

JURIDISKA INSTITUTIONEN
Stockholms universitet

**Multi party-anpassning
av lagen om skiljeförfarande
- Reflektioner utifrån ett multi party-
single contract-perspektiv**

Rasmus Josefsson

Examensarbete i processrätt, 30 hp
Examinator: Patrik Schöldström
Stockholm, vårterminen 2014

Stockholms
universitet

Innehållsförteckning

Förkortningar	1
1. Inledning	2
1.1. Introduktion	2
1.2. Syfte och frågeställning	3
1.3. Metod och material	4
1.3.1. Allmänt	4
1.3.2. De lege lata	5
1.3.3. Internationellt material	5
1.3.3. Internationell utblick	6
1.3.4. De lege ferenda	6
1.4. Avgränsningar	7
1.4.1. Inledning	7
1.4.2. Samtliga parter är bundna av samma skiljeavtal	7
1.4.3. Samtliga deltagande i förfarandet intar partsställning	8
1.4.4. Deltagande parter har skilda intressen	9
1.5. Definitioner	9
1.5.1. Inledning	9
1.5.2. Tredjepartsinträde och joinder	9
1.5.3. Konsolidering	10
1.5.4. Påverkansbalans	10
1.5.5. Opt in och opt out	10
1.6. Disposition	10
2. Multi party-förfaranden i Sverige	11
2.1. Multi party-reglering i LSF	11
2.2. Multi party-reglering i SCC-reglerna	11
2.3. Det svenska förhållningssättet	12
3. Multi party-förfarandets fördelar och problem	13
3.1. Generella för- och nackdelar	13
3.1.1. Fördelar	13
3.1.2. Nackdelar	13
3.2. Särskilda problemområden	14
3.2.1. Allmänt	14
3.2.2. Hur ska skiljenämnden utses?	15
3.2.3. Förfarandets handläggning	16
3.2.4. Processgemenskap och rättskraft	17
3.2.5. Kostnadsfrågor	18
3.2.6. Konsolidering	19
3.2.6.1. Utgångspunkter	19
3.2.6.2. Kan skiljenämnden göra analogier till 14 kap. RB?	20
3.2.6.3. Kan möjlighet till partsinträde följa av regeln om taleändring?	20
3.3. Vilka problem skulle kunna hanteras med rättsregler?	22
4. Principer och ändamålsskäl som bör beaktas vid rättslig reglering ...	25
4.1. Inledning	25
4.2. Ingen domstolsintervention utan lagstöd	25
4.3. Partsautonomin	25
4.4. Likabehandlingsprincipen och rätten att utse skiljeman	26
4.4.1. Likabehandlingsprincipen	26
4.4.2. Rätten att utse skiljeman	27
4.5. Rättsäkerhet i förfarandet	30
4.6. Effektiv, hemlig och snabb tvistlösning	31
4.7. Internationell uniformitet och förutsebarhet	32
4.8. Sveriges attraktivitet som skiljedomsländ	33
5. Internationell utblick	34

5.1.	Inledning	34
5.2.	Några skillnader mellan skiljedomsregler och skiljeförfarandelagar	35
5.3.	Multi party-reglering i skiljeförfarandelagar	36
5.3.1.	Tyskland	36
5.3.1.1.	<i>Allmänt</i>	36
5.3.1.2.	<i>Konsolidering</i>	36
5.3.1.3.	<i>Utseende av skiljenämnd</i>	36
5.3.2.	Storbritannien	37
5.3.2.1.	<i>Allmänt</i>	37
5.3.2.2.	<i>Konsolidering</i>	37
5.3.2.3.	<i>Utseende av skiljenämnd</i>	37
5.3.3.	Nederländerna	38
5.3.3.1.	<i>Allmänt</i>	38
5.3.3.2.	<i>Konsolidering</i>	38
5.3.3.3.	<i>Utseende av skiljenämnd</i>	39
5.4.	Multi party-reglering i internationella skiljedomsregler	40
5.4.1.	ICC-reglerna	40
5.4.1.1.	<i>Allmänt</i>	40
5.4.1.2.	<i>Konsolidering</i>	40
5.4.1.3.	<i>Utseende av skiljenämnden</i>	41
5.4.2.	UNCITRAL-reglerna	41
5.4.2.1.	<i>Allmänt</i>	41
5.4.2.2.	<i>Konsolidering</i>	41
5.4.2.3.	<i>Utseende av skiljenämnd</i>	42
6.	För- och nackdelar med typer av reglering som återfinns internationellt	43
6.1.	Inledning	43
6.2.	Domstolsbeslutad kumulation	43
6.2.1.	För- och nackdelar med domstolsbeslutad kumulation	43
6.2.2.	Är denna typ av reglering lämplig att införa i LSF?	45
6.3.	Partinträde	46
6.3.2.	För- och nackdelar med en uttrycklig rätt för skiljenämnden att besluta om partsinträde	46
6.3.3.	Är denna typ av reglering lämplig att införa i LSF?	48
6.4.	Utseende av skiljenämnden	49
6.4.1.	Domstolsbehörighet att utse skiljenämnden	49
6.4.2.	Behörighet för domstol att utse skiljenämnden när part har ett otillbörligt fördelaktigt inflytande på sammansättningen	51
6.4.3.	Är denna typ av reglering lämplig att införa i LSF?	52
6.5.	Summering	53
7.	Bör LSF anpassas för multi party-förfaranden och i så fall hur?	55
7.1.	Inledning	55
7.2.	Bör LSF i större utsträckning anpassas för multi party-förfaranden?	55
7.3.	Hur bör LSF anpassas för multi party-förfaranden?	56
7.4.	Avslutande kommentarer	59
	Källförteckning	60

Förkortningar

DCCP	Dutch Code of Civil Procedure (Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering)
EAA	English Arbitration Act (Chapter 23)
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
Europakommissionen	Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna
HD	Högsta domstolen
ICC	International Chamber of Commerce
JT	Juridisk Tidskrift
LCIA	The London Court of International Arbitration
LSF	Lagen (1999:116) om skiljeförfarande
Modellagen	UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985)
NYK	Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards
SAR	Stockholm Arbitration Report
SIAR	Stockholm International Arbitration Review
SCC	Stockholms Handelskammares Skiljeinstitut
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law
ZPO	Zivilprozessordnung

1. Inledning

1.1. Introduktion

Kommersiella tvister involverar många gånger fler än två parter. Om en sådan tvist ska prövas genom skiljeförfarande och en part önskar rikta yrkanden mot flera skiljebundna motparter samtidigt kan det vara fördelaktigt om samtliga parter i tvisten kan delta i ett gemensamt multi party-skiljeförfarande. När fler än två parter ska delta i samma skiljeförfarande kan dock särskilda problem uppkomma, särskilt på grund av att fler än två parter intressen måste beaktas innan och under förfarandet. Multi party-problematiken inom skiljemannarätten är komplex och har under lång tid varit föremål för diskussion.¹ Det har visat sig mycket svårt att utforma någon generell lösningsmodell för de typer av problem som kan uppstå i sådana förfaranden.² Olika problem kan nämligen uppkomma beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, parternas kontraktsförhållanden och vad tvisten avser.³ På grund av detta har det traditionellt sett varit ovanligt att finna regler som särskilt tar sikte på multi party-förfaranden, både i nationella skiljeförfarandelagar och internationella skiljedomsregelverk.⁴

I den svenska skiljeförfarandelagen LSF finns det inte heller några särskilda bestämmelser för multi party-förfaranden. Lagen bygger på en presumption om att ett skiljeförfarande endast innefattar två parter.⁵ Detta innebär dock inte att multi party-förfaranden är otillåtna under LSF. Lagstiftaren har däremot ansett att det ska ankomma på parterna att lösa de problem som kan tänkas uppkomma genom avtal.⁶

I praktiken krävs det ofta att detta görs på förhand redan i skiljeavtalet.⁷ För att ett multi party-förfaranden överhuvudtaget ska vara möjligt att genomföra anses det nämligen krävas att parterna har avtalat om detta eller att de samtycker till det när tvisten väl har uppkommit.⁸ Även andra praktiska frågor måste hanteras för att ett multi party-förfarande praktiskt ska kunna komma till stånd, exempelvis hur skiljenämnden ska utses. Visserligen kan parterna komma överens om att inleda ett multi party-förfarande även efter att en tvist har uppstått. Många gånger ligger det dock vid en sådan tidpunkt i någon inblandad parts intresse att inte vara tillmötesgående.⁹ Motivet till detta kan vara att denne önskar obstruera, men det kan också tänkas finna mer legitima anledningar. Att flera parter deltar i ett gemensamt förfarande behöver nämligen ur ett partsegoistiskt perspektiv inte alltid innebära fördelar. En part som endast anser sig ha ett anspråk på en enskild motpart har förmodligen inget intresse av att ytterligare parter ska delta i förfarandet. Om förfarandets subjektiva omfattning utökas

¹ Ramberg, *Affärstvister*, s. 52.

² Hobér, *Commercial arbitration in Sweden* s. 149.

³ Hobér, a.a., s. 144.

⁴ Hobér, a.a., s. 150 och Born, *Materials*, s. 879 och 892.

⁵ Prop. 1998/99:35 s. 98 f.

⁶ SOU 1994:81 s.130. och prop.1998/99:35 s. 98.

⁷ Jfr Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 199.

⁸ Lindskog s. 562.

⁹ Heuman, a.a., s. 199.

skulle detta t.ex. kunna inverka negativt på snabbheten och flexibiliteten i förfarandet.

Att särskilda multi party-problem i princip måste beaktas redan i skiljeavtalet gör att det ställs relativt höga krav på parterna att förutse och reglera relevanta problemområden på ett lämpligt sätt för det fall de önskar möjliggöra multi party-förfarande.

En tydlig utveckling kan urskiljas där antalet skiljeförfaranden som innefattar fler än två parter internationellt sett har ökat på senare år.¹⁰ Detta har lett till att några av de mest frekvent tillämpade internationella skiljedomsregelverken på senare tid har valt att införa särskild reglering avseende multi party-förfaranden.¹¹ Även vissa nationella skiljeförfarandelagar innehåller regleringar som särskilt har utformats för multi party-situationer.¹²

Den tilltagande förekomsten av multi party-tvister och den ökande tendensen att reglera särskilda multi party-frågor internationellt sett har även uppmärksamats av regeringen som i kommittédirektiv 2014:16 angående översyn av lagen om skiljeförfaranden särskilt angav:

”Det har blivit vanligare med tvister som rör fler parter än två. De särskilda frågeställningar som rör flerpartsförfaranden har också uppmärksamats i olika sammanhang. Genom 2010 års version av UNCITRAL:s skiljedomsregler introducerades flera bestämmelser som tar sikte på flerpartsförfaranden. Samma sak gäller 2012 års version av ICC:s skiljedomsregler. Mot denna bakgrund finns det nu anledning att överväga om lagen om skiljeförfarande bör anpassas ytterligare till flerpartsförhållanden. När denna fråga övervägs är det viktigt att beakta den starka ställning som principen om parsautonomi har i skiljeförfaranden.

- Utredaren ska därför
• Överväga om lagen om skiljeförfarande bör anpassas ytterligare till förekomsten av flerpartsförhållanden.”

Denna uppsats avser att närmare undersöka förutsättningarna för, och lämpligheten i, att införa särskild multi party-reglering i LSF med utgångspunkt i de särskilda typer av problem som kan uppstå i sådana förfaranden.

1.2. Syfte och frågeställning

På grund av den ökade förekomsten av multi party-förfaranden internationellt sett och den ökade tendensen att särskilt reglera multi party-problem i internationella skiljedomsregelverk anser jag det vara av stor relevans att utreda följande frågeställning:

¹⁰ Magnusson & Shaughnessy, JT 2006-07, s. 922 och Lew, Mistellis & Kröll, s. 376. Se även dir. 2014:16 s. 6. Statistik hos skiljeinstitut visar tydligast på denna ökning. Exempelvis är drygt 30 % av antalet skiljeförfaranden under ICC-reglerna multi-party 2012. Detta att jämföra med exempelvis år 1998 då andelen var ca 20 %. Se *ICC 1998 Statistical Report*, respektive *ICC 2012 Statistical Report*.

¹¹ T.ex. har ICC-reglerna, i sin senaste version (2012) utökat antalet bestämmelser som tar sikte på multi party-förfarande. Den senaste versionen av UNCITRAL-reglerna (2010) innehåller ett antal regler för multi party-förfaranden. Den tidigare versionen från 1976 behandlade inte multi party-frågor överhuvudtaget. Se Paulsson & Petrochilos, s. 33.

¹² T.ex. skiljeförfarandelagen i Hong Kong och den nederländska skiljeförfarandelagen har bestämmelser som uttryckligen tar sikte på situationer där parterna är fler än två.

Bör den svenska skiljeförändelagen, LSF, i större utsträckning anpassas för att förenkla inledande av multi party-förfaranden, och i så fall hur?

Att utreda denna frågeställning är också huvudsyftet med uppsatsen. Frågeställningens relevans förstärks naturligtvis av att regeringen nyligen har tillsatt en utredning som ska se över LSF och bland annat just utreda lämpligheten i att anpassa LSF för multi party-förfaranden.¹³

Frågeställningen kan anses innefatta två delfrågor. Den första frågan är huruvida LSF ytterligare bör anpassas till multi party-förfaranden. Den andra delfrågan tar sikte på hur en sådan anpassning i sådant fall bör se ut. Syftet med uppsatsen blir alltså att *dels* utreda huruvida det är lämpligt med ytterligare anpassning och *dels* att utreda hur sådan anpassning i sådant fall bör göras.¹⁴

1.3. Metod och material

1.3.1 Allmänt

För att besvara uppsatsens frågeställning kommer resonemang *de lege ferenda* att behöva göras. För att kunna göra detta på ett ändamålsenligt sätt så kommer uppsatsen inledningsvis att utreda ett antal frågor av *de lege lata*-karaktär som är av relevans när rättslig reglering övervägs. 1) Vilken existerande multi party-reglering finns inom ramen för svenska skiljeförfaranden? 2) Vilka särskilda problem kan uppstå i multi party-förfaranden och lämpar sig något av dessa för att hantera med rättslig reglering? 3) Vilka principer och ändamålsskäl bör beaktas när särskild multi party-reglering övervägs? 4) Hur ser existerande multi party-reglering i andra normsystem ut?

Denna utredning kommer att utgöra grunden för de *de lege ferenda*-resonemang som kommer att föras för att besvara uppsatsens frågeställning. Existerande multi party-reglering i andra normsystem kommer att fungera som utgångspunkt för de förslag på förändring i rätten som kommer att presenteras i slutet av uppsatsen. På grund av skiljemannarättens internationella karaktär och den stora rättslikheten mellan skiljeförfarandelagar och internationella skiljedomsregelverk¹⁵ är det ändamålsenligt att hämta inspiration från andra skiljerättsliga normsystem.¹⁶

För att bedöma lämpligheten av tänkbara förändringar i rätten kommer dessa att prövas mot sådana principer och ändamålsskäl som anses vara av

¹³ Dir. 2014:16.

¹⁴ För att kunna besvara frågeställningen kommer ett antal delfrågor att först behöva besvaras, bl.a. vilka särskilda problem som kan uppkomma i sådana förfaranden, vilka problem som lämpar sig för rättslig reglering och vilka principer och ändamålsskäl som kan anses vara av vikt att beakta för att bedöma lämpligheten av rättslig reglering. Detta skulle visserligen kunna anses utgöra en del av syftet. Jag anser dock att detta främst har att göra med uppsatsens metod varvid dessa frågeställningar kommer att redogöras för under medtoddelen, se avsnitt 1.3.1.

¹⁵ Se avsnitt 1.3.3.

¹⁶ Bogdan, s. 30 f. och Lehrberg, s. 231.

grundläggande inom svensk skiljemannarätt och därmed av vikt att beakta när rättslig reglering övervägs.¹⁷

1.3.2. De lege lata

Den inledande delen av uppsatsen kommer att fokusera på det nuvarande svenska rättsläget. Rättskälleläran kommer därför vara en metodologisk utgångspunkt för denna analys. De huvudsakliga svenska rättskällorna anses vara: EU-rätt, grundlag, författningar, praxis, förarbeten och doktrin.¹⁸

Skiljemannarätt skiljer sig till sin karaktär från andra rättsområden, särskilt på grund av det faktum att skiljeförfarande är en alternativ tvistlösningsform. Detta föranleder en till viss del annorlunda hantering av rättskällorna än vad exempelvis en uppsats i traditionell processrätt hade gjort. En av fördelarna ur partssynpunkt med skiljeförfaranden är att förfarandet och tillika skiljedomen ofta kan hållas hemliga. Av denna anledning går det inte lika lätt att studera meddelade skiljedomar som offentlig domstolspraxis.¹⁹ Eftersom skiljedomar heller inte kan överprövas på materiell grund,²⁰ är den domstolspraxis som finns på området i huvudsak begränsad till klander- och ogiltighetsmål, samt sådana mål som hanterar ett skiljeavtals giltighet som rättegångshinder. Tillgänglig domstolspraxis som särskilt behandlar multi party-frågor har visat sig vara begränsad. Av denna anledning har större vikt fått läggas vid förarbeten och doktrin när rättsläget utreds.²¹

1.3.3. Internationellt material

I praktiken har skiljeförfaranden ofta en internationell anknytning i bemärkelsen att parterna är medborgare eller har säte i andra länder än det land där skiljeförfarandet genomförs. LSF är konstruerad för både nationella förfaranden med enbart svenska parter och förfaranden med internationell anknytning.²² Lagen har vid utformningen delvis anpassats i syfte att uppnå en uniformitet mellan olika rättsystem.²³ Sverige är även sedan den 28 januari 1972 part till NYK som syftar till att underlätta internationell verkställighet av skiljedomar.²⁴ Konventionen har för närvarande ratificerats av 149 stater²⁵ och uppställer ett antal minimikrav som ett skiljeförfarande måste uppfylla för att skiljedomen ska kunna verkställas i en annan konventionsstat. Att skiljerättsliga normsystem utformas för att efterleva dessa

¹⁷ Jfr Lehrberg, s. 199 f. och s. 234.

¹⁸ Bernitz, *Inledning*, s. 32 f, Sandgren, s. 36 f. samt Lehrberg, s. 90 ff.

¹⁹ Skiljedomar kan i egenskap av privat tvistlösningssystem sannolikt inte tillmätas prejudikatvärde på samma sätt som en domstolsdom. Skiljedomar kan dock vara av intresse för att identifiera synen på det rådande skiljerättsliga rättsläget i praktiken. Jfr Madsen, s. 64.

²⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 584.

²¹ Jfr Heuman, a.a., s. 42 f.

²² SOU 1994:81 s. 72 f. och prop. 1998/99:35 s. 46.

²³ Främst genom att vid utformningen beakta modellagen. Se SOU 1994:81 s 73 f. och prop. 1998/99:35, s. 44 ff. De flesta nationella skiljeförfarandelagar i kraft har utformats med beaktande av modellagen. Se Lew, Mistellis & Kröll, s. 27 f.

²⁴ SOU 1994:81, s. 61 och prop. 1998/99:35, s. 33.

²⁵ Se

”http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html”, lydelse 2014-04-02.

krav torde leda till en ökad internationell rättslighet.²⁶ LSF har utformats med beaktande av de krav som NYK ställer upp och HD har i ett antal avgöranden understrukit att LSF:s regler ska tolkas på ett sådant sätt att verkställighet enligt konventionen säkerställs.²⁷

Med bakgrund i detta är det, vid undersökande av en skiljerättslig fråga, angeläget att även undersöka hur frågan hanteras inom ramen för internationell skiljemannarätt.²⁸ De problem som kan uppstå i denna kontext är i mångt och mycket av samma slag som de som kan uppstå i svenska skiljeförfaranden.²⁹ Av denna anledning kommer jag, i den bemärkelsen allmänna skiljerättsliga frågor behandlas, även att beakta doktrin och praxis inom ramen för internationell skiljemannarätt.

1.3.3. Internationell utblick

Uppsatsen kommer att innehålla internationella utblickar i syfte att undersöka hur multi-party-frågor kan hanteras på ett annorlunda sätt än i Sverige. Uppsatsen är dock inte avsedd att vara komparativ. Någon genomgående jämförelse av skillnader i hur frågorna hanteras mellan olika rättsordningar kommer därför inte att göras.³⁰ Tanken är snarare att dessa utblickar ska ge inspiration till hur frågorna kan hanteras annorlunda inom ramen för svensk rätt.³¹

1.3.4. De lege ferenda

Uppsatsen avser att resultera i en analys angående huruvida det kan vara lämpligt med förändringar i svensk rätt, och hur sådan förändring i så fall bör se ut. Detta innebär att det finns ett visst normativt syfte med uppsatsen och *de lege ferenda*- resonemang kommer alltså att föras. I avsnitt 1.3.1 redogjordes för vad dessa resonemang särskilt kommer att bygga på.

Av praktiska skäl och för att undvika upprepningar kommer inte någon särskild avsnittsuppdelning att göras mellan *de lege ferenda*- respektive *de lege laga*-resonemang. Istället kommer vissa av de frågor som behandlas i uppsatsen delvis att analyseras utifrån båda perspektiven löpande, men det kommer att framgå vilken typ av resonemang som förs. Framst i det avslutande kapitlet i uppsatsen kommer jag att anlägga ett tydligt *de lege ferenda*-perspektiv, då jag i detta kommer att diskutera vissa förslag på förändringar i LSF. I syfte att kunna föreslå pragmatiska förslag på förändringar kommer diskussionen i denna del att vara mer fri.

²⁶ Jfr Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 44 f. och Madsen s. 63 f.

²⁷ Se t.ex. NJA 1979 s. 527, NJA 1992 s. 733, NJA 2003 s. 379 samt NJA 2010 s. 219.

²⁸ Med detta avses vad som i engelskspråkig doktrin benämns ”international commercial arbitration”. Jfr även art. 1(1) modellagen. Angående definitionen av detta begrepp se t.ex. Lew, Mistellis & Kröll, s. 50 ff., och Tweeddale & Tweeddale, s. 51 ff.

²⁹ HD beaktar ibland utländsk rätt och internationella skiljeinstitutsregler i syfte att försöka ”belysa innehållet i svensk rätt” gällande en skiljerättslig fråga. Se t.ex. NJA 1997 s. 866, NJA 2000 s. 538, NJA 2007 s. 841 och prop. 1998/99:35 s. 44. Jfr även Franke & Magnusson, s. 7 f. och Heuman, a.a., s. 44 f.

³⁰ Jfr Bogdan, s. 22.

³¹ Jfr Madsen, s. 64 f.

1.4. Avgränsningar

1.4.1. Inledning

Begreppet ”multi party” inom skiljemannarätten får anses vara ett mycket brett begrepp, då det kan i princip anses innefatta alla situationer där fler än två parter omfattas (eller kan tänkas omfattas) av ett skiljeförfarande. Genom att de olika kontrakts- och partsställningarna kan varieras på många olika sätt kan den skiljerättsliga problematiken se helt olika ut mellan olika typer av multi party-situationer. På grund av tids- och utrymmesskäl är det därför nödvändigt att avgränsa denna uppsats på ett sådant sätt att utredningen blir hanterbar. Av denna anledning kommer uppsatsen att hantera multi party-problematik utifrån en viss typ av multi party-situation genom att tre antaganden görs, som redogörs för nedan.

1.4.2. Samtliga parter är bundna av samma skiljeavtal

I internationell doktrin delas multi party-situationer ofta upp i tre olika typer baserat på hur de inblandade subjektens kontraktsförhållanden ser ut:³²

I den första typsituationen har det uppstått en tvist som berör fler än två subjekt där alla är skiljebundna. Samtliga subjekt är däremot inte skiljebundna gentemot varandra. Det kan i vissa sådana situationer finnas ett intresse hos en eller flera av de inblandade subjekten att tvisten ändå ska hanteras i ett gemensamt skiljeförfarande.³³

Den andra typsituationen avser sådana fall där ett subjekt som inte är skiljebundet överhuvudtaget önskar delta i ett skiljeförfarande, eller att en part i ett pågående skiljeförfarande önskar dra in ett icke skiljebundet subjekt i förfarandet.³⁴

I den tredje typsituationen är fler än två parter bundna av ett gemensamt skiljeavtal. Det råder således inget tvivel om att samtliga parter är skiljebundna gentemot varandra. I praktiken kan denna situation tänkas föreligga

³² Jfr t.ex. Redfern & Hunter, s. 149 ff., och Lew, Mistellis & Kröll, s. 378 ff.

³³ Exempelvis när en beställare påkallar ett skiljeförfarande mot en generalentreprenör i anledning av ett fel i en entreprenad. Generalentreprenören anser dock att felet orsakats av en underentreprenör, som inte är skiljebunden gentemot beställaren men väl mot generalentreprenören. Generalentreprenören har dock ett intresse av att underentreprenören ska delta i samma förfarande, eftersom han inte vill riskera att behöva utföra talan på ett motsägelsefullt sätt. Exemplet är baserat på rättsfallet: UK No. 13, *Eastern Bechtel Corporation v. Chiyoda Chemical Engineering & Construction Company Ltd., Abu Dhabi Gas Liquefaction Company Ltd. v. Eastern Bechtel Corporation, and Chiyoda Chemical Engineering & Construction Company Ltd. and others*, Court of Appeal, 23 June 1982, referat i Pieter Sanders (ed), *Yearbook Commercial Arbitration* 1984, Volume IX, Kluwer Law International, 1984, s. 448–450. Jfr även Heuman, *Skiljemannarätt* s. 200 ff., och Redfern & Hunter, s.151 ff.

³⁴ Ett sådant subjekt anses i vissa fall kunna tillåtas delta i förfarandet. I vissa fall anses skiljeavtalets subjektiva omfattning vara möjligt att utvidga vilket kan leda till att en icke-signatär ändå anses vara bunden av skiljeavtalet. För exempel på situationer där ett skiljeavtals subjektiva omfattning anses kunna utvidgas enligt svensk rätt se t.ex. Lindskog s. 148 ff. Ett icke-skiljebundet subjekt kan även kunna tänkas få intervensera i förfarandet, förutsatt att alla parter samtycker till detta. Se Lindskog s. 565.

t.ex. om flera parter ingår någon form av konsortialavtal som innehåller en skiljeklausul.

I avgränsningssyfte kommer uppsatsen att fokusera på att diskutera de processuella frågor som kan uppstå i sådana multi party-situationer där samtliga parter är skiljebundna gentemot varandra,³⁵ det vill säga den tredje typsituationen. Denna avgränsning är av stor vikt att beakta under läsandet av denna uppsats för att förstå en grundläggande utgångspunkt för de diskussioner som kommer att föras:

Genom att samtliga parter är skiljebundna till varandra anses det vara möjligt att på *förhand* avtala om multi party-frågor, exempelvis att parallella förfaranden grundade på samma skiljeavtal ska kunna kumuleras.³⁶ Det anses däremot inte vara möjligt att i ett skiljeavtal på förhand t.ex. ange att ett skiljeförfarande grundat på avtalet ska vara möjligt att kumulera med ett skiljeförfarande grundat på ett *annat skiljeavtal* avseende ett annat rättsförhållande.³⁷ Eftersom alla parter förutsätts vara bundna av samma skiljeavtal i uppsatsen kommer jag att i diskussionen därför att utgå från att en möjlighet står till buds för parterna att på förhand avtala om särskilda multi party-frågor.

1.4.3. Samtliga deltagande i förfarandet intar partsställning

Inom ramen för domstolsprocesser kan ett utomstående subjekt under vissa förutsättningar inträda i en process antingen i syfte att understödja en annan parts talan,³⁸ eller i syfte att inta ställning av part i rättegången.³⁹ Även i skiljeförfaranden anses ett subjekt under vissa förutsättningar kunna delta i förfarandet enbart i syfte att understödja en annan parts talan.⁴⁰ Det är också tänkbart att det kan föreligga nödvändig processgemenskap mellan flera subjekt i ett skiljeförfarande.⁴¹ I avgränsningssyfte kommer denna uppsats att endast behandla sådana multi party-förfaranden där samtliga subjekt intar partsställning i förfarandet⁴² och det inte föreligger nödvändig processgemenskap mellan några parter.⁴³

³⁵ Denna situation kan med engelsk terminologi benämnas "multi party-single contract", därav uppsatsens titel.

³⁶ Lindskog, s. 109, Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 199 f.

³⁷ Lindskog, s. 566, jfr även SCC case 009/2001, referat i SAR 2001:1 s. 125-134.

³⁸ S.k. "ordinär intervention" enligt 14:11 1 st. RB. Se Ekelöf, II, s. 198 ff.

³⁹ S.k. "självständig intervention" enligt 14:11 2 st. RB. Se Ekelöf, II s. 203 ff.

⁴⁰ Sådant deltagande torde kräva stöd i avtal eller samtliga parter samtycke. Jfr Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 206.

⁴¹ Jfr prop. 1998/99:35 s. 98, NJA 1975 s. 611 och Olsson & Kvarn, s. 83.

⁴² För det fall ett subjekt skulle delta i ett skiljeförfarande enbart i syfte att understödja en parts talan torde särskilt komplexa frågor bl.a. avseende skiljedomens rättskraft uppkomma. En dom i en domstolsprocess anses nämligen inte bli bindande för en "ordinär intervenient". Se Ekelöf, II, s. 199. Även om utgångspunkten är att rättskraften av en skiljedom ska bestämmas med ledning av civilprocessuella principer (se Heuman, a.a., s. 550) torde det inte vara självklart att en sådan princip kan anses gälla även för en avtalsgrundad motsvarighet i ett skiljeförfarande. Jfr Heuman, a.a., s. 376 f.

⁴³ Avgränsningen är gjord för att multi party-problematiken möjligen kan bli mindre påtaglig om det skulle föreligga nödvändig processgemenskap mellan parter i ett multi party-förfarande. Anledningen till detta är att parterna gemensamt kan företrädas av en god man. Se SOU 1994:81 s. 130, prop. 1998/99:35 s. 98 och Madsen s. 140.

1.4.4. Deltagande parter har skilda intressen

De särskilda problem som kan uppstå i multi party-förfaranden har många gånger att göra med att flera parter intressen måste beaktas. Även om fler än två subjekt intar partsställning i ett förfarande behöver inte detta alltid orsaka någon större problematik innan eller under förfarandet. Det är tänkbart att flera parter är inblandade i en tvist, men på grund av att flera parter har ett gemensamt intresse, kan endast *en* intresseemotståndning urskiljas. Detta kan exempelvis vara fallet när flera subjekt i en koncernstruktur gemensamt för talan mot en svarande⁴⁴. Sådana förfaranden är förmodligen t.o.m. något missvisande att benämna ”multi party”.⁴⁵ I vissa situationer kan det dock vara svårt att bedöma huruvida det föreligger en eller flera intresseemotståndningar. Det är också tänkbart att vissa parter kan ha delvis gemensamma intressen. I avgränsnings och förenklingssyfte kommer denna uppsats dock att främst fokusera på sådana multi party-situationer där det inte föreligger någon tydlig intressegemenskap mellan några deltagande parter, utan samtliga parter i förfarandet har separata intressen.⁴⁶

1.5. Definitioner

1.5.1. Inledning

I syfte att förenkla läsandet kommer detta avsnitt att förklara betydelsen av vissa begrepp som kommer att användas genomgående i uppsatsen.

1.5.2. Tredjepartsinträde och jorder

Dessa två begrepp används för att beskriva två olika situationer där en part som inte deltar i förfarandet från start inträder i förfarandet vid en senare tidpunkt.

Begreppet ”tredjepartsinträde” kommer att användas för situationer där en skiljebunden part av *eget intresse* önskar inträda i ett pågående förfarande.⁴⁷

Begreppet ”jorder” kommer att användas för situationer där en part i ett pågående förfarande önskar *dra in* en ytterligare skiljebunden part i förfarandet som inte nödvändigtvis har ett eget intresse av att delta.⁴⁸

⁴⁴ De båda kärandeparterna kan då exempelvis godta att utse en skiljeman gemensamt varvid påverkansbalansen utifrån svarandens perspektiv upprätthålls. Jfr avsnitt 3.3.2.. För utförlig diskussion angående ”intresseemotståndningar” se exempelvis Delvolvé, s. 28 f.

⁴⁵ Se t.ex. Woollett & Sasson, s. 1, som istället föreslår termen ”multi-participant dispute”.

⁴⁶ Jfr Delvolvé, s.27.

⁴⁷ Förutsättningarna har uppenbara likheter med vad som inom domstolsprocessen benämns ”intervention”, jfr 14:9 RB. I svensk skiljerättslig doktrin har begreppet ”intervention” använts främst i anknytning till diskussioner om en *icke skiljebunden* tredje mans möjligheter till inträde i förfarandet. se t.ex. Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 95 och Lindskog, s. 565. Jfr även HD:s domskäl i NJA 2003 s. 3. Av denna anledning används i denna uppsats ”tredjepartsinträde” för att tydliggöra att den part som önskar inträda är skiljebunden i denna situation. Jfr avsnitt 1.4.2.

⁴⁸ I brist på någon vedertagen svensk term för denna specifika situation har jag därför valt att använda den engelska motsvarigheten. Begreppet används frekvent i internationell skiljerättslig doktrin, se t.ex. Lew, Mistellis & Kröll, s. 388 ff., Hanotiau, s. 162 ff., samt Redfern & Hunter, s. 104 ff.

1.5.3. Konsolidering

Begreppet ”konsolidering” kommer i denna uppsats att genomgående användas för situationer där antalet parter i ett skiljeförfarande inledningsvis är två men där antalet parter utökas vid en senare tidpunkt.⁴⁹ Detta kan ske genom att ett eller flera subjekt inträder i det pågående förfarandet genom tredjepartsinträde eller joinder. Det kan också vara genom att parallellt pågående förfaranden med olika parter sammanläggs (kumulation).

1.5.4. Påverkansbalans

Begreppet ”påverkansbalans” tar sikte på särskilda överväganden som behöver göras när skiljenämnden ska utses i ett multi party-förfarande.⁵⁰ Det föreligger påverkansbalans när samtliga parter intressen av att påverka valet av skiljemän är balanserade.⁵¹

1.5.5. Opt in och opt out

Begreppen ”opt in” respektive ”opt ut” används för att beskriva tillämpligheten av en dispositiv rättsregel. En regel är av opt in-karaktär om den blir tillämplig förutsatt att parterna har avtalat om detta. En regel är av opt out-karaktär om den blir tillämplig förutsatt att parterna inte har avtalat om annat.

1.6. Disposition

Kapitel två kommer att redogöra för hur multi party-situationer i nuläget hanteras under LSF samt särskild multi party-reglering som återfinns i SCC-reglerna.

I kapitel tre kommer ett antal problemområden som särskilt uppstår när fler än två parter ska delta i ett gemensamt förfarande att identifieras, samt diskuteras vilka av dessa problem som kan vara lämpligt att överväga rättslig reglering av.

Kapitel fyra kommer att redogöra för ett antal principer och ändamålsskäl som bör beaktas när skiljerättslig reglering övervägs.

I kapitel fem kommer internationella utblickar göras där ett begränsat antal nationella skiljeförfarandelagar samt internationella skiljeinstitutsregler kommer att undersökas i syfte att identifiera annorlunda hantering av multi party-frågor. I det sjätte kapitlet kommer för- och nackdelar med typer av multi party-reglering som återfinns internationellt att diskuteras.

I det avslutande kapitlet kommer en *de lege ferenda*-diskussion att föras avseende om det kan vara lämpligt att införa särskild reglering för multi party-förfaranden i LSF och hur denna i sådant fall bör se ut.

⁴⁹ Denna definition av konsolidering stämmer överens med hur begreppet används i förarbetena till LSF. Se SOU 1994:81 s. 130 och prop. 1998/99:35 s. 98.

⁵⁰ Se avsnitt 3.2.2.

⁵¹ Begreppet används med samma innebörd av Lindskog, se t.ex. Lindskog, s. 131 och 475.

2. Multi party-förfaranden i Sverige

2.1. Multi party-reglering i LSF

Den svenska lagen om skiljeförfarande blir enligt 46 § LSF tillämplig på skiljeförfaranden som äger rum i Sverige. Lagen är utformad med utgångspunkt i att ett skiljeförfarande endast involverar två parter.⁵² Frågan huruvida LSF borde innehålla särskild multi party-reglering diskuterades i motiven till lagen. Specifikt övervägdes två typer av tänkbara multi party-regleringar: konsolideringsregler samt reglering för hur skiljenämnden ska utses.⁵³

Lagstiftaren valde dock att i princip inte utforma någon särskild multi party-reglering.⁵⁴ Detta motiverades framförallt med att sådan reglering skulle kunna komma i konflikt med en av de uttryckligen angivna utgångspunkterna bakom LSF, nämligen att partsautonomin ska ges en stark ställning i skiljeförfaranden.⁵⁵ I linje med detta ansåg lagstiftaren, trots att ett antal fördelar med multi party-förfaranden kunde identifieras, att det är lämpligare att låta det ankomma på parterna själva att avtala om möjligheten till multi party-förfarande samt de särskilda frågor som kan uppkomma i anslutning till ett sådant.⁵⁶

2.2. Multi party-reglering i SCC-reglerna

SCC-reglerna är visserligen ett skiljedomsregelverk och utgör därmed inte någon traditionell typ av rättskälla.⁵⁷ Reglerna blir tillämpliga på ett skiljeförfarande för det fall parterna avtalar om detta⁵⁸ och kompletterar och modifierar tillämplig skiljeförfarandelag.⁵⁹ På grund av att SCC-reglerna i stor utsträckning har anpassats efter LSF⁶⁰ och frekvent tillämpas i skiljeförfaranden som äger rum i Sverige,⁶¹ är det ändå relevant att undersöka huruvida någon särskild multi party-reglering återfinns i reglerna.

De nuvarande SCC-reglerna är i kraft sedan 1 januari 2010. Reglerna innehåller endast en tydlig multi party-regel. § 13(4) anger hur skiljenämnden

⁵² Lindskog, s. 109.

⁵³ SOU 1994:81 s. 129 f. och prop. 1998/99 s. 98.

⁵⁴ Reservationen ”i princip” är gjord på grund av att § 12 3 st. LSF som anger att parterna kan avtala om att tingsrätten ska ha behörighet att utse skiljenämnden utformades *bland annat* med beaktande av multi party-situationer. se SOU 1994:81 s. 269 och prop. 1998/99:35 s. 221.

⁵⁵ SOU 1994:81 s.11 och prop. 1998/99:35. Principen om partsautonomi anses även ha en stark ställning internationellt sett. Se t.ex. Born, *International Commercial Arbitration*, s. 84 f., och Lew, Mistellis & Kröll, s. 4. Se även avsnitt 4.3.

⁵⁶ SOU 1994:81 s. 130 f. och prop. 1998/99:35 s. 98, Se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 133, samt Lindskog, s. 109 f.

⁵⁷ Enligt Bernitz kan skiljedomsregler definieras som intern normbildning inom näringslivet. Se Bernitz, *Näringslivets normer*, s. 177 f.

⁵⁸ Heuman, a.a., s. 23. Diskussion om skillnader mellan skiljeförfarandelagar och skiljedomsregler förs i avsnitt 5. 2.

⁵⁹ Jfr Heuman, *ibid*. Om skiljeförfarandet äger rum i Sverige blir den tillämpliga skiljeförfarandelagen LSF enligt 46 § LSF.

⁶⁰ Lindskog, s. 38.

⁶¹ 203 förfaranden handlades av SCC år 2013. Se ”<http://www.sccinstitute.se/hem-1/statistik.aspx>” lydelse 2014-05-04.

ska utses för det fall fler än två parter deltar i ett förfarande, parterna inte har avtalat om något särskilt tillvägagångssätt för att utse skiljenämnden,⁶² och nämnden ska bestå av fler än en skiljeman.⁶³ Enligt bestämmelsen ska parter med intressegemenskap⁶⁴ som utgångspunkt söka utse gemensam skiljeman. Om de inte kan enas eller underlåter att göra detta, ska⁶⁵ SCC-styrelsen utse hela skiljenämnden.⁶⁶

Reglerna innehåller visserligen även en konsolideringsbestämmelse. Denna kan dock svårligen kategoriseras som en multi party-regel i och med att den inte tar uttryckligt sikte på situationer där fler än två parter involveras. I § 11 anges nämligen att om flera förfaranden pågår parallellt mellan *samma parter* kan SCC-styrelsen på ansökan av en part sammanlägga dessa om de avser samma rättsförhållande. Någon möjlighet att öka antalet subjekt i ett sammanlagt förfarande följer alltså inte av regeln.⁶⁷

2.3. Det svenska förhållningssättet

Att LSF i princip inte innehåller någon särskild multi party-reglering är inte unikt för en nationell skiljeförfarandelag. Tvärtom är det i förhållandevis ovanligt att nationella skiljeförfarandelagar uttryckligen reglerar multi party-frågor.⁶⁸ Den utredning som initierats genom ovan nämnda direktiv 2014:16 tyder dock på att ett införande av multi party-reglering i LSF inte ses som otänkbart. I vart fall inte utifrån regeringens perspektiv.

SCC-reglerna innehåller, i jämförelse med många andra skiljedomsregelverk, mindre långtgående multi party-reglering.⁶⁹ Noteras bör dock att de nuvarande SCC-reglerna är från 2010 och att det egentligen är främst under senare år som en utveckling med ökad multi party-anpassning av internationella skiljedomsregelverk kan skönjas. Vid tidigare revideringar av SCC-reglerna har andra internationella skiljedomsregelverk och allmänna internationella trender beaktats.⁷⁰ Det kan därför inte hållas för osannolikt att trenden med ökad multi party-reglering skulle kunna beaktas vid en framtida revidering av reglerna.

⁶² Jfr § 13(1) SCC-reglerna.

⁶³ Har parterna inte avtalat om antalet skiljemän ska dessa vara tre som utgångspunkt. Styrelsen kan dock besluta att nämnden ska bestå av en ensam skiljeman samt utse denne för det fall parterna inte kan enas om en nominering. Se § 12 och § 13(2) SCC-reglerna.

⁶⁴ D.v.s. om det är möjligt att urskilja en tydlig käre- eller svarande-”sida”.

⁶⁵ Bestämmelsen är till skillnad från exempelvis motsvarande bestämmelse i ICC-reglerna inte diskretionär utan obligatorisk. Styrelsen *måste* alltså utse hela nämnden även om någon sida lyckats utse skiljeman/skiljemän. Se Öhrström, s. 828. ICC-reglernas motsvarighet redogörs i avsnitt 5.4.1.3.

⁶⁶ Bestämmelsen anses vara ett resultat av det s.k. DUTCO-målet. Jfr Öhrström, s. 828 not. 50 och Magnusson & Shaughnessy, SIAR 2006:3, s. 41. Rättsfallet refereras i avsnitt 4.4.2.

⁶⁷ Magnusson & Shaughnessy, SIAR 2006:3, s. 48. Jfr t.ex. motsvarande bestämmelse i ICC-reglerna som ger möjlighet till att kumulera förfaranden med olika parter. Se 5.4.1.2.

⁶⁸ Lew, Mistellis & Kröll s. 385 och 388.

⁶⁹ Jfr t.ex. ICC-reglerna och UNCITRAL-reglerna som behandlas i avsnitt 5.4.

⁷⁰ Jfr Magnusson & Shaughnessy, JT 2006-07, s. 912 f.

3. Multi party-förfarandets fördelar och problem

3.1. Generella för- och nackdelar

3.1.1. Fördelar

De främsta fördelarna som kan uppnås genom multi party-förfarande är av effektivitetskaraktär. Om en tvist omfattar fler än två subjekt torde det många gånger vara processekonomiskt fördelaktigt att samtliga parter kan delta i samma förfarande.⁷¹ Kan en enskild skiljenämnd hantera flera parter yrkanden eller invändningar gemensamt kan detta naturligtvis innebära kostnadsfördelar för en part som annars hade behövt inleda flera parallella förfaranden mot olika svaranden, som då hade prövats av olika skiljenämnder.⁷²

Ytterligare fördelar kan följa av att en part ges möjlighet att rikta anspråk mot flera olika motparter i ett multi party-förfarande. Skulle en part exempelvis anse sig ha ett skadeståndsanspråk på flera motparter i anledning av samma skada och denne tvingas föra sin talan mot i olika förfaranden, finns en risk att de olika skiljenämnderna kan komma fram till olika slutsatser gällande huruvida ersättningsgill skada föreligger. Multi party-förfarande kan därmed förhindra att motstridiga meddelas.⁷³

Om en part inom ramen för ett enskilt förfarande tillåts rikta yrkanden mot flera parter kan denne dessutom, i vissa fall, undvika att behöva utföra sin talan på ett motstridigt sätt i separata förfaranden. Ett sådant scenario kan tänkas inträffa om exempelvis en byggherre väcker skadeståndstalan mot en generalentreprenör i anledning av ett påstått fel i ett visst arbete. Det påstådda felet visar sig dock vara orsakat av en underentreprenör, kontrakterad av generalentreprenören. Om det inte finns möjlighet för huvudentreprenören att dra in underentreprenören i det pågående förfarandet är det tänkbart att generalentreprenören mot byggherren, i syfte att undgå skadeståndsskyldighet, hävdar att fel inte alls föreligger. Skulle generalentreprenören anses skadeståndsskyldig är det sannolikt att denne påkallar ett förfarande mot underentreprenören och gör gällande just ett sådant fel som förnekats i det tidigare förfarandet.⁷⁴

3.1.2. Nackdelar

Ett antal nackdelar med multi party-förfaranden kan också urskönjas. Även om multi party-förfaranden generellt sett är objektivt processekonomiskt fördelaktiga genom att flera parter yrkanden hanteras inom ramen för samma förfarande, är den processekonomiska vinsten sällan jämnt fördelad mellan de deltagande parterna. För en part som endast har anspråk mot en enskild motpart är det naturligtvis inte fördelaktigt att flera parter deltar i

⁷¹ SOU 1994:81 s. 130 och prop. 1998/99:35 s. 98.

⁷² Born, *International Commercial Arbitration*, s. 2567.

⁷³ Born, a.a., s. 2567 f.

⁷⁴ Ur generalentreprenörens synvinkel torde konsolidering i detta fall visserligen endast vara fördelaktigt om det står klart att underentreprenören har begått kontraktsbrott. För det fall detta inte skulle stå klart är det möjligt att en konsolidering skulle kunna leda till ännu svårare avvägningar då generalentreprenören eventuellt skulle behöva utföra motstridiga talan i samma förfarande. Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 201.

samma förfarande. Ur en sådan parts perspektiv finns det tvärtom en risk för att multi party-förfarandet innebär processekonomiska nackdelar. Eftersom skiljenämnden prövar flera parter yrkanden torde de totala kostnaderna för förfarandet bli högre. Som kommer att diskuteras nedan kan även särskilda problem uppkomma med fördelningen av kostnaderna för förfarandet när parterna är flera. Det finns därmed en risk att multi party-förfarandet för en sådan part kan medföra högre kostnader än vad ett tvåpartsförfarande hade gjort. Ett multi party-förfarande torde dessutom många gånger ta längre tid än ett tvåpartsförfarande och under själva förfarandet finns det en risk att flexibiliteten blir sämre på grund av att flera parter deltar.

Förutom den tydliga problematiken med snedfördelningen av de processekonomiska fördelarna kan även ett antal särskilda processuella problem uppkomma när parterna i ett förfarande är fler än två. Dessa kommer att behandlas mer ingående i följande avsnitt.

3.2. Särskilda problemområden

3.2.1. Allmänt

För att ett multi party-förfarande överhuvudtaget ska kunna inledas anses det generellt krävas att parterna uttryckligen har avtalat om att detta ska vara möjligt, alternativt att de samtycker till det vid förfarandets inledande.⁷⁵ Lindskog anser även att av detta torde följa att det generellt inte är möjligt att presumera att parterna har avtalat om att multi party-förfarande ska vara möjligt att inleda enbart på grund av att fler än två parter är bundna av samma skiljeavtal.⁷⁶

När parterna till ett skiljeförfarande är fler än två kan vissa särskilda komplikationer tänkas uppkomma som inte på samma sätt blir aktuella under ett traditionellt tvåpartsförfarande. De flesta av dessa särskilda problem har en koppling till den processrättsliga grundprincipen om att parterna ska behandlas lika som naturligtvis blir svårare att upprätthålla i alla avseenden när fler än två parter intressen måste beaktas.⁷⁷

Då syftet med uppsatsen är att utreda huruvida det kan vara lämpligt med särskild multi party-reglering i LSF är det nödvändigt att först utreda vilka typer av problem som kan tänkas behöva regleras. Nedan kommer därför ett antal särskilda problemområden kopplade till multi party-förfaranden att diskuteras. Redogörelsen är inte avsedd att vara uttömmande och säkerlig-

⁷⁵ Lindskog, s. 109 och 563, samt Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 199. Jfr även SOU 1994:81 s. 130 och prop. 1998/99:35 s. 98.

⁷⁶ Lindskog, s. 479 not 25. I viss internationell skiljerättslig doktrin anförs dock motsatt uppfattning, d.v.s. att detta skulle vara tillräckligt att parterna är bundna av samma skiljeavtal för att presumera att parterna har samtyckt till multi party-förfarande. Se Lew, Mistellis & Kröll s. 379. Lindskog reserverar visserligen sin uppfattning och anför att en skiljeklausul i ett flerpartsavtal "[...] bör normalt inte vara tillräckligt." [för att det ska kunna anses att multi party-förfarande har avtalats]. Sannolikt torde det vara möjligt att i vissa fall genom avtalstolkning kunna utläsa en avsikt att multi party-förfarande ska vara möjligt trots att detta inte explicit har angetts.

⁷⁷ Likabehandlingsprincipen diskuteras i avsnitt 4.4.1.

en kan ytterligare problemområden identifieras. De som behandlas torde dock representera de huvudsakliga och tydligaste problemområdena. Konsolideringsproblematiken är särskilt komplex och karakteristisk för multi party-situationer, av denna anledning kommer denna fråga att diskuteras något utförligare.

3.2.2. Hur ska skiljenämnden utses?

En av de mest centrala frågorna i multi party-förfaranden är hur skiljenämnden ska utses. Enligt 12 § LSF har parterna en möjlighet att själva bestämma hur många skiljemännen ska vara och hur de ska utses. Har parterna inte avtalat om detta följer det av 13 § LSF att skiljenämnden ska bestå av tre skiljemän. Två av skiljemännen ska vara partsutsedda och dessa utser sedan gemensamt skiljenämndens ordförande. Beroende på hur partsställningen ser ut kan påverkansbalansen möjligen upprätthållas genom detta tillvägagångssätt trots att fler än två parter ingår i förfarandet. Detta skulle kunna vara fallet om det exempelvis finns två tydliga grupperingar i tvisten, det vill säga endast en intresse motsättning föreligger.⁷⁸ Var sida skulle då, i enlighet med tillvägagångssättet som föreskrivs i 13 § LSF, kunna enas om att utse varsin skiljeman vardera som i sin tur utser ordföranden.⁷⁹

Om parterna skulle vara fler än två och dessutom ha motstridande intressen ger dock det tillvägagångssätt som föreskrivs i 13 § LSF upphov till komplikationer.⁸⁰ En parts möjlighet att utse skiljeman anses vara en av de främsta fördelarna med skiljeförfarande jämfört med domstolsprocesser ur partssynpunkt.⁸¹ Inom ramen för multi party-förfarande måste dock påverkansbalansen upprätthållas i hur skiljenämnden utses.⁸² Som ett utflöde av likabehandlingsprincipen anses det att samtliga parter som ska delta i förfarandet måste ha samma möjlighet att påverka skiljenämndens sammansättning.⁸³ Om skiljenämnden inte kan utses på ett sätt så att påverkansbalansen upprätthålls, kan skiljeavtalet till och med anses overksam.⁸⁴ Följden av detta kan bli att även om parterna uttryckligen har avtalat om att multi party-förfarande ska vara möjligt kan ett sådant förfarande ändå inte komma till stånd för det fall skiljenämnden inte kan utses på ett sätt som upprätthåller påverkansbalansen.⁸⁵

⁷⁸ Lindskog, s. 479 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 202. Jfr även Reiner & Aschauer, s. 79 f. och Böckstiegel, s. 203 f.

⁷⁹ Hobér, *Commercial arbitration in Sweden*, s.150, Heuman, a.a., s. 202 f. och Lindskog, s. 479.

⁸⁰ I doktrin råder det visserligen delade meningar om huruvida det är möjligt att tolka 13 § LSF på ett sätt som innebär att alla parter ges rätt att utse skiljeman och att samtliga utsedda skiljemän sedan utser nämndens ordförande. En sådan ordning skulle alltså innebära att en skiljenämnd skulle kunna bestå av både fyra, fem eller ännu fler skiljemän beroende på hur många parterna är. Lindskog s. 479 anser att en sådan tolkning skulle kunna vara möjlig. Heuman är dock av motsatt åsikt. Se Heuman, a.a., s. 202.

⁸¹ SOU 1995:65 s. 116 ff. och Heuman, a.a. s. 29.

⁸² Lindskog, s. 479.

⁸³ Se avsnitt 4.4.2

⁸⁴ Lindskog, s. 146 och 470. Jfr NJA 1974 s. 573 och Heuman, a.a., s. 275 f.

⁸⁵ Jfr Heuman, a.a., s. 203

Enligt 12 § 3 st. LSF kan en part ansöka hos tingsrätten om att denna ska utse hela skiljenämnden. Ett sådant tillvägagångssätt anses generellt upprätthålla påverkansbalansen och säkerställer därmed parternas likabehandling.⁸⁶ För att tingsrätten ska ha behörighet att göra detta krävs dock att parterna har avtalat om detta.

3.2.3. Förfarandets handläggning

När ett multi party-förfarande väl har inletts torde förfarandet som utgångspunkt följa samma generella handläggningsordning som LSF uppställer för tvåpartsförfaranden.⁸⁷ Vissa särskilda komplikationer kan dock tänkas uppkomma på grund av att parterna är fler än två. Förfarandet kan tänkas bli mindre flexibelt eftersom det kan bli svårare för skiljenämnden att få samtliga parter att enas om hur förfarandet ska fortlöpa. Det torde i vissa fall även bli svårare för skiljenämnden att behandla samtliga parter lika i alla praktiska avseenden.

Parterna i ett skiljeförfarande har rätt att utföra sin talan enligt 24 § LSF. Detta anses även innefatta en rätt att bemöta vad en motpart anför.⁸⁸ Denna kontradiktionsprincip anses i princip vara tvingande enligt svensk rätt.⁸⁹ Av andra stycket i samma paragraf kan en kommunikationsprincip utläsas som innebär att en part ska ha möjlighet att få ta del av alla handlingar som ges in till skiljenämnden.⁹⁰ Ju fler parter som deltar i förfarande, desto mer komplicerat kan det bli för skiljenämnden att i handläggningen upprätthålla dessa principer gentemot alla parter.⁹¹ Exempelvis torde skriftväxlingsordningen i ett multi party-förfarande kräva särskilt beaktande.⁹²

Att samtliga parter har rätt att utföra sin talan och bemöta vad andra parter anför torde även innebära att ett multi party-förfarande många gånger tar längre tid än ett tvåpartsförfarande. I syfte att effektivisera förfarandet kan det därför tänkas att skiljenämnden uppställer tidsramar och preklusionsfrister.⁹³ Även när detta görs krävs det att skiljenämnden särskilt beaktar att samtliga parter ska ges möjlighet att utföra sin talan.⁹⁴

Ett antal ytterligare typer av mer specifika praktiska problem kan tänkas uppkomma beroende på omständigheterna i det enskilda fallet på grund av att parterna är fler än två.⁹⁵ På grund av att detta avsnitt främst avser identifiera allmänna problemområden kommer sådana problem inte att diskuteras närmare.⁹⁶

⁸⁶ Se avsnitt 4.4.2.

⁸⁷ Lindskog, s. 562.

⁸⁸ SOU 1994:81 s. 278 och prop. 1998/99:35 s. 227 samt Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 402.

⁸⁹ Heuman, a.a., s. 273.

⁹⁰ SOU 1994:81 s. 279 och prop. 1998/99:35 s. 228 samt Heuman, a.a. s. 403.

⁹¹ Jfr Lindskog, s. 562 och Lew, Mistellis & Kröll, s. 386 f.

⁹² Jfr Lindskog, *ibid.*

⁹³ Jfr Heuman, a.a., s. 406 f.

⁹⁴ Jfr Lew, Mistellis & Kröll, s. 387. Herrlin, s. 33.

⁹⁵ Se Lindskog, s. 562, Hobér, *Commercial arbitration in Sweden*, s. 144, Lew, Mistellis, & Kröll, s. 387 samt Delvolvé, s. 39.

⁹⁶ Främst avses problemområden som inte är unika för multi party-förfaranden men som föranleder särskilda överväganden när fler än två parter berörs. Några exempel på sådana problem som i praktiken har hanteras i multi party-skiljeavtal har t.ex. att göra med: vilket

3.2.4. Processgemenskap och rättskraft

När fler än två parter deltar i ett gemensamt förfarande kan särskilt komplexa frågor uppkomma avseende verkningarna av parternas processhandlingar och omfattningen av skiljedomens rättskraft. Dessa typer av problem kan föranleda svåra teoretiska avvägningar och låter sig inte enkelt konkretiseras. För att uppmärksamma problematiken ska dessa frågor ändå behandlas kortfattat.

Uppsatsen utgår visserligen från att det föreligger motstridande intressen mellan samtliga inblandade parter. Att det föreligger helt motstridande intressen är dock ovanligt i praktiken, ofta kan två parter tänkas ha delvis gemensamma intressen. Om t.ex. en påkallande part yrkar skadestånd mot två motparter i anledning av samma skada kan dessa till viss del anses ha en intressegemenskap genom att de båda förmodligen vill undvika ersättningskyldighet. Det kan exempelvis tänkas att de båda parterna förebringat bevisning avseende att ingen skada har skett. En fråga är då huruvida skiljenämnden kan tillerkänna bevisning framlagd av den ena parten betydelse även i förhållande till den andra parten.

I situationer där den påkallande parten har två motparter inom ramen för samma förfarande kan det hända att parterna företar motsatta processhandlingar. Om den ena parten medger skadeståndsskyldighet och den andra parten förnekar detta, eller om den ena parten vitsordar en omständighet, t.ex. skadans omfattning, medan den andra parten förnekar denna, kan komplicerade avvägningar uppkomma huruvida den ena partens processhandling ska anses binda den andra parten.⁹⁷

Särskild problematik i multi party-förfaranden kan även tänkas uppkomma avseende skiljedomens rättskraft. Skiljedomar vinner likt domstolsdomar rättskraft.⁹⁸ Rättskraftens subjektiva omfattning innefattar som huvudprincip endast parterna i förfarandet.⁹⁹ För det fall fler än två parter är bundna av ett skiljeavtal men alla inte har deltagit i ett förfarande grundat på detta avtal kan alltså, som utgångspunkt, inte skiljedomens rättskraft binda en part som stått utanför förfarandet.¹⁰⁰ I denna situation är det dock tänkbart att den meddelade domen skulle kunna tillmätas viss bevisverkan i ett se-

språk som ska gälla i förfarandet, sammanträdesort, notifieringskrav och sekretess. Exempel på i praktiken tillämpade multi party-skiljeavtal finns t.ex. i Delvolvé, appendix 1. Jfr även Herrlin, s. 33.

⁹⁷ Genom att båda parter intar partsställning och därmed får ses som självständiga parter utifrån den påkallande partens perspektiv torde det enligt min uppfattning ligga nära till hand att anse att det i sådana situationer skulle föreligga s.k. *ordinär* processgemenskap mellan dessa parter. Enligt civilprocessuella principer skulle därmed skiljenämnden kunna tillerkänna bevisning framlagd av den ena parten även i förhållande till den andra. Däremot skulle en processhandling som den ena parten företar som får betydelse för rättsföljden inte bli bindande för den andra parten. Se Ekelöf, *II*, s. 189. Jfr 14:8 1 st. RB.

⁹⁸ Denna princip slås fast i NJA 1953 s. 751. Se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 550.

⁹⁹ NJA 1943 s. 527, SOU 1994:81 s. 173 samt prop. 1998/99:35 s 142. Se även Dillén, s. 245. Vissa undantag till denna princip kan anses finnas, t.ex. en skiljedom avseende en tvist mellan en borgenär och gäldenär anses kunna få rättskraft till förmån för en borgensman, se Heuman, a.a., s. 550.

¹⁰⁰ Heuman, a.a., s. 376 f. Se även Brekoulakis, s. 240.

nare skiljeförfarande där denna part deltar.¹⁰¹ En skiljedoms objektiva rättskraft bestäms som utgångspunkt med ledning av civilprocessuella principer¹⁰² och kan inte utsträckas till att gälla frågor som inte omfattas av skiljeavtalet.¹⁰³ I vissa multi party-förfaranden kan särskilda komplikationer avseende skiljedomens objektiva rättskraft uppkomma. För det fall ett förfarande genom någon form av konsolidering subjektivt utvidgas torde även ramen för skiljenämndens prövning många gånger utvidgas i bemärkelsen att ytterligare yrkanden och anförda grunder blir föremål för prövning. Detta kan innebära att en part efter att konsolideringen har genomförts kan tänkas bli tvungen att utöka sin talan. I vart fall om denne på något sätt påverkas av rättskraften av skiljenämndens dom avseende dessa yrkanden. I egenskap av deltagande part i förfarandet torde denne nämligen träffas av rättskraften även avseende de nya yrkanden som blivit en del av förfarandet efter konsolideringen.

3.2.5. Kostnadsfrågor

Enligt 37 § LSF ska parterna som huvudregel solidariskt betala skiljemännens ersättning. En sådan ordning kan ge upphov till komplikationer när flera parter separata yrkanden prövas i ett gemensamt förfarande. Exempelvis är det tänkbart att kostnaden för att pröva olika parter yrkanden kan variera.¹⁰⁴ När fler än två parter deltar i ett gemensamt förfarande torde omfattningen av respektive parts solidariska ansvar vara begränsat till det arbete skiljemännen lagt ner på delar av tvisten där denne part intar partsställningen.¹⁰⁵ En sådan uppdelning och gränsdragning kan dock tänkas vara mycket svårt för skiljenämnden att göra i praktiken. Motiven till lagen erbjuder inte heller någon ledning till hur kostnadsfrågor särskilt ska hantearas i multi party-förfaranden. I brist på partsavtal¹⁰⁶ anses därför den generella uppfattningen vara att skiljenämnden får göra en skönsmässig bedömning av kostnadsfördelningen med ledning av de principer som uppställs för civilprocesser i 18 kap RB.¹⁰⁷ Samma typ av gränsdragningsproblematik uppkommer även avseende den säkerhet som skiljenämnden kan kräva enligt 38 § LSF. Enligt 38 § 1 st. LSF har visserligen skiljenämnden en möjlighet bestämma särskilda belopp för respektive yrkanden vilket till viss del torde förhindra att en part som deltar i ett multi party-förfarande kan få till stånd en prövning på övriga parter bekostnad.¹⁰⁸

Enligt 42 § LSF har en part, om inte något annat har avtalats, rätt att begära att skiljenämnden ska fördela kostnaderna för förfarandet. Skiljenämnden

¹⁰¹ Uppfattningarna om skiljedomar kan ha bevisverkan går visserligen isär i doktrin. Jfr Lindskog, s. 743, och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 550.

¹⁰² Detta fastslås i NJA 1998 s.189 som anger att dessa principer endast bör frångås om ”starka skäl” föranleder detta. Jfr Heuman, a.a., s. 374.

¹⁰³ Heuman, a.a., s. 374.

¹⁰⁴ Heuman, a.a., s. 212.

¹⁰⁵ Heuman, a.a., s. 212 f.

¹⁰⁶ Enligt 39 § LSF kan parterna själva avtala om kostnadsfrågor. Att t.ex. ange ett särskilt tillvägagångsätt för fördelning av kostnaderna om multi party-förfarande kan förutses torde många gånger vara lämpligt. Jfr Herrlin, s. 33.

¹⁰⁷ Prop. 1998/99: 35 s. 166, Hobér, *Commercial arbitration in Sweden*, s. 274 samt Heuman, a.a., s. 213.

¹⁰⁸ Vägrar en part att betala säkerhetsbeloppet torde skiljenämnden ha rätt att avsluta förfarandet i denna del. Se Heuman, a.a., s. 212.

kan även besluta om att en part ska få ersättning för sina egna kostnader av en tappande part. Problematik kan i multi party-förfaranden uppkomma vid en sådan fördelning. Särskilt för det fall en av parterna vid fördelningen bedöms som ”vinnande” part och därmed tillerkänns ersättning för sina egna kostnader av motparterna. För det fall en parts yrkanden har bifallits gentemot flera motparter kan dessa anses ha ett solidariskt betalningsansvar för den ”vinnande” partens kostnader. Detta följer av att kostnadsfrågorna anses bör bedömas med ledning av RB:s principer.¹⁰⁹ En sådan ordning kan naturligtvis innebära komplikationer, t.ex. om den ”vinnande” parten har lagt ned olika mycket kostnader på processföring mot respektive motpart. Det beslut som skiljenämnden tar angående kostnadernas fördelning anses inte heller vara möjligt att överklaga på materiell grund.¹¹⁰

3.2.6. Konsolidering

3.2.6.1. Utgångspunkter

I vissa situationer kan det ur partssynpunkt vara fördelaktigt en ytterligare part har möjlighet att inträda eller dras in i ett pågående förfarande, eller att två parallellt pågående förfaranden kan kumuleras till ett sammanlagt förfarande. Detta kan leda till en större flexibilitet i hur parterna kan tillse att relaterade yrkanden kan prövas i ett gemensamt multi party-förfarande.

Även om ett skiljeavtal binder fler än två parter är det tänkbart att en part inte önskar eller finner det nödvändigt påkalla samtliga parter. Om inte skiljeavtalet anger något annat torde det inte föreligga någon skyldighet att påkalla samtliga skiljebundna parter.¹¹¹ Det är dock tänkbart att en part som inte blev påkallad när förfarandet inleddes vid en senare tidpunkt, på grund av hur tvisten har utvecklats sig, önskar inträda i förfarandet. På samma sätt kan ett intresse uppkomma för en part som deltar i förfarandet att dra in en ytterligare part genom joinder. En möjlighet att kunna kumulera tvister kan vara värdefull för en part som deltar i två parallella tvister med olika parter vilka utvecklas på ett sätt så att de i stort avser samma sak. Om dessa förfaranden kunde sammanläggas skulle denne exempelvis endast behöva föra bevisning i ett istället för två förfaranden och risken för motstridiga domar minskar.

Konsolidering anses vara tillåtet enligt svensk rätt förutsatt att parterna har avtalat om detta eller att samtliga parter samtycker till detta när konsolidering begärs.¹¹²

Utan avtal eller samtycke av samtliga parter anses konsolidering dock i princip inte vara möjligt. För att sammanläggning av två parallellt på-

¹⁰⁹ Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 213.

¹¹⁰ SOU 1994:81 s. 202, prop. 1998/99:35 s. 242 samt Heuman, a.a., s. 583.

¹¹¹ Jfr Heuman, a.a., s. 205 och Heuman, JT 2003-04 s. 146. Internationellt sett anses av vissa att det är ”due process” att påkalla samtliga parter till ett multi party-skiljeavtal eftersom det kan vara svårt att inledningsvis veta vilka subjekt som berörs av tvisten. Se t.ex. Kurkela & Turunen, s. 82 f.

¹¹² SOU 1994:81 s. 130, prop. 1998/99:35, Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 199 f. Heuman, JT 2003-04 s. 146, Lindskog, 563 f. och 565 f. Jfr även SCC case 009/2001, referat i SAR 2001:1 s. 125-134.

gående förfaranden ska vara möjligt torde det i stort sett alltid krävas samtliga parter samtycke eller att möjligheten har avtalats.¹¹³ När det gäller partsinträde är dock rättsläget mer oklart. Internationellt sett har uppfattningen framförts att visst partsinträde kan vara möjligt även utan uttryckligt avtal, med grund i att samtliga parter är skiljebundna mot varandra och skiljeavtalet bestämmer utsträckningen av parternas talan.¹¹⁴ Inom ramen för svenska skiljeförfaranden torde utgångspunkten vara att detta inte är möjligt. Dock har viss uppfattning anförts för att partsinträde är möjligt med stöd i taleändringsregeln i 23 § 2 st. LSF, se avsnitt 3.2.6.3 nedan.

3.2.6.2. Kan skiljenämnden göra analogier till 14 kap. RB?

Rättegångsbalkens 14 kap innehåller regler för kumulation och tredje mans deltagande i domstolsprocess. Bestämmelserna i kapitlet ger möjlighet för en domstol att bland annat besluta om att parallella processer ska hanteras gemensamt. Kapitlet innehåller också bestämmelser som ger en part som står utanför processen möjlighet att intervensera under vissa förutsättningar. På grund av att det generellt krävs partsavtal eller samtycke för att konsolidering ska vara möjlig inom ramen för skiljeförfarande, anses inte en skiljenämnd vara behörig att diskretionärt besluta om detta på samma sätt som en domstol. En skiljenämnd anses därmed inte heller kunna ta sig sådan rätt genom att stödja sig på analogier till 14 kap RB.¹¹⁵

3.2.6.3. Kan möjlighet till partsinträde följa av regeln om taleändring?

Som ovan påpekats är utgångspunkten att avtal eller samtliga parter samtycke krävs för att partsinträde ska vara möjligt enligt svensk rätt. Det kan dock tänkas att en rätt att under ett pågående förfarande rikta yrkande mot samtliga skiljebundna parter, oavsett om denne deltar i det pågående förfarandet eller inte, följer av regeln av ändring av talan i 23 § 2 st. LSF. Skulle detta vara möjligt kan partsinträde åstadkommas utan partsavtal under vissa förutsättningar. 23 § 2 st. LSF anger:

”Den part som begär skiljedom får framställa nya yrkanden och motparten egna yrkanden, om yrkandena omfattas av skiljeavtalet och skiljemännen inte med hänsyn till den tidpunkt då de framställs eller andra omständigheter anser det olämpligt att de prövas. Under samma förutsättningar får var och en av parterna under skiljeförfarandet ändra eller komplettera tidigare framställda yrkanden och åberopa nya omständigheter till stöd för sin talan.”

Huruvida denna bestämmelse bör tolkas på ett sätt som ger möjlighet för parter att rikta talan mot samtliga skiljeavtalsbundna subjekt oavsett om de deltar i förfarandet eller inte har inte prövats av någon svensk prejudikatinstans. Inte heller diskuteras frågan i motiven till LSF. Möjligheten att dra

¹¹³ Jfr Lindskog, s. 109 och s. 566, not 157. Se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 199 f.

¹¹⁴ Hanotiau, s. 165 ff. anser att det förmodligen krävs samtycke utöver samtliga parter skiljebundenhet för att tredjepartsinträde ska vara möjligt men att en part som deltar i förfarandet alltid torde ha möjlighet att begära att en annan skiljebunden part dras in i förfarandet. I Lew, Mistelis & Kröll, s. 390 anför dock uppfattningen att samtliga parter samtycke alltid torde krävas för partsinträde.

¹¹⁵ Franke & Magnusson, s. 166, not 57, Hjerner, SAR 1989 s. 47, Heuman, a.a., s. 27 och 306 ff. Motiven bakom lagen uttalar generellt att det i många fall finns skäl att frigöra sig från RB:s regler, se SOU 1994:81 s. 74 och prop. 1989/99 s 47, vilket bl.a. grundar sig på en tanke att LSF ska kunna tillämpas fristående från annan lag.

in en ytterligare part i ett pågående förfarande mot dennes vilja, med grund i att denne är skiljebunden gentemot övriga parter, prövades i ett internationellt skiljeförfarande under de äldre UNCITRAL-reglerna (1976). I *Marine Drive Complex v. Ghana*¹¹⁶ tillät en skiljenämnd en begäran av joinder av en skiljebunden part trots att denna möjlighet inte uttryckligen hade avtalats av parterna, och motiverade detta med att förutsättningarna i reglernas motsvarighet till 23 § 2 st. LSF var uppfyllda.¹¹⁷ Artikeln anger följande:

”During the course of the arbitral proceedings either party may amend or supplement his claim or defence unless the arbitral tribunal considers it inappropriate to allow such amendment having regard to the delay in making it or prejudice to the other party or any other circumstances. However, a claim may not be amended in such a manner that the amended claim falls outside the scope of the arbitration clause or separate arbitration agreement.”

Artikeln har, som framgår, stora innehållsmässiga likheter med 23 § 2 st. LSF.

Inom ramen för svensk skiljemannarätt har frågan diskuterats i viss doktrin. Lindskog har anfört uppfattningen att varje part till skiljeavtalet torde kunna, med stöd i just 23 § 2 st. LSF, rikta yrkanden mot samtliga övriga skiljebundna parter.¹¹⁸ Denna möjlighet skulle enligt Lindskog vara oberoende av huruvida de vid tidpunkten deltar i förfarandet eller inte och motiveras av att den yttersta ramen för en parts talerätt utgörs av skiljeavtalet. En förutsättning är dock att det framgår av skiljeavtalet att multi party-förfarande ska vara möjligt.¹¹⁹

Heuman har dock anfört en motsatt uppfattning och anser därmed att regeln inte tolkas på ett sätt som möjliggör partsinträde.¹²⁰ Uppfattningen tycks bygga på att begreppet ”part” enligt paragrafen bör tolkas som ”part i förfarandet”. Heumans utgångspunkt i sitt resonemang till synes från att möjlighet till multi party-förfarande inte särskilt har avtalats.¹²¹ Detta torde dock inte ha någon större betydelse eftersom resonemanget främst, enligt min uppfattning, bygger på en objektiv lagtolkning.¹²² Även om parterna specifikt har avtalat om att multi party-förfarande ska vara möjligt torde detta inte föranleda en annorlunda tolkning av begreppet ”part” enligt regeln.

Även om det skulle vara möjligt att dra in en ytterligare part i ett pågående förfarande enligt 23 § 2 st. LSF torde detta förutsätta att skiljenämnden i förfarandet är utsedd på ett sätt som upprätthåller påverkansbalansen även i

¹¹⁶ *Antoine Biloune, Marine Drive Complex Ltd. v Ghana Investments Centre, the Government of Ghana*, Awards, 27 October 1989, Albert Jan van den Berg (ed), *Yearbook Commercial Arbitration* 1994, Volume XIX, Kluwer Law International, 1994, s. 11–32. Se även Hanotiau, s. 166.

¹¹⁷ Artikel 20 UNCITRAL-reglerna (1976).

¹¹⁸ Lindskog s. 562.

¹¹⁹ Lindskog, s. 562. Jfr även SOU 1994:81 s. 140 f.

¹²⁰ Heuman, JT 2003-04 s. 156.

¹²¹ Jfr Heuman, a.a., s. 148.

¹²² Jfr Lehrberg, s. 223.

förhållande till den inträdande parten. Har de befintliga parterna i förfarandet t.ex. nominerat egna skiljemän torde den indragna parten generellt kunna vägra att delta i förfarandet.¹²³

3.3. Vilka problem skulle kunna hanteras med rättsregler?

Som framgått av detta kapitel kan ett antal särskilda problem uppkomma när ett skiljeförfarande ska involvera fler än två parter. I praktiken hanterar parterna ofta dessa problem genom att skiljeavtalet hänvisar till något skiljedomsregelverk som innehåller särskild multi party-reglering.¹²⁴

För det fall parterna istället skulle föredra *ad hoc*-förfarande så kan de själva hantera de olika problemen genom avtal. Utformningen av ett skiljeavtal mellan fler än två parter som ska möjliggöra multi party-förfarande på ett effektivt sätt kan dock, som påpekats ovan, innebära särskilda svårigheter.¹²⁵ Av denna anledning är det tänkbart att vissa av dessa problemområden istället skulle kunna hanteras genom rättsregler i LSF. Frågan är dock vilka specifika problem som i sådant fall skulle vara lämpliga att hantera.

I motiven till LSF anges att multi party-förfaranden framförallt ger upphov till problem avseende konsolidering samt hur skiljenämnden ska utses för att påverkansbalansen mellan samtliga parter ska upprätthållas.¹²⁶ Dessa problemområden anses generellt vara de bland mest komplexa inom ramen för multi party-förfaranden.¹²⁷ En översiktlig internationell utblick ger också vid handen att när särskild multi party-reglering har utformats i skiljeförfarandelagar eller internationella skiljedomsregelverk är det främst dessa problem som hanteras.¹²⁸

Vilka konsolideringsmöjligheter som står till buds och huruvida skiljenämnden kan utses på ett sätt så att påverkansbalansen upprätthålls mellan samtliga parter, är frågor som kan bli avgörande för under vilka förutsättningar ett multi party-förfarande kan komma till stånd. Om parterna i skiljetalet har angett att multi party-förfarande ska vara möjligt, men skiljenämnden inte kan utses på ett lämpligt sätt, eller konsolidering inte kan komma till stånd, innebär detta begränsningar för en part som önskar få till stånd ett sådant. Hade skiljebundenhet inte förelegat och tvisten istället hade kunnat slitas i domstol hade en part med sådant intresse kunnat förlita sig på kumulations- och interventionsreglerna i 14 kap RB. Att inte liknande möjligheter står till buds inom ramen för skiljeförfaranden skulle

¹²³ Jfr Lindskog, s. 564. Som anser att partsinträdet visserligen skulle kunna genomföras om helt nya skiljemän utsågs. Vilket dock skulle kräva samtycke från övriga parter i förfarandet.

¹²⁴ Lindskog, s. 110 not 107 och Hobér, *Commercial arbitration in Sweden*, s. 144. Ett flertal av de mest frekvent tillämpade internationella skiljedomsregelverk innehåller numera särskild multi party-reglering exempelvis både ICC-reglerna och UNCITRAL-reglerna som redogörs för i avsnitt 5.4.

¹²⁵ Hobér, a.a., s. 144.

¹²⁶ SOU 1994:81 s. 129 f samt prop. 1998/99:35 s. 98.

¹²⁷ Olsson & Kvarn s. 82 f.

¹²⁸ Se t.ex. den internationella utblicken i kap 5 nedan.

kunna anses innebära olägenheter för en part som när skiljeavtalet ingicks förlitat sig på möjligheten att i fall av tvist kunna få till stånd ett multi party-förfarande.

Frågor avseende processgemenskap, utsträckningen av skiljedomens rättskraft etc. kan som ovan påpekats ge upphov till särskilt komplex problematik. Inom ramen för domstolsprocesser finns rättsregler angående dessa frågor. Vad det gäller processgemenskap regleras detta i 14:8 RB och domens rättskraft regleras i 17:11 samt 30:9 RB. Dessa rättsregler är dock fåordiga och till viss del svårtolkade. Istället har det kring dessa processrättsliga institut utvecklats principer som ger ledning i hur uppkomna frågor ska bedömas. Inom ramen för skiljeförfarande anses det att rättskraftsfrågor ska bedömas i enlighet med sådana civilprocessuella principer.¹²⁹ Även i frågor avseende processgemenskap torde skiljenämnden många gånger kunna hämta ledning i sådana principer. På grund av detta ser jag inget särskilt ändamålskäl i att hantera dessa frågor med särskild rättslig reglering inom ramen för LSF.

När det gäller kommunikation, kontradiktionsmöjligheter och vilka frister som kan uppställas under ett förfarande har den särskilda problem kan uppkomma avseende dessa frågor i ett multi party-förfarande främst att göra med att fler än två parter intressen måste beaktas när skiljenämnden hanterar förfarandet. För det fall parterna inte särskilt avtalat om handläggningsfrågor eller kommer överens under förfarandet, anses det ligga inom skiljenämndens behörighet att i stor utsträckning diskretionärt hantera dessa problem.¹³⁰ Eftersom dessa frågor torde kräva olika hantering i det enskilda fallen är den nuvarande ordningen enligt min mening lämplig. Ytterligare rättslig reglering avseende dessa problemområden som särskilt tar sikte på multi party-situationer är därmed inte påkallad. En part som är missnöjd med skiljenämndens handläggning har dessutom möjlighet att klandra skiljedomen.¹³¹

Problematik kan även uppkomma avseende kostnaderna för skiljeförfarandet. Enligt gällande rätt anses det dock finnas, som ovan påpekats, både möjligheter för skiljenämnden att fastställa olika säkerhetsbelopp för olika yrkanden och att dela upp det solidariska ersättningsansvaret om ett multi party-förfaranden kan anses inbegripa separata tvister. En part kan även föra talan i tingsrätten mot skiljenämndens kostnadsbeslut enligt 41 § LSF. Även om dessa frågor kan tänkas innebära svåra avvägningar för skiljenämnden i vissa fall är det enligt min bedömning svårt att se hur denna problematik skulle kunna hanteras genom införandet av rättsregler. Det torde vara lämpligt att skiljenämnden i stor utsträckning har möjlighet att göra kostnadsbedömningar efter omständigheterna i det enskilda fallet. Det samma torde gälla om en part begär fördelning enligt 42 § LSF. Själva fördelningsfrågan torde främst ge upphov till avvägningssvårigheter som en-

¹²⁹ Se not 102 ovan.

¹³⁰ Jfr Lindskog, s. 562 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 199.

¹³¹ Förutsatt att detta sannolikt har inverkat på utgången, se 34 § 1 st. 6 p. LSF.

ligt min uppfattning är mest lämpade för skiljenämnden att hantera efter omständigheterna i det enskilda fallet.

En mer specifik problematik avseende kostnadsfördelningen ligger däremot i det solidariska ansvaret för motpartens kostnader som parter kan tilldelas inom ramen för ett multi party-förfarande som redogjorts för ovan. Denna problematik skulle möjligen kunna hanteras med rättslig reglering eftersom själva problemet är en följd av att det anses att civilrättsliga principer ska följas. På grund av att det finns skäl att avgränsa uppsatsen för att göra utredningen hanterbar kommer sådan typ av specifik problematik inte att utredas vidare. Istället kommer jag att fokusera på mer allmän typ av multi party-problematik. Av denna anledning ser jag främst skäl att överväga rättslig reglering angående problematiken med hur skiljenämnden ska utses i multi party-förfaranden samt konsolidering. Den fortsatta redogörelsen kommer därför att främst fokusera på dessa frågor.

4. Principer och ändamålsskäl som bör beaktas vid rättslig reglering

4.1. Inledning

I detta kapitel avser jag att identifiera och beskriva ett antal principer och ändamålsskäl som särskilt bör beaktas när utformning av skiljerättslig reglering övervägs. Några av dessa kommer till uttryck genom lagregler eller genom grundläggande allmänna principer som anses gälla inom skiljemannarätten. Andra kan anses vara av en mer abstrakt process- eller rättsekonomisk¹³² karaktär. Med ändamålsskäl avses funktioner med skiljeförfarande som kan anses vara särskilt eftersträvansvärda. Med principer avses grundläggande skiljerättsliga principer som inte bör inskränkas. Någon tydlig uppdelning mellan dessa kommer dock inte att göras eftersom vissa av de funktioner som redogörs kan anses vara både av princip- och ändamålsskälkaraktär.

Redogörelsen tar sikte på sådana principer och ändamålsskäl som blir särskilt relevanta inom ramen för multi party-förfaranden. Som ovan nämnts har många av de specifika multi party-problemen att göra med principen om att parterna ska behandlas lika. Av denna anledning kommer denna princip, och den nära sammanhängande frågan angående parts rätt att utse skiljeman, att ägnas särskild uppmärksamhet.

4.2. Ingen domstolsintervention utan lagstöd

Skiljeavtalet utgör enligt 4 § LSF och 10:17a RB ett dispositivt rättegångshinder. Därmed saknar en skiljebunden part i princip möjlighet att vända sig till domstol för prövning av en tvist i anledning av ett rättsförhållande som täcks av skiljeavtalet.¹³³ Den skiljedom som meddelas av skiljenämnden är dessutom slutlig och parterna saknar rätt att överklaga denna på materiella grunder.¹³⁴

Utgångspunkten är att om en tvist ska slitas genom skiljeförfarande saknar domstolarna både rätt och skyldighet att utan lagstöd agera avseende skiljeförfarandet.¹³⁵ Domstolen måste tilldelas uttrycklig behörighet från lagstif-taren för att kunna döma eller besluta i frågor avseende ett skiljeförfarande. Av detta följer att en part eller skiljenämnden inte kan vända sig till domstol för assistans i andra frågor än de som uttryckligen anges i LSF.

4.3. Partsautonomin

Institutet skiljeförfarande bygger på att parterna har avtalat om att en tvist i anledning av ett angivet rättsförhållande ska prövas av en skiljenämnd istället för i de statliga domstolarna. En förutsättning för att parterna ska

¹³² Jfr Bastidas Venegas, s. 175 ff.

¹³³ Jfr Lindskog s. 318 f. Reservationen ”i princip” är gjord på grund av att i egenskap av dispositivt rättegångshinder krävs att motparten invänder att rättegångshinder föreligger med en hänvisning till skiljeavtalet. Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 175 f.

¹³⁴ Heuman, a.a., s. 40 f.

¹³⁵ SOU 1994:81 s. 142 och 269, prop. 1998/99:35 s 110 och 221, Lindskog, s. 67 f. samt Heuman, a.a., s. 19. Principen anges uttryckligen i modellagen art. 5.

anses ha denna möjlighet är att de själva disponerar över tvisteföremålet.¹³⁶ Parterna i ett skiljeförfarande ges dessutom generellt en långtgående rätt att själva avtala om frågor avseende själva förfarandet. Denna ”princip om partsautonomi” anses ha en stark ställning både inom den internationella- och den svenska skiljemannarätten.¹³⁷

Principen om partsautonomi har varit en av de främsta utgångspunkterna vid utformningen av LSF. I motiven anges att ett syfte med lagens utformning är att ge partsautonomi en starkare ställning.¹³⁸ Principen om partsautonomi uttrycks i ett antal bestämmelser i lagen,¹³⁹ men kan anses ha en så pass stark ställning inom skiljemannarätten att den ska utgöra en utgångspunkt vid avvägningar, även utan uttryckligt lagstöd.¹⁴⁰

Partsautonomi sträcker sig dock inte hur långt som helst. Begränsning av denna anses exempelvis vara motiverat när partsavtalet strider mot allmänna intressen.¹⁴¹ Partsautonomi torde även få ge vika om ett partsavtal kan leda till att en rimlig nivå av rättsäkerhet inte kan upprätthållas. Exempelvis torde parternas instruktioner inte behöva efterföljas om det skulle kunna innebära att de förhindrar rimlig förutsebarhet i skiljenämndens bedömningar,¹⁴² att ett utomstående subjekt åläggs rättsverkningar¹⁴³ eller att principen om parternas likabehandling inte kan upprätthållas.¹⁴⁴

4.4. Likabehandlingsprincipen och rätten att utse skiljeman

4.4.1. Likabehandlingsprincipen

Att samtliga parter ska behandlas lika i processuellt hänseende anses både i Sverige och internationellt vara en processrättslig grundprincip.¹⁴⁵ Principen anses vara grundläggande även inom skiljemannarätten där den har uttryckts som att parterna i ett skiljeförfarande ska erbjudas samma processuella förmåner.¹⁴⁶ Att parterna behandlas lika är även en förutsättning för att förfarandet ska anses vara rättssäkert¹⁴⁷ och anses, som framgått ovan, kunna utgöra en yttre gräns för principen om partsautonomi i vissa fall.¹⁴⁸

¹³⁶ Se 1 § LSF och Lindskog, s. 63.

¹³⁷ Se HD:s domskäl i NJA 2010 s. 508 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 266 ff. Jfr även Redfern & Hunter s. 36 och 365.

¹³⁸ SOU 1994:81 s. 71 och 78 samt prop. 1998/99:35 s. 43. I linje med detta har många av förfarandereglererna i LSF gjorts dispositiva, se prop. 1998/99:35 s. 44.

¹³⁹ Tydligast i 21 § 2 men. LSF, som ger parterna möjlighet att avtala generellt om förfarandet. Att parterna kan avtala om specifika frågor kommer till uttryck i t.ex. 12, 20 och 22 §§ LSF.

¹⁴⁰ Lindskog, s. 63.

¹⁴¹ Jfr SOU 1994:81 s. 69 f. prop. 1998/99:35 s. 41 f., Heuman, a.a., s. 159 samt Redfern & Hunter s. 367.

¹⁴² Prop. 1998/99:35 s. 44 och Lindskog, s. 65 och 539.

¹⁴³ Heuman, a.a., s.156, Lindskog, s. 63, Redfern & Hunter, s. 367. Jfr även SOU:1994:81 s.78.

¹⁴⁴ Lindskog, s. 64 f.

¹⁴⁵ Lindskog, s. 538 och Redfern & Hunter s. 365.

¹⁴⁶ Heuman, a.a., s. 277. Jfr även NJA II 1929 s. 33.

¹⁴⁷ Lindskog, s. 65.

¹⁴⁸ Se avsnitt 4.3 ovan. Reservationen är gjord för att tydliggöra att varje partsföreskrift som innebär olikheter i parternas behandling inte nödvändigtvis innebär att föreskriften

Likabehandlingsprincipen formuleras visserligen inte uttryckligen i LSF¹⁴⁹ men kan utläsas i bestämmelserna om skiljemännens opartiskhet (8 §), förfarandets opartiska handläggning (21 §) samt parternas rätt att utföra talan (24 §). Principen anses även kunna utläsas ur artikel V(1)(b) i New Yorkkonventionen som anger att en skiljedom inte erkänns och kan förklaras icke-verkställbar bland annat om det visar sig att en part inte har haft möjlighet att utföra sin talan.¹⁵⁰ I egenskap av processrättslig grundprincip anses likabehandlingsprincipen dock sträcka sig längre än vad dessa bestämmelser ger uttryck för och bör därför beaktas vid rättstillämpning generellt.¹⁵¹

4.4.2. Rätten att utse skiljeman

Som framgick av föregående kapitel kan det, när parterna till en tvist är fler än två, uppkomma särskilda komplikationer avseende hur skiljenämnden ska utses. Detta har att göra med att samtliga parter i förfarandet ska ha samma möjlighet att påverka nämndens sammansättning. Ett rättsfall som tillmätts stor betydelse inom internationell skiljemannarätt angående vilka iakttagande som måste göras när en skiljenämnd utses i ett multi party-förfarande är det så kallade DUTCO-målet.¹⁵² Omständigheterna var i korthet följande:¹⁵³

En tvist uppkom i anledning av ett avtal med tre parter. Avtalet innehöll en standardiserad skiljeklausul som angav att förfarandet skulle ske i enlighet med de dåvarande ICC-reglerna, vilket innebar att skiljenämnden skulle bestå av tre skiljemän. En av parterna påkallade skiljeförfarande mot de två övriga och nominerade en skiljeman enligt reglerna. Eftersom det enligt förfarandereglerorna ankom på ICC-domstolen att utse nämndens ordförande uppkom frågan om de två svarandeparterna var tvungna att enas om en gemensam skiljeman, trots att de sinsemellan hade motstridiga intressen i tvisten. Genom domen som meddelades av den högsta domstolen i Frankrike, Cour de Cassation, blev svaret på den frågan tydligt. Domstolen ansåg att en situation där en part på förhand avsäger sin rätt att utse skiljeman (exempelvis genom att, som i förevarande fall, avtala om institutsregler som i praktiken inte ger var part rätt att utse skiljeman), inte kan vara rättsenlig. Domstolen lämnar en kort motivering till detta:

“Principen om parternas likarätt vid utseendet av skiljeman är av ordre public-karaktär, från den rätten kan part ej avstå innan tvist uppkommit.”¹⁵⁴

anses överksam. Om detta se Lindskog, s. 65, Heuman, a.a., s. 268 och Redfern & Hunter s. 366 f.

¹⁴⁹ Principen uttrycks på ett tydligare sätt i modellagen. Artikel 18 anger: ”The parties shall be treated with equality and each party shall be given a full opportunity of presenting his case”.

¹⁵⁰ Redfern & Hunter s. 365, not. 13.

¹⁵¹ Lindskog, s. 538.

¹⁵² Cour de Cassation, Première chambre civile, *Dutco construction v BKMI and Siemens*, Cases Nos 89-18.708 and 89-18.726, 7 January 1992, France.

¹⁵³ Redogörelsen är baserad på Jarvins artikel i JT 1991-92 s 716-724 samt engelskt referat av målet i Yearbook of Commercial Arbitration, 1993, s. 140-142.

¹⁵⁴ Jarvins översättning, se Jarvin, JT 1991-92 s. 719.

Avgörandet innebär att en part inte kan tillåtas utse en ”egen” skiljeman om inte samtliga övriga parter i förfarandet ges samma möjlighet. Samtliga parter i förfarandet ska ha lika inflytande över utseendet av skiljenämnden.¹⁵⁵

Domen är visserligen grundad på fransk rätt, och den enda säkra slutsatsen som kan dras från domen är därmed att förevarande omständigheter kan anses strida mot *fransk ordre public*.¹⁵⁶ Trots detta har rättsfallet onekligen fått stort genomslag inom internationell skiljemannarätt.¹⁵⁷

Frågan huruvida en liknande situation i ett svenskt skiljeförfarande skulle anses strida mot svensk *ordre public* har inte har uttryckligen prövats av domstol.¹⁵⁸ Den allmänna uppfattningen i doktrin tycks dock vara att även enligt svensk rätt är upprätthållande av påverkansbalansen i utseendet av skiljenämnden en förutsättning för att ett multi party-förfarande ska kunna genomföras.¹⁵⁹ Det finns även ett antal exempel på HD-domar där domstolen intagit ståndpunkter som till stora delar överensstämmer med DUTCO-avgörandet:¹⁶⁰

I NJA 1974 s. 573 hade HD att pröva huruvida en tvistlösningsklausul i ett försäkringsbesked kunde utgöra ett giltigt skiljeavtal och därmed rättsgångshinder. HD ansåg, på grund av det faktum att klausulen gav ena parten i försäkringsförhållandet rätten att utse flertalet skiljemän vid en uppkommen tvist, att klausulen inte kunde anses utgöra ett giltigt skiljeavtal.

I NJA 1982 s. 853 prövades huruvida en skiljeklausul kunde jämkas överksam med stöd i 36 § avtalslagen. Skiljeavtalet angav att skiljenämnden skulle bestå av fem skiljemän. Vardera part skulle utse två skiljemän och skiljemännen skulle sedan gemensamt utse nämndens ordförande. Vid oenighet mellan skiljemännen skulle ordföranden istället utses av ett i avtalet angivet elektorsorgan. HD ansåg dock att det kunde antas att det utsedda elektorsorganet hade viss intressegemenskap med den ena parten. Av denna anledning ansågs skiljeavtalets reglering gällande skiljenämndens utseende ge upphov till ”[...] *allvarliga betänkligheter från rättssäkerhets-synpunkt.*” Skiljeavtalet förklarades därmed oskäligt enligt 36 § avtalslagen.

¹⁵⁵ Jarvin benämner detta ”DUTCO-doktrinen” se Jarvin, JT 1991-92 s. 721.

¹⁵⁶ Hanotiau, s. 200. Jfr i sammanhanget diskussioner som förs av vissa om den eventuella existensen av en ”internationell ordre-public” (international public-policy), se t.ex. Hobér, *Commercial arbitration in Sweden*, s. 57 ff., Jarvin, JT 1991-92 s. 722, Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 749, Mistelis & Brekoulakis s.12 f., samt Gaillard & Savage s. 183.

¹⁵⁷ Lew, Mistellis & Kröll, s 379. Domen har exempelvis angetts som uttrycklig orsak till att många internationella skiljeförfaranderegler numera innehåller bestämmelser om utseende av skiljenämnden i multi party-förfaranden, Jfr även Fry, Greenberg & Mazza, s. 151.

¹⁵⁸ Heuman har dock uttryckt att grundsatsen om likabehandling bör ges samma innebörd enligt svensk rätt som Cour de Cassation gör. Se Heuman, a.a., s. 203. Jfr även SOU 1995:65 s. 70.

¹⁵⁹ Se t.ex. Heuman, a.a., s. 203, Madsen, s. 141, Lindskog, s. 479.

¹⁶⁰ Franke & Magnusson, s. 128.

I NJA 1992 s. 143 prövades också om ett skiljeavtal mellan två parter skulle anses oskäligt enligt 36 § avtalslagen. Då den ena parten hade avtalat bort sin rätt att utse skiljeman i skiljeavtalet ansåg HD att skiljeavtalet principiellt kunde anses överksamt på grund av detta. Tilläggas bör att HD även ansåg att denna part (en bostadsrättsförening) vid tidpunkten då skiljeavtalet ingicks kunde anses vara delvis kontrollerat av motparten till skiljeavtalet (ett byggbolag) på grund av att en framträdande tjänsteman hos byggbolaget satt i bostadsrättsföreningens interimsstyrelse. Interimsstyrelsen företrädde bostadsrättsföreningen när skiljeavtalet slöts. Efter en utfästelse från byggnadsbolaget under förhandlingen i HD att det stod bostadsrättsföreningen fritt att ändå utse en egen skiljeman, valde dock HD att inte förklara skiljeavtalet överksamt.

Noteras bör att i samtliga dessa fall prövades enligt den äldre skiljemannalagen.¹⁶¹ Bestämmelserna i den äldre lagen avseende hur skiljenämnden ska utses motsvarar dock i huvudsak den nuvarande lagens bestämmelser.¹⁶² I motiven till den nuvarande lagen diskuterades även NJA 1974 s. 573 uttryckligen och det ansågs att den nya lagen inte är avsedd att medföra någon annan bedömning. Enligt motiven ska alltså ett skiljeavtal anses överksamt även enligt nuvarande lag om en rätt att utse flertalet skiljemän förbehålls en av parterna.¹⁶³

Frågan om utseende av skiljenämnd prövades även som en delfråga i hovrättsmålet RH 1997:110.¹⁶⁴ Svea hovrätt ansåg att en skiljenämnd inte kunde anses ha utsetts i behörig ordning när endast två av tre deltagande parter i förfarandet hade getts möjlighet att utse skiljeman. I ljuset av DUTCO-målet är de skäl hovrätten anför för detta av visst intresse. Hovrätten refererar nämligen till en av de partsutsedda skiljemännens skiljaktiga mening till skiljedomen och anför:

”Av de skäl som skiljemannen Stefan L¹⁶⁵ har anfört i sin skiljaktiga mening finner hovrätten att han och, vid detta ställningstagande, även skiljemannen Mats H inte hade utsetts i behörig ordning i skiljetvisten.”

Skälen som Stefan L anför i sin skiljaktiga mening har vissa likheter med Cour de Cassations motivering i DUTCO-målet genom att de bygger på ett ordre public-resonemang:

”Att [...] endast två av tre parter skall ha möjlighet att genom att utse skiljeman påverka skiljenämndens sammansättning är – i avsaknad av uttrycklig föreskrift om annat – inte förenligt med de grundläggande förutsättningar som rättsordningens godtagande av skiljeförfarande som tvistlösningsform får anses vila på.”

¹⁶¹ Lag (1929:145) om skiljemän.

¹⁶² Jfr 7-8 §§ lagen (1929:145) om skiljemän, SOU 1994:81 s. 124 f. och prop. 1998/99:35 s. 92.

¹⁶³ Prop. 1998/99:35 s. 90.

¹⁶⁴ Angående tolkningen av detta rättsfall se replikväxlingen mellan Skog och Hilding i JT 99-00 s. 677 ff., JT 00-01 s. 686, ff. och JT 00-01 s. 689 ff.

¹⁶⁵ För kännedom framgår det av domen i fulltext att ”Stefan L.” är Stefan Lindskog.

I LSF 12 § 3 st. har det, som diskuterats ovan, införts en möjlighet för parterna att genom avtal ge behörighet till en tingsrätt att utse hela skiljenämnden. Denna bestämmelse fanns inte i den äldre skiljemannalagen.¹⁶⁶ Utseende av skiljenämnd på detta sätt genom en opartisk elektor¹⁶⁷ anses innebära att de krav på partsbalans och likabehandling som uppställs i DUTCO-målet upprätthålls eftersom alla parter kan anses ha lika (inget) inflytande på valen.¹⁶⁸

4.5. Rättsäkerhet i förfarandet

En rätt till domstolsprövning och en rättvis rättegång anses gälla som grundläggande principer i en rättsstat¹⁶⁹ och kommer även till uttryck i artikel 6 EKMR.¹⁷⁰ När parter avtalar om att en tvist istället ska prövas av en skiljenämnd innebär det att de avsäger sin rätt till domstolsprövning. Skiljeförfarande utgör alltså ett av lagstiftaren godtaget undantag från rätten till domstolsprövning.¹⁷¹ Enligt uttalanden från både Europadomstolen och Europakommissionen utgör också skiljeförfarande ett godtaget undantag från rätten till domstolsprövning som den uttrycks i art 6 EKMR, förutsatt att avståendet är klart och otvetydigt konstaterat.¹⁷²

Europadomstolens praxis tyder dock på att ett avstående från rätten till domstolsprövning till förmån för skiljeförfarande inte nödvändigtvis innebär att de *rättsäkerhetskrav* som artikeln uppställer inte skulle vara tillämpliga på skiljeförfaranden. I *Suovaniemi mot Finland*¹⁷³ anförde Europadomstolen t.ex. uppfattningen att det inte är möjligt att med bindande verkan avsäga sig alla de rättsäkerhetskydd som uppställs i artikel 6 EKMR. Vilka rättigheter som det inte är möjligt att avsäga sig har dock inte tydliggjorts. En slutsats som rimligen kan dras är dock att det genom artikel 6 EKMR föreligger en skyldighet för konventionsstaterna att säkerställa att vissa grundläggande krav på rättsäkerhet upprätthålls i skiljeförfaranden, trots att parterna avtalat bort rätten till domstolsprövning som sådan.¹⁷⁴

I motiven till LSF anges att en internationellt erkänd uppfattning om att en skiljeförfarandelag inte bör sträva efter att vara någon fullständig reglering

¹⁶⁶ 12 §, 3 st. LSF.

¹⁶⁷ I NJA 1982 s. 853 framhöll HD att tingsrätten saknar intressegemenskap med någon av parterna och kan därmed anses vara ett opartiskt organ.

¹⁶⁸ Franke & Magnusson, s.127 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 204, Jfr även Hobér, *Commercial arbitration in Sweden*, s. 153 och Lindskog s. 109.

¹⁶⁹ Lindskog, s. 59 f.

¹⁷⁰ EKMR gäller även som svensk lag genom lagen (1994:1219) om europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

¹⁷¹ Lindskog, s. 61.

¹⁷² Se t.ex. *Deweere v. Belgium*, judgement of 27 February, 1980, *European Court of Human Rights, series A*, No 35., *Suovaniemi and others v. Finland*, Application No. 31737/96, decision of 23 February, 1999, *European Court of Human Rights*, Nordström-Janzon and others v. the Netherlands, Application No. 28101/95, decision of 27 November, 1996, *European Commission of Human Rights*. Se även Samuel, s. 417 ff.

¹⁷³ *Suovaniemi and others v. Finland*, Application No. 31737/96, decision of 23 February, 1999, *European Court of Human Rights*.

¹⁷⁴ Jfr SOU 2007:26 s. 156 f.

har fungerat som utgångspunkt vid utformandet av lagen.¹⁷⁵ I ett konventionellt skiljeförfarande¹⁷⁶ under LSF anses därför parterna själva ha rätt att i stort utsträckning avtala om under vilka former tvisten ska lösas.¹⁷⁷ Staten anser sig inte ha något intresse av att förhindra att tvister mellan privata subjekt prövas genom skiljeförfarande i stället för hos de statliga domstolarna, så länge dessa tvister inte behandlar frågor av offentligt intresse.¹⁷⁸ För att skiljeavtalet och skiljedomen ska respekteras av rättsordningen har det dock ansetts nödvändigt att omgärda skiljeproceduren med vissa regler som säkerställer att det uppfyller grundläggande krav på rättssäkerhet.¹⁷⁹ Av denna anledning anses vissa regler i LSF med tydligt syfte att säkerställa rättssäkerhet i förfarandet vara tvingande.¹⁸⁰ Krav på att grundläggande rättssäkerhet upprätthålls i skiljeförfarande följer även av NYK för att en skiljedom ska erkännas och vara verkställbar internationellt.¹⁸¹ Som påpekats ovan har LSF uttryckligen utformats med beaktande av denna konvention.

Den förhärskande uppfattningen är dock att skiljeförfaranden generellt, i vart fall till viss del, torde vara mindre rättssäkra än domstolsförfaranden, inte minst på grund av att det saknas möjlighet att överklaga en skiljedom på materiella grunder.¹⁸² Detta anses dock vara ett pris som parterna får betala för de fördelar ur partssynpunkt som skiljeförfarande kan innebära jämfört med domstolsprocess.¹⁸³

4.6. Effektiv, hemlig och snabb tvistlösning

Som några av de främsta fördelarna ur partssynpunkt med skiljeförfarande jämfört med domstolsförfarande brukar anföras att det är snabbt, mer flexibelt och hemligt.¹⁸⁴ Hemligt i bemärkelsen att skiljedomen eller förfarandet generellt sätt inte blir offentligt.¹⁸⁵ Någon inneboende princip om sekretess i svenska skiljeförfaranden finns dock inte.¹⁸⁶ Skiljeförfarandet anses vara snabbare än domstolsprocess främst genom att det är ett eninstansförfarande, och att de anlitade skiljemännen generellt kan påbörja handlägg-

¹⁷⁵ SOU 1994:81 s. 75.

¹⁷⁶ Med "konventionella skiljeförfaranden" avses förfaranden som grundas på ett av parterna frivilligt ingånget skiljeavtal. Andra utgångspunkter kan tänkas ligga bakom legala skiljeförfaranden.

¹⁷⁷ Lindskog, s. 63.

¹⁷⁸ Franke & Magnusson, s.1. Jfr även NJA II 1929, s. 5.

¹⁷⁹ SOU 1994:81 s. 69 f. Se även Redfern & Hunter s. 69.

¹⁸⁰ T.ex. ogiltighetsreglerna i 33 § LSF, skriftlighets- och underteckningskravet för skiljedomen enligt 31 § LSF. Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 271 ff. och Madsen, s. 54.

¹⁸¹ Se t.ex. Hobér, *Commercial arbitration in Sweden*, s. 358 ff. Exempelvis anger NYK art. V(1)(a) att ett giltigt skiljeavtal måste finnas, art. V(1)(b) anger bl.a. att en part måste ha möjlighet att få utföra sin talan, art. V(2)(b) anger att skiljedomen inte får strida mot ordre public.

¹⁸² Se t.ex. Heuman, a.a., s. 40 f. Olsson & Kvarn s. 33 f. och Lindell s. 140.

¹⁸³ Heuman, a.a., s. 41. Jfr dock Madsen s. 41 som anser att skiljeförfarande inte längre på samma sätt kan anses vara är mindre rättssäkert jämfört med domstolsprocess på grund av detta, eftersom det numera krävs prövningstillstånd för att överklaga mål till hovrätten.

¹⁸⁴ SOU 1994:81 s. 68, prop. 1998/99:35 s. 40 f., Heuman, a.a., s. 27 ff., samt Lew, Mistelis & Kröll, s. 3 ff. Jfr även RH 1994:116 och Stockholms Handelskammars yttrande i NJA 1992 s. 290.

¹⁸⁵ SOU 1994:81 s. 68.

¹⁸⁶ Jfr NJA 2000 s. 538.

ningen av tvisten omedelbart.¹⁸⁷ Eftersom skiljenämnden inte är bunden av RB:s handläggningsregler kan förfarandet göras mer flexibelt.¹⁸⁸ Den ovan redogjorda principen av partsautonomi bidrar även till denna flexibilitet då parterna till stor del själva kan avtala om hur förfarandet ska fortlöpa.

Även om det är möjligt att dessa fördelar inte alltid uppfylls i praktiken, anses de vara starka skäl för att parter överväger skiljeförfarande, och därmed en förutsättning för institutets existens. Av denna anledning har upprätthållandet av dessa funktioner uttryckligen varit en utgångspunkt vid utformningen av LSF.¹⁸⁹

4.7. Internationell uniformitet och förutsebarhet

Vid utformningen av LSF ansågs det vara nödvändigt att lagen även anpassades till internationella skiljetvister på grund av att en ökning av kommersiella tvister med internationella inslag förutsågs.¹⁹⁰ I motiven diskuterades hur lagen skulle förhålla sig till modellagen, vilken har som ambition att säkerställa internationell uniformitet mellan olika nationella skiljeförordningar.¹⁹¹ Motiven anger uttryckligen att lagstiftaren sympatiserar med ambitionen att få till stånd en uniformitet mellan olika rättssystem på skiljemannarättens område, men att man av vissa anledningar inte finner det lämpligt att anta modellagen rakt av. Modellagen har dock beaktats i varje delfråga vid lagens utformande.¹⁹² Som berörts ovan följer även vissa krav på skiljeförfarandet av NYK för att en skiljedom ska kunna verkställas internationellt. Även dessa krav torde, trots att de uppställs mer som generella principer, främja en viss internationell uniformitet mellan rättssystem.¹⁹³

En av de största fördelarna med att tillse att en internationell uniformitet upprätthålls i rättsregler kring skiljeförfarande torde vara, även om det inte uttryckligen nämns i motiven till LSF, att förutsebarhet i förfarandet kan upprätthållas för de inblandade. Att skiljemännen tillämpar kända regler, normer och principer är av stor vikt för att parterna ska kunna förutse utgången.¹⁹⁴ När ett skiljeförfarande genomförs i Sverige ska LSF tillämpas även om förfarandet har internationell anknytning.¹⁹⁵ Lagen har utformats på ett sådant sätt att den lättare ska kunna förstås av utländska parter, ombud och skiljemän.¹⁹⁶ Skulle en rättsregel som innebär en alltför stor avvikelser från internationellt vedertagna skiljemannarättsliga principer införas,

¹⁸⁷ Att få en tvist prövad i domstol är generellt förenat med en viss väntetid. Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 28.

¹⁸⁸ Prop. 1998/99:35 s. 41 och Heuman, a.a., s. 28.

¹⁸⁹ SOU 1994:81 s. 67 f. och Prop. 1998/99:35 s. 40 f. Funktionerna kan till viss del anses komma till uttryck i 21 § LSF som bl.a. anger att skiljemännen ska handlägga förfarandet ändamålsenligt och snabbt.

¹⁹⁰ Prop. 1998/99:35 s. 44 ff.

¹⁹¹ Prop. 1998/99:35 s. 38.

¹⁹² SOU 1994:81 s. 73 och prop. 1998/99:35 s. 47.

¹⁹³ Madsen s. 63 f. och Redfern & Hunter, s. 368 f.

¹⁹⁴ Jfr Ramberg, JT 1997-98, s. 635 f.

¹⁹⁵ 46 § LSF. Jfr Heuman, a.a., 675 ff.

¹⁹⁶ Prop. 1998/99:35 s. 47. Exempelvis har man medvetet undvikit hänvisningar till RB:s regler för att underlätta för utländska parter.

är det naturligt att detta skulle ha en negativ påverkan på förutsebarheten i förfarandet. Det gäller speciellt i förfaranden med internationell anknytning där samtliga parter inte alltid kan förväntas ha detaljkännedom om svenska förfaranderegler.¹⁹⁷

4.8. Sveriges attraktivitet som skiljedomland

Ett sista ändamålsskäl som ska behandlas är av mer ekonomisk karaktär. Det går ut på att det kan finnas ett samhällsekonomiskt intresse att hålla Sverige attraktivt som forum för internationella skiljetvister, och att detta i vissa fall bör beaktas i utformningen och tolkningen av svensk skiljeman-narätt. Sådana resonemang anförs bl.a. i viss doktrin.¹⁹⁸ I direktiv 2014:16 anges uttryckligen att det i regeringens avsikt att hålla Sverige attraktivt som forum för skiljeförfarande:

”Regeringen arbetar aktivt för att Sverige ska fortsätta att vara ett attraktivt land för ut-ländska investerare och en del i ett sådant arbete är att säkerställa att det finns effektiva tvistlösningsmekanismer, inte minst i form av skiljeförfarande. Överlag är det enligt rege-ringen angeläget att slå vakt om och främja Sveriges starka ställning som internationellt forum i handelstvister.”¹⁹⁹

och,

”Med hänsyn till intresset av att stärka Sveriges attraktivitet som forum i skiljetvister finns det anledning att överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att ytterligare underlätta för icke svensktalande parter i klanderprocessen.”²⁰⁰

¹⁹⁷ Jfr Jarvin, JT 2009-10, s. 718 f.

¹⁹⁸ Se t.ex. Madsen, s. 49, Hobér, SAR 1989, s. 23 och Jarvin, SAR 1989, s 37.

¹⁹⁹ Dir 2014:6 s. 2.

²⁰⁰ Dir 2014:6 s. 10.

5. Internationell utblick

5.1. Inledning

I detta kapitel kommer jag att titta närmare på vissa multi party-regleringar som återfinns i andra staters skiljeförfarandelagar och i vissa internationella skiljedomsregler. Jag avser att titta på existerande multi party-reglering i tre stycken skiljeförfarandelagar och två stycken skiljedomsregelverk. De lagar som kommer att undersökas är den tyska, brittiska och den nederländska. De skiljedomsregelverk som ska undersökas är ICC-reglerna och UNCITRAL-reglerna. Redogörelsen kommer att vara kortfattad då syftet främst är att illustrera de olika reglernas huvudsakliga funktion.

Urvalet av vilka lagar och regelverk som ska undersökas är gjort med beaktande av flera faktorer. För det första är *antalet* begränsat av tids- och utrymmesskäl. Tanken är inte heller redogöra för alla existerande typer av multi party-reglering utan snarare att illustrera huvuddragen i vissa vanligare typer av reglering. Antalet nationella skiljeförfarandelagar som innehåller uttrycklig multi party-reglering är dock begränsat.²⁰¹ Förutom de som har valts ut hittas dock sådan reglering bland annat i Hong Kong,²⁰² vissa provinser i Kanada²⁰³ och vissa delstater i USA.²⁰⁴ Eftersom modellagen har beaktats vid utformningen av de flesta skiljeförfarandelagar som är i kraft, föreligger stor likheten mellan sådana lagar världen över.²⁰⁵ Något särskilt betydelsefullt ändamålskäl med att söka eftersträva geografisk spridning mellan de utvalda lagarna föreligger därför inte enligt mitt mening. Istället har urvalet gjorts i syfte att illustrera *olika typer* av multi party-reglering. Mängden tillgängligt material i form av lagkommentarer och liknande har även till viss del styrt urvalet.

De två skiljedomsregelverk som kommer att undersökas har valts ut med grund i att de *dels* frekvent är tillämpade i internationella skiljeförfaranden, och *dels* på grund av att båda regelverken nyligen har utökat sin multi party-reglering. Ett antal andra skiljedomsregelverk som frekvent tillämpas i internationella skiljeförfaranden innehåller särskild multi party-reglering.²⁰⁶ Dir 2014:16 anger dock specifikt utvecklingen inom ramen för dessa ICC- och UNCITRAL-reglerna som en uttrycklig anledning till varför ökad multi party-anpassning i LSF bör övervägas. Av denna anledning kan det vara särskilt intressant att undersöka dessa.

²⁰¹ Lew, Mistellis & Kröll s. 385 och 388.

²⁰² Hong Kong Arbitration Ordinance innehåller en konsolideringsbestämmelse.

²⁰³ T.ex. så innehåller British Columbia International Commercial Arbitration Act en konsolideringsbestämmelse.

²⁰⁴ T.ex. innehåller både Florida International Arbitration Act och California Code of Civil Procedure, konsolideringsbestämmelser. Jfr Redfern & Hunter s. 158.

²⁰⁵ Lew, Mistellis & Kröll, s. 27 f.

²⁰⁶ T.ex. The London Court of International Arbitration Rules, Swiss Rules of International Arbitration och Hong Kong International Arbitration Centre Administered Arbitration Rules.

5.2. Några skillnader mellan skiljedomsregler och skiljeförfarandelagar

Denna uppsats fokuserar på att analysera huruvida det kan vara lämpligt att införa särskild reglering för multi party-förfaranden i LSF, som är en nationell skiljeförfarandelag. Nedan kommer dock som framgått att även redogöras för ett antal bestämmelser som återfinns i skiljedomsregelverk. Även om både skiljedomsregler och skiljeförfarandelagar innehåller förfaranderegler, så finns ett antal skillnader som innebär att en regel som utformats inom ramen för ett skiljedomsregelverk inte alltid kan implementeras i en nationell skiljeförfarandelag rakt av och vice versa. Däremot torde det vara möjligt att vid utformningen av lagregler hämta inspiration från liknande bestämmelser i skiljedomsregelverk.²⁰⁷ På grund av detta kommer även redogöras för bestämmelser i skiljedomsregelverk. Några tydliga skillnader mellan skiljeförfarandelagar och skiljedomsregler ska dock beskrivas inledningsvis.

En nationell skiljeförfarandelag uppställer processuella regler för förfarandet och blir generellt tillämplig som *lex arbitri*²⁰⁸, d.v.s. skiljeförfarandelagen i det land där förfarandet äger rum blir tillämplig. Det internationella genomslaget av modellagen har lett till att de flesta moderna skiljeförfarandelagar har getts en minimalistisk utformning där utgångspunkten är att stort utrymme ska lämnas till partsautonomi.²⁰⁹ Detta gäller som framgått även LSF.²¹⁰

Skiljedomsregler, och andra sidan, blir tillämpliga på förfarandet förutsatt att parterna har avtalat om detta.²¹¹ Om parternas skiljeavtal hänvisar till ett skiljedomsregelverk anses detta bli en del av parternas skiljeavtal.²¹² Om ett skiljeförfarande genomförs i Sverige och parterna har avtalat om att något skiljedomsregelverks regler ska tillämpas blir både LSF och reglerna tillämpliga på förfarandet. Skiljedomsregler har företräde framför dispositiva lagregler, men inte sådana som kan anses tvingande. Skiljedomsregelverk kompletterar eller modifierar på detta sätt reglerna i den tillämpliga nationella skiljeförfarandelagen.²¹³

På grund av dessa skillnader mellan skiljedomsregler och skiljeförfarandelagar är det tänkbart att till viss del olika utgångspunkter styr utformningen samt att olika typer av ändamålsskäl eftersträvas. Eftersom att skiljedomsregler endast blir tillämpliga på ett förfarande förutsatt av att parterna har avtalat om detta är det tänkbart att principen om partsautonomi inte behö-

²⁰⁷ Jfr Madsen, s. 64 f.

²⁰⁸ Born, *International Commercial Arbitration*, s. 1533 f., Redfern & Hunter 173 f. samt Lindskog s. 1077 f. Med detta avser lagen för själva förfarandet, andra lagvalsprinciper gäller för t.ex. vilken lag som blir tillämplig på skiljeavtalet, den materiella prövningen etc. Jfr Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 690 ff. LSF anses generellt bli tillämplig som *lex arbitri*, 46 § LSF. Se även Hobér, *Commercial arbitration in Sweden*, 36 ff.

²⁰⁹ Lew, Mistellis & Kröll, s. 28.

²¹⁰ SOU 1994:81 s. 69 f. och prop. 1998/99:35 s. 41 f.

²¹¹ Heuman, a.a., s. 23.

²¹² Schöldström s. 405.

²¹³ Heuman, a.a., s. 23.

ver beaktas i samma utsträckning när reglering utformas. Enligt samma resonemang kan regler som blir tillämpliga till följd av parternas avtal i vissa avseenden tillåtas vara mer långtgående. Ett exempel på detta är UNCITRAL-reglernas regel om partsinträde. Genom att parterna har avtalat om att dessa regler ska bli tillämpliga anses det finnas ett *"implied consent"* till att partsinträde ska kunna vara möjligt under regelns angivna förutsättningar.²¹⁴ Sådana resonemang torde inte på samma sätt kunna föras inom ramen för en nationell skiljeförfarandelag eftersom denna generellt sett inte blir tillämplig för att parterna har avtalat om det, utan på grund av inom vilken jurisdiktion parterna har förlagt förfarandet.²¹⁵

5.3. Multi party-reglering i skiljeförfarandelagar

5.3.1. Tyskland

5.3.1.1. Allmänt

Den tyska skiljeförfarandelagen bygger uttryckligen på UNCITRALs modellag som till stora delar har antagits utan några korrigeringar.²¹⁶ Lagen är i kraft sedan 1 januari 1998.

5.3.1.2. Konsolidering

Det finns inte någon uttrycklig regel i den tyska skiljeförfarandelagen som reglerar konsolideringsfrågor.²¹⁷ Konsolidering anses dock vara möjligt förutsatt att parterna har avtalat om detta eller att samtliga parter samtycker till detta.²¹⁸

5.3.1.3. Utseende av skiljenämnd

Bestämmelsen för hur skiljenämnden ska utses i den tyska skiljeförfarandelagen²¹⁹ bygger, likt motsvarande bestämmelse i LSF, på en presumtion om tvåpartsförfarande.²²⁰ För det fall parterna inte särskilt har avtalat om hur skiljenämnden ska utses, är utgångspunkten att påkallande och svarande part har att utse varsin skiljeman som sedan utser skiljenämndens ordförande.²²¹ Utgångspunkten i multi party-situationer anses så vara att parter med intressegemenskap får söka utse skiljeman gemensamt.²²² Om detta inte kan genomföras har det dock i viss doktrin²²³ framförts uppfattningen att domstol skulle kunna ha behörighet att utse flera skiljemän i

²¹⁴ Se avsnitt 5.4.2.2

²¹⁵ Exempel finns visserligen på att sådana resonemang har förts i viss doktrin, särskilt angående den nederländska skiljeförfarandelagens kumulationsbestämmelse. Se t.ex. van den Berg i *Arbitration International*, 1986 s. 367.

²¹⁶ Bockstiegel, s. 8. För en artikel för artikel-jämförelse mellan den tyska skiljeförfarandelagen och modellagen, se Bockstiegel, a.a., annex 1.

²¹⁷ Bockstiegel, s. 60.

²¹⁸ Bockstiegel, s. 203 och Kröll, s. 25.f

²¹⁹ § 1035 ZPO.

²²⁰ Bockstiegel, s. 203.

²²¹ § 1035 (3) ZPO. För det fall parterna inte har avtalat om annat ska skiljenämnden bestå av tre skiljemän se § 1034 (2) ZPO.

²²² Bockstiegel, s. 203 f.

²²³ Se Semler, s. 582 och Bockstiegel s. 204 f.

multi party-förfaranden i syfte att upprätthålla påverkansbalansen, trots att det inte uttryckligen går att utläsa av bestämmelsen.²²⁴

Artikel 1034 (2) ZPO innehåller en särskild regel som visserligen inte är uttryckligen utformad för multi party-situationer, men som kan tänkas bli tillämplig i sådana.²²⁵ Regelen innebär att för det fall parter skulle ha avtalat om ett sätt att utse skiljenämnden som innebär att en part hamnar i ett ofördelaktigt läge,²²⁶ kan denne kringgå det avtalade tillvägagångssättet genom att ansöka om att domstol istället ska utse en eller flera skiljemän eller hela skiljenämnden.²²⁷ En sådan ansökan anses även kunna göras efter att en eller flera skiljemän redan har utsetts varvid domstolen därmed även har behörighet att ersätta en redan utsedd skiljeman.²²⁸

5.3.2. Storbritannien

5.3.2.1. Allmänt

Den nuvarande brittiska skiljeförfarandelagen (EAA) är i kraft sedan 31 januari 1997.²²⁹ På samma sätt som när LSF utformades ansågs det inte vara lämpligt att anta UNCITRALs modellag i sin helhet. Modellagen har dock beaktats vid utformningen.²³⁰

5.3.2.2. Konsolidering

Utgångspunkten enligt EAA är att parterna står fria att avtala²³¹ om konsolideringsfrågor men att varken skiljenämnden eller domstol kan besluta om sådana frågor.²³² Till skillnad från LSF anger dock lagen uttryckligen att parterna kan avtala om att tilldela skiljenämnden behörighet att diskretionärt besluta om viss konsolidering.²³³ Bestämmelsen är dock begränsad i att den bara tar sikte på kumulation av förfaranden och behandlar inte joinder eller tredjepartsinträde.²³⁴

5.3.2.3. Utseende av skiljenämnd

Under EAA står det som utgångspunkt fritt för parterna att avtala om hur skiljenämnden ska utses.²³⁵ I brist på avtal (och för det fall nämnden ska

²²⁴ Detta anses i så fall följa av Art 1035 (3) ZPO. Bestämmelsen har stora likheter med 14 § LSF.

²²⁵ Jfr Kröll, s. 16.

²²⁶ Engelsk översättning av bestämmelsen anger att denna blir tillämplig för det fall det avtalade tillvägagångssättet "[...] place the other party at a disadvantage, [...]". Se Böckstiegel, s. 179.

²²⁷ Böckstiegel, s. 188.

²²⁸ En tidsfrist på två veckor från det att parten blir medveten om skiljenämndens sammansättning. 1034 (2) 2 men. ZPO. En part anses normalt sett bli medveten när namnen på alla skiljemän är kända. Kröll, a.a., s. 186.

²²⁹ Lagen tillämpas i England, Wales och Nordirland, se section 2(1) EAA.

²³⁰ Tweeddale & Tweeddale, s. 489 ff.

²³¹ I sammanhanget kan nämnas att EAA uppställer skriftlighetskrav på i princip alla typer av partsavtal, se section 5. Jfr Sheppard, s. 729.

²³² Sheppard, s. 774 f.

²³³ Se section 35 EAA.

²³⁴ Joinder eller tredjepartsinträde anses dock kunna åstadkommas om samtliga parter samtycker till detta. Se Sheppard, s. 775 samt Tweeddale & Tweeddale, s. 571 f.

²³⁵ Section 16(1) EAA.

bestå av tre skiljemän)²³⁶, ska parterna utse varsin som sedan utser ordföranden.²³⁷ I multi party-förfaranden ska som utgångspunkt parter med intressegemenskap utse en skiljeman gemensamt.²³⁸ Section 16(7) anger dock:

”In any other case (in particular, if there are more than two parties) section 18 applies as in the case of a failure of the agreed appointment procedure.”

Section 18 anger med andra ord hur skiljenämnden ska utses om parterna inte lyckas utse skiljenämnden, exempelvis på grund av att förfarandet inbegriper fler än två parter med skilda intressen. Section 18 är en dispositiv²³⁹ bestämmelse som ger en domstol behörighet att, på ansökan av part, befatta sig med utseendet av skiljenämndens. Domstolen tilldelas följande behörighet enligt section 18(3):

”(a) to give directions as to the making of any necessary appointments;
(b) to direct that the tribunal shall be constituted by such appointments (or any one or more of them) as have been made;
(c) to revoke any appointments already made;
(d) to make any necessary appointments itself.”

Domstolen tilldelas alltså en relativt långtgående behörighet som sträcker sig från att bestämma hur skiljenämnden ska utses, till att besluta om att utse hela nämnden. Domstolens beslut enligt section 18 kan dessutom endast överklagas om den beslutande domstolen lämnar tillstånd till det.²⁴⁰

5.3.3. Nederländerna

5.3.3.1. Allmänt

Den nederländska skiljeförfarandelagen är i kraft sedan 1 december 1986. Lagen innehåller, i jämförelse med många andra skiljeförfarandelagar, relativt många bestämmelser som tar sikte på multi party-situationer. Lagen är även karakteristisk på så sätt att den lämnar stort utrymme för olika typer av domstolsintervention i skiljeförfaranden.²⁴¹

5.3.3.2. Konsolidering

Den nederländska skiljeförfarandelagen innehåller bestämmelser för både joinder, tredjepartsinträde och kumulation av förfaranden. Enligt artikel 1045 DCCP kan en tredje part inträda i ett pågående förfarande efter ansö-

²³⁶ Till skillnad från svensk rätt ska dock nämnden som utgångspunkt bestå av en ensam skiljeman om parterna inte har avtalat något annat. Se EAA section 15(3) och Tweeddale & Tweeddale, s. 632. Eftersom syftet med den internationella utblicken är att fungera som underlag för diskussion om förändring av svensk rätt kommer dock tillvägagångssättet för utseende av en skiljenämnd bestående av tre skiljemän redogöras eftersom en skiljenämnd ska bestå av tre skiljemän enligt 13 § LSF om inget annat har avtalats.

²³⁷ EAA Section 16(5).

²³⁸ Jfr Sheppard, s. 748.

²³⁹ Till skillnad från 12 § 3 st. LSF som kräver partsavtal för att tingsrätten ska ha behörighet att befatta sig med utseendet av skiljemän, har engelska domstolar denna behörighet förutsatt att parterna *inte* avtalat annat, se section 4(2) och 18(1)–(2) EAA. Bestämmelsen är därmed av *opt out*-karaktär. Jfr Sheppard, s. 748.

²⁴⁰ Section 18 EAA.

²⁴¹ van der Bend & Leijten, s. 22.

kan och beslut av skiljenämnden. Förutsättningarna för att skiljenämnden ska tillåta detta är att den inträdande parten bedöms ha ett reellt intresse i utkomsten av förfarandet²⁴² och att samtliga parter är, eller ser till att bli, skriftligen skiljebundna gentemot varandra. Skiljenämndens rätt att besluta om partsinträde är diskretionär.²⁴³

Artikel 1046 DCCP är en dispositiv regel som ger en möjlighet för en part att ansöka hos domstol om att parallellt pågående förfaranden ska kumuleras förutsatt att parterna inte har avtalat bort denna möjlighet. Detta kan exempelvis utnyttjas av en tredje part som nekats inträde i ett förfarande under art. 1045 och därmed måste påkalla ett separat förfarande.²⁴⁴ Art. 1046(1) DCCP anger följande:²⁴⁵

”If arbitral proceedings have been commenced before an arbitral tribunal in the Netherlands concerning a subject matter which is connected with the subject matter of arbitral proceedings commenced before another arbitral tribunal in the Netherlands, any of the parties may, unless the parties have agreed otherwise, request the President of the District Court in Amsterdam to order a consolidation of the proceedings.”

Förutsättningarna för att kumulation ska kunna beslutas är att samtliga förfaranden pågår i Nederländerna och att det finns en koppling mellan förfarandenas ”*subject matter*”. Bestämmelsen kräver alltså inte att parterna är bundna av ett gemensamt skiljeavtal. Om kumulation beslutas har domstolen även möjlighet att, om inte samtliga parter kan enas om detta, besluta om utseende av den skiljenämnd som ska hantera det kumulerade förfarandet samt hur det förfarandet ska fortlöpa.²⁴⁶ Bestämmelsen är av *opt out*-karaktär och därmed tillämplig förutsatt att parterna har avtalat om något annat.²⁴⁷

5.3.3.3. Utseende av skiljenämnd

Artikel 1027(1) DCCP anger att det står fritt för parterna att bestämma hur skiljenämnden ska utses. Där anges också att parterna kan ge behörighet till en tredje person (eller organ) att utse separata skiljemän eller hela skiljenämnden. Om någon skiljenämnd inte utses inom viss tid kan en part ansöka hos en domstol som enligt art. 1027(3) DCCP har behörighet att utse en eller flera skiljemän. Om skiljenämnden ska bestå av flera skiljemän utser domstolen regelmässigt *hela* skiljenämnden.²⁴⁸

Likt i den tyska skiljeförfarandelagen finns en särskild regel för det fall parterna skulle ha avtalat om ett sätt att utse skiljenämnden som innebär att en av parterna får ett större inflytande på skiljenämndens sammansättning.

²⁴² Art. 1045(2) DCCP. Ett sådant intresse kan vara att förlust av någon rättighet riskeras, eller att det finns en risk för motstridiga domar. Se van der Bend & Leijten, s. 182.

²⁴³ Exempelvis om de skulle anse att förfarandet skulle försinkas alltför mycket. Se van der Bend & Leijten, s. 185.

²⁴⁴ Ibid.

²⁴⁵ Engelsk översättning som den återges i van der Bend & Leijten, annex (The Netherlands Arbitration Act).

²⁴⁶ Art. 1046(3)–(5) och art. 1027(4) DCCP.

²⁴⁷ Jfr art. 1036 DCCP.

²⁴⁸ Meijer & Marike, s. 24.

I ett sådant fall kan en motpart kringgå detta tillvägagångssätt genom att ansöka om att domstol istället ska utse skiljemännen.²⁴⁹

5.4. Multi party-reglering i internationella skiljedomsregler²⁵⁰

5.4.1. ICC-reglerna

5.4.1.1. Allmänt

2012 års ICC-regler innehåller ett flertal artiklar som tar sikte på multi party-frågor. Tidigare upplagor av reglerna har innehållit väsentligt färre sådana regler.²⁵¹ De nya reglerna anses dock till största delen vara kodifiering av sådana principer som utvecklades i praxis under de äldre reglerna. Anledningen till att uttryckligare reglering av frågorna har eftersträvat anges vara de senaste årens ökning av mängden multi party-förfaranden som hanteras av ICC.²⁵²

5.4.1.2. Konsolidering

ICC-reglerna ger parter möjlighet att ansöka hos ICC-domstolen om både joinder av en ytterligare skiljebunden part och att förfarandet ska kumuleras med ett annat pågående förfarande. Reglerna ger dock inte möjlighet till tredjepartsinträde.²⁵³

Artikel 7 ger en part i ett pågående förfarande möjlighet att ansöka hos ICC-domstolen om att en ytterligare part ska dras in i förfarandet. Artikel 7.1 anger följande:

“A party wishing to join an additional party to the arbitration shall submit its request for arbitration against the additional party (the “Request for Joinder”) to the Secretariat. [...] No additional party may be joined after the confirmation or appointment of any arbitrator, unless all parties, including the additional party, otherwise agree. The Secretariat may fix a time limit for the submission of a Request for Joinder.”

Enligt artikeln är det möjligt att, utan krav på övriga parters samtycke, ansöka hos sekretariatet för beslut om att en joinder ska delta i förfarandet. En förutsättning är dock att en sådan ansökan görs innan någon skiljeman har utsetts. Parten som ska dras in i förfarandet måste vara skiljebunden till de övriga parterna men sekretariatet gör endast en *prima facie*-bedömning av huruvida ett skiljeavtal existerar, är giltigt och kan anses täcka den aktuella tvisten.²⁵⁴ Syftet bakom artikeln har främst varit att se till att den svarande parten ska ha samma möjlighet som den påkallande parten att påverka den subjektiva omfattningen av förfarandet.²⁵⁵

²⁴⁹ Art. 1028 DCCP. En skillnad föreligger i att den nederländska bestämmelsen, till skillnad från den tyska motsvarigheten, fokuserar på att inte någon part ska få otillbörlig fördel av tillvägagångssättet (engelsk översättning: ”privileged position”) snarare än att någon part inte ska hamna i ett ofördelaktigt läge. Se van der Bend & Leijten, s. 93.

²⁵⁰ SCC-reglerna behandlas ovan i avsnitt 2.2.

²⁵¹ Fry, Greenberg & Mazza, s. 9. Jfr art. 10 ICC-reglerna (1998).

²⁵² Fry, Greenberg & Mazza, s. 93. Se även not 10 ovan.

²⁵³ Fry, Greenberg & Mazza, s. 97.

²⁵⁴ Art. 7.1 3 men. samt art 6(3)–(7) och (9) ICC-reglerna. Bedömningen görs på samma sätt som vid den ursprungliga påkallelsen, se Fry, Greenberg & Mazza, s. 95 f.

²⁵⁵ Fry, Greenberg & Mazza, s. 95. Reiner & Aschauer anger att detta skulle vara ett utflöde av likabehandlingsprincipen, se Reiner & Aschauer, s. 60.

Enligt artikel 10 är det även möjligt att ansöka hos ICC-domstolen om att parallellt pågående förfaranden under ICC-reglerna ska kumuleras om parterna samtycker till det, eller om samtliga yrkanden i samtliga förfaranden anknyter till samma skiljeavtal.²⁵⁶ ICC-domstolens behörighet är fakultativ och innebär att domstolen inte behöver bevilja en sådan ansökan även om förutsättningarna enligt artikeln är uppfyllda.²⁵⁷

5.4.1.3. Utseende av skiljenämnden

Art. 12(6)-(8) innehåller särskilda regler för hur en skiljenämnd bestående av tre skiljemän ska utses i multi party-förfaranden.²⁵⁸ Utgångspunkten är att om en intressegemenskap föreligger mellan några parter ska dessa gemensamt utse en skiljeman.²⁵⁹ Om gemensam nominering inte kan ske så anger art. 12(8) att ICC-domstolen diskretionärt *kan*²⁶⁰ utse hela skiljenämnden.²⁶¹

5.4.2. UNCITRAL-reglerna

5.4.2.1. Allmänt

De nuvarande UNCITRAL-reglerna är i kraft sedan 2010 och innehåller både en konsolideringsregel och bestämmelser för utseende av skiljenämnd i multi party-förfaranden. UNCITRAL-reglerna skiljer sig i sin karaktär från exempelvis ICC- och SCC-reglerna på grund av att de inte är kopplade till något skiljedomsinstitut.²⁶² Detta innebär att reglerna anger att t.ex. konsolideringsbeslut tas direkt av skiljenämnden²⁶³ och det organ som utser skiljenämnden för det fall parterna inte kommer överens ska parterna själva utse genom att bestämma en ”*appointing authority*”.²⁶⁴

5.4.2.2. Konsolidering

Artikel 17(5) i 2010 års UNCITRAL-regler anger:

”The arbitral tribunal may, at the request of any party, allow one or more third persons to be joined in the arbitration as a party provided such person is a party to the arbitration agreement, unless the arbitral tribunal finds, after giving all parties, including the person or persons to be joined, the opportunity to be heard, that joinder should not be permitted

²⁵⁶ Art. 10 (c) anger visserligen att även att kumulation av flera förfarande som grundar sig på *olika* skiljeavtal kan göras under vissa förutsättningar, förutsatt att samtliga skiljeavtal hänvisar till ICC-reglerna.

²⁵⁷ Art. 10 2 st.

²⁵⁸ Artiklarna är inte tillämpliga om ett annat antal skiljemän än tre har avtalats av parterna. Se Fry, Greenberg & Mazza, s. 147. Har parterna inte avtalat om antalet skiljemän bestämmer ICC-domstolen antalet enligt art. 12(2).

²⁵⁹ Art 12.6-7.

²⁶⁰ Regeln innebär ingen skyldighet för ICC-domstolen att utse hela skiljenämnden. Möjlighet finns alltså för domstolen att godta en partsutsedd skiljeman och endast utse den andra. På grund av DUTCO-doktrinen sker detta dock detta sällan i praktiken, se Fry, Greenberg & Mazza, s.151 f.

²⁶¹ Bestämmelsen har uttryckligen tillkommit som ett resultat av DUTCO domen. Se Fry, Greenberg & Mazza, s. 149 och 151.

²⁶² Tweddedale & Tweddedale, s. 88 f.

²⁶³ Under ICC-reglerna tas, som framgått, sådana beslut av ICC-domstolen. Under SCC-reglerna tas kumulationsbeslut av sekretariatet.

²⁶⁴ Om parterna inte utser någon *appointing authority* ska sådan på parts ansökan utses av ”the Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration at The Hague”. Se art. 6.2.

because of prejudice to any of those parties. The arbitral tribunal may make a single award or several awards in respect of all parties so involved in the arbitration.”

Bestämmelsen är ny för 2010 års regler.²⁶⁵ Som framgår av regeln uppställs ett krav på att parterna måste vara bundna av samma skiljeavtal.²⁶⁶ Uttryckligt samtycke från den tredje parten vid tidpunkten för ansökan om joinder krävs dock inte. Att denne är bunden av ett skiljeavtal som anger att UNCITRAL-reglerna ska tillämpas innebär att denne anses ha lämnat underförstått samtycke till att kunna dras in i ett förfarande.²⁶⁷ Genom samma tanke möjliggörs även tredjepartsinträde. En skiljebunden part kan ansöka om att få inträda i ett pågående förfarande mellan andra parter till samma skiljeavtal. Parterna i det pågående förfarandet kan anses ha samtyckt till ett sådant inträde genom att UNCITRAL-reglerna ska gälla enligt skiljeavtalet.²⁶⁸ Även om inte konsolidering kräver uttryckligt samtycke vid tidpunkten för ansökan kräver regeln dock att skiljenämnden tar beslutet i samråd med parterna.

UNCITRAL-reglerna innehåller ingen regel om kumulation av parallellt pågående förfaranden.²⁶⁹

5.4.2.3. Utseende av skiljenämnd

Artikel 10 i UNCITRAL-reglerna anger hur skiljenämnden ska utses i multi party-förfaranden. Vid formulering av regeln har DUTCO-målet, samt sådana rättssäkerhetskrav som kan anses följa av artikel 6 EKMR uttryckligen beaktats.²⁷⁰ Artikelns påminner i sin uppbyggnad mycket om motsvarande bestämmelse i ICC-reglerna. Om det finns flera parter med intressegemenskap ska dessa, som utgångspunkt, enas om nomineringen. Om detta inte lyckas så ska²⁷¹ utsedd ”appointing authority” på ansökan av någon part utse hela skiljenämnden. Detta innebär även att det utseende organet har möjlighet att ogiltigförklara tidigare gjorda nomineringar eller ändra sådana nomineringar.²⁷²

²⁶⁵ Caron & Caplan, s. 59.

²⁶⁶ Patocchi & Niedermaier, s. 1123.

²⁶⁷ S.k. ”implied consent” se UNCITRAL 42nd Session, UN Doc A/CN.9/665, s. 24 f. och Caron & Caplan s. 55.

²⁶⁸ Caron & Caplan, s. 55.

²⁶⁹ Sådan regel övervägdes dock när reglerna utarbetades. Utredningsgruppen ansåg dock sammantaget att en sådan regel skulle kunna medföra alltför många tänkbara nackdelar. Angående detta se Caron & Caplan, s. 57 f.

²⁷⁰ UNCITRAL, 40th session UN doc A/CN.9/619 s. 19. Se även Caron & Caplan, s. 171.

²⁷¹ Till skillnad från ICC-reglernas motsvarande bestämmelse har en ”appointing authority” enligt UNCITRAL-reglerna inte en möjlighet, utan en skyldighet att utse *hela* skiljenämnden, se art. 10(3).

²⁷² Caron & Caplan, s. 170.

6. För- och nackdelar med typer av reglering som återfinns internationellt

6.1. Inledning

I avsnitt 3.3 konstaterades att två typer av multi party-problematik som enligt min uppfattning eventuellt lämpar sig att hantera genom rättslig reglering i är konsolidering och hur skiljenämnden ska utses. I föregående avsnitt undersöktes ett antal existerande regleringar avseende dessa problemområden som återfinns internationellt. Förutom reglering avseende hur skiljenämnden ska utses återfinns två huvudsakliga typer av konsolideringsregler: behörighet för domstol att besluta om kumulation respektive behörighet för skiljenämnden att besluta om partsinträde.

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för de tydligaste för- och nackdelarna med dessa olika typer av regleringar ur ett svenskt perspektiv. En utgångspunkt för diskussionen kommer att vara de principer och ändamåls-skäl som redogjordes för i kapitel fyra. Respektive avsnitt kommer att avslutas med ett ställningstagande huruvida det enligt min uppfattning kan vara tänkbart att införa denna typ av reglering i LSF.

6.2. Domstolsbeslutad kumulation

6.2.1. För- och nackdelar med domstolsbeslutad kumulation

Den förhärskande uppfattningen internationellt sett tycks vara att parallellt pågående förfaranden kan kumuleras om samtliga parter är överens.²⁷³ Detta stämmer, som framgått, även överens med det nuvarande svenska rättsläget. Att parterna uttryckligen reglerar kumulationsmöjligheter på förhand i skiljeavtalet anses däremot inte vara vanligt i praktiken.²⁷⁴ Av den internationella utblicken framgick några exempel på regler som möjliggör kumulation av förfaranden, utan att samtliga parter nödvändigtvis behöver samtycka till, eller ha avtalat om, detta. Enligt ICC-reglerna finns det möjlighet för en part att ansöka hos ICC-domstolen om att denna ska besluta om kumulation av förfaranden. En liknande ordning uppställs i den nederländska skiljeförfarandelagen där en part kan ansöka hos domstol för beslut om kumulation, förutsatt att parterna inte har avtalat bort denna möjlighet.

Att parallellt pågående skiljeförfaranden kan kumuleras kan medföra vissa effektivitetsfördelar, särskilt av processekonomisk karaktär. Parallella förfaranden grundade på samma skiljeavtal och med gemensamma sakomständigheter torde i många fall med fördel hanteras i ett gemensamt förfarande av en och samma skiljenämnd. Dels för att det objektivt sett skulle kunna vara processekonomiskt fördelaktigt, t.ex. genom att bevisning endast behöver presenteras i ett förfarande, och dels för att risken att motstridiga domar meddelas minskar.²⁷⁵ En behörighet för domstol att besluta om kumulation av parallellt pågående förfaranden skulle innebära att

²⁷³ Born, *International Commercial Arbitration*, s. 2570.

²⁷⁴ Born, *Materials*, s. 673.

²⁷⁵ Born, *International Commercial Arbitration*, s. 2567.

dessa processekonomiska fördelar kunde uppnås oavsett huruvida parterna själva avtalat om kumulation.

Kumulationsregler är ovanliga att återfinna i nationella skiljedomslagar. En högst teoretisk med inte helt otänkbar fördel med en sådan regel skulle därför kunna vara att utländska parter med särskilt intresse av att det ska vara möjligt att ansöka om domstolsbeslutad kumulation väljer att förlägga sina förfaranden i Sverige.²⁷⁶ Dock är det naturligtvis svårt att spekulera i en sådan effekt.

Ett flertal nackdelar med en sådan reglering kan dock identifieras. Det är tänkbart, möjligen beroende på hur en sådan reglering utformades, att det ur partssynpunkt kan vara svårt att förutse utfallet av tillämpningen av en sådan bestämmelse.²⁷⁷ Den nederländska kumulationsbestämmelsen anger t.ex. att det ska föreligga ett gemensamt ”*subject matter*” mellan de två förfaranden. Svåra avvägningar kan tänkas uppkomma vid bedömning av huruvida detta är uppfyllt. Det är tänkbart att genom att sådana typer av avvägningar måste göras finns det en risk att domstolsbeslutet drar ut på tiden i sådan utsträckning att de processekonomiska fördelarna av själva kumulationen marginaliseras.²⁷⁸ I vissa fall torde denna problematik även kunna innebära obstruktionsmöjligheter för en part som önskar dra ut på förfarandet. Det är även tänkbart att domstolen inte förmår beakta alla relevanta aspekter och intressen och att olämplig kumulation därför beslutas i vissa fall. Skulle exempelvis kumulation ske av tvister som visar sig inte ha något egentligt samband torde detta sammantaget leda till att sammanläggningen medför processekonomiska nackdelar snarare än fördelar.

Att flera förfaranden kumuleras är som ovan påpekats inte alltid fördelaktigt för samtliga tvistande parter. En part som anser sig ha ett anspråk på en enskild motpart önskar sannolikt inte att antalet subjekt utökas genom att förfarandet kumuleras med ett annat förfarande. Med beaktande av detta kan en ytterligare nackdel vara att en kumulationsbestämmelse som t.ex., likt den nederländska, gjordes dispositiv av *opt out*-karaktär, innebär att det i praktiken ändå ställs höga krav på parterna att beakta frågan om kumulation redan i skiljeavtalet. En problematik finns nämligen i att det är tänkbart att parterna inte beaktar frågan på grund av att de inte har vetskap om regleringens existens. Om en part får vetskap om denna möjlighet och ansöker om kumulation innebär detta naturligtvis att motparten, för det fall kumulation inte skulle vara fördelaktigt för denne, kan hamna i en särskilt beklämd position om detta beslutas eftersom att parten inte hade förutsett detta.²⁷⁹ En sådan förutsebarhetsproblematik skulle framförallt kunna bli påtaglig avseende utländska parter som kan tänkas inte alltid har detaljkunskap om specifika regler i den nationella skiljeförfarandelagen.

En ytterligare problematik som en sådan regel skulle medföra har att göra med att en ny skiljenämnd måste utses för att döma i det sammanlagda

²⁷⁶ Jfr Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 200.

²⁷⁷ Heuman, *ibid*.

²⁷⁸ Jfr Bitter, s. 235.

²⁷⁹ Jfr Jarvin, *Arbitration International* 1987, s. 256 f.

förfarandet. Särskilda komplikationer kan uppkomma angående *hur* denna ska utses. Det är tänkbart att de inblandade parterna många gånger inte lyckas enas om den nya skiljenämndens sammansättning. Lösningen enligt den nederländska skiljeförfarandelagen innebär att för det fall domstolsbeslut meddelas om att två förfaranden ska kumuleras, och samtliga parter inte kan enas om en ny skiljenämnd, har denne även behörighet att utse skiljenämnden som ska hantera det sammanlagda förfarandet.²⁸⁰ Denna ordning har dock utsatts för kritik. Främst på grund av att ett sådant tillvägagångssätt möjligen kan anses strida mot artikel V(1)(d) i NYK som anger att skiljenämnden i första hand måste utses enligt parternas avtal. Det har ansetts att en domstolsbeslutad kumulation enligt den nederländska bestämmelsen i vissa fall kan leda till att det sammanlagda förfarandet kan få en skiljenämnd utsedd på ett sätt som inte beaktar ett eventuellt partsavtal om hur detta ska gå till.²⁸¹ Denna typ av lösning skulle därmed kunna tänkas strida mot principen om partsautonomi. Även om en sådan ordning inte skulle strida mot NYK torde faktumet att en helt ny skiljenämnd måste utses innebära tids- och kostnadsmissiga nackdelar, i synnerhet för en part som inte har något intresse av att kumulation ska komma till stånd. En part som utsett en "egen" skiljeman i förfarandet innan sammanläggningen förlorar även fördelen detta medför efter sammanläggningen.

Om en domstol får behörighet att sammanlägga två parallella förfaranden till ett gemensamt ökar naturligtvis ofta ramen för vad skiljenämnden i det sammanlagda förfarandet ska pröva. Även denna omständighet kan tänkas innebära nackdelar för en part som inte har eftersträvat kumulation. En sådan part kan hamna i en beklämd position genom att parten efter sammanläggningen kan behöva utöka sin talan och presentera bevisning angående frågor som inte var föremål för prövning i förfarandet innan kumulationen. I egenskap av part till förfarandet träffas denna av skiljedomens rättskraft i det sammanlagda skiljeförfarandet, vars objektiva utsträckning torde ha utökats genom sammanläggningen.

6.2.2. Är denna typ av reglering lämplig att införa i LSF?

Att regler om domstolsbeslutad kumulation är ovanliga i nationella skiljeförfarandelagar talar för att införandet av en sådan regel i LSF inte skulle bidra till ökad internationell uniformitet, snarare motsatsen. En sådan reglering skulle dessutom innebära ökad domstolsintervention i skiljeförfaranden, och skulle sannolikt kunna anses vara ett avsteg från den minimalistiska utformning som kännetecknar LSF.

Enligt min bedömning kan de eventuella effektivitetsfördelar som en sådan regel skulle kunna medföra i form av att relaterade tvister oftare kan kumuleras till ett sammanlagt förfarande inte väga upp för de uppenbara nackdelar som en sådan ordning skulle ha. En bestämmelse som gav domstolen en sådan behörighet förutsatt att parterna inte har avtalat om något annat inne-

²⁸⁰ Art. 1046(3) DCCP. Se Bitter, s. 232

²⁸¹ Jarvin, Arbitration International, 1987, s. 254 ff., Se dock replik van de Berg, Arbitration International, 1987 s. 257 ff. Något känt exempel på att verkställighet av en skiljedom från ett sammanlagt förfarande har nekats med grund i artikel V(1)(d) NYK finns dock inte. Se Bitter, s. 234.

bär att kumulation, som påpekats ovan, kan tänkas ske utan att en part har kunnat förutse detta. De processekonomiska nackdelarna med att en ny skiljenämnd måste konstitueras efter sammanläggningen talar också emot en lämplighet av en sådan reglering.

Avslutningsvis bör återigen tydliggöras att denna uppsats har avgränsats till att endast behandla multi party-situationer där samtliga parter är bundna av ett gemensamt skiljeavtal. Det är tänkbart att en regel om domstolsbeslutad kumulation som endast blir tillämplig på sådana situationer skulle vara av begränsad praktisk betydelse. Den nederländska kumulationsbestämmelsen tycks exempelvis främst vara avsedd att möjliggöra att tvister som har uppkommit mellan parter som *inte* är skiljebundna till varandra, men genom att det finns någon typ av koppling mellan tvisterna, kan hanteras i ett gemensamt förfarande.²⁸² Visserligen är det ingen omöjlighet att parallella tvister grundat på samma skiljeavtal inleds. Att förfaranden grundar sig på samma skiljeavtal behöver inte heller betyda att tvisteföremålet är detsamma.²⁸³ Skulle det föreligga likheter är det dock tänkbart att skiljeavtalsbundna parter självmant skulle försöka tillse att frågorna hanterades i ett gemensamt förfarande redan från start. Detta är förmodligen mindre troligt, eller i vart fall svårare att åstadkomma, när parterna är bundna av olika skiljeavtal. I sådana situationer kan eventuellt en möjlighet till domstolsbeslutad kumulation fylla en större funktion.²⁸⁴

6.3. Partinträde

6.3.2. För- och nackdelar med en uttrycklig rätt för skiljenämnden att besluta om partsinträde

Ett antal av de behandlade skiljedomsregelverken innehåller särskilda regler som tar sikte på partsinträde. Enligt ICC-reglerna finns det möjlighet för en part att ansöka om joinder hos sekretariatet, UNCITRAL-reglerna ger en part möjlighet att göra en sådan ansökan hos skiljenämnden. När det gäller skiljeförfarandelagar regleras frågan i den nederländska skiljeförfarandelagen som ger en skiljebunden part möjlighet att ansöka hos skiljenämnden om antingen joinder eller tredjepartsinträde.

En regel som uttryckligen ger möjlighet för skiljenämnden att besluta om partsinträde skulle kunna tänkas medföra att vissa tvister kan hanteras på ett effektivare sätt. På samma sätt som vid kumulation skulle processekonomiska fördelar kunna uppnås genom att relaterade yrkanden mellan flera parter kan prövas inom ramen för ett gemensamt förfarande. Om skiljenämnden gavs en uttrycklig möjlighet att besluta om partsinträde med stöd i att samtliga parter är skiljebundna till varandra, skulle detta även innebära att den subjektiva omfattningen av skiljeförfarandet kunde utökas på ett mer flexibelt sätt, då parterna själva inte behöver reglera frågan i skiljeavtalet eller förhandla om den när tvist uppkommit. Det skulle kunna innebära fördelar för en svarande part som, för det fall denne inte tillåts dra in

²⁸² Jfr Bitter, s. 221 f.

²⁸³ Fry, Greenberg & Mazza, s. 113.

²⁸⁴ Jfr Lew, Mistellis & Kröll, s. 378.

ytterligare part, annars inte har någon möjlighet att påverka den subjektiva omfattningen av förfarandet.

För det fall parterna har avtalat om att multi party-förfarande ska vara möjligt, men inte specifikt avtalat om partsinträde skulle det kunna hävdas att en svarande part enligt gällande rätt har en processuell nackdel i jämförelse med den påkallande parten. Det torde nämligen inte föreligga någon generell skyldighet för påkallande part att påkalla samtliga skiljebundna parter när denne önskar inleda ett förfarande.²⁸⁵ Enligt 19 § LSF anses ett skiljeförfarande vara inlett när en motpart tar emot en påkallelseskraft. En påkallande part kan alltså enkelt bestämma vilka parter som denne önskar ska delta i förfarandet genom att tillställa dessa parter påkallelseskrifter. Påkallelserna anses dessutom inte behöva innehålla några närmare yrkanden och grunder, utan detta kan den påkallande parten komplettera med vid en senare tidpunkt.²⁸⁶ Skulle endast en motpart bli påkallad och det visar sig att denne önskar öka förfarandets subjektiva omfattning, är detta däremot generellt förenat med större svårigheter om parterna inte har avtalat om någon sådan möjlighet. En regel som uttryckligen ger möjlighet för skiljenämnden att besluta att en ytterligare skiljebunden part ska dras in i förfarandet skulle därmed kunna innebära en ökad balans i möjligheterna att påverka förfarandet subjektiva omfattning²⁸⁷ och därmed främja parternas likabehandling.²⁸⁸

En bestämmelse av *opt out*-karaktär, likt den nederländska bestämmelsen, skulle dock kunna ge upphov till samma typ av problematik som diskuterades i anslutning till kumulationsregeln. Att ett partsinträde sker behöver, likt kumulation, ingalunda vara fördelaktigt ur samtliga parters perspektiv. Förfarandet kan tänkas ta längre tid och kostnaderna öka med fler deltagande parter. Av denna anledning ställs det i praktiken krav på parterna att ändå beakta frågan på förhand vilket kan innebära en förutsebarhetsproblematik för parter som inte har vetskap om regelns existens.

Förmodligen skulle inte heller en regel om partsinträde kunna införas fristående. I vart fall inte när en utomstående part ska dras in i förfarandet.

²⁸⁵ Se avsnitt 3.2.6.1.

²⁸⁶ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 314 och 317 ff. Lindskog, s. 632 f. SOU 1994:81 s. 134 och prop. 1998/99 s. 101 f. Enligt 23 § LSF kan yrkanden och grunder preciseras vid en senare tidpunkt.

²⁸⁷ Jfr Heuman, a.a., s. 206

²⁸⁸ Sådana resonemang har förts inom ramen för ICC-reglerna. Innan den nuvarande regeln om *joinder* infördes ansågs det enligt praxis ändå vara möjligt för en svarande att dra in en ytterligare skiljebunden part i förfarandet genom att ansöka om detta hos ICC-domstolen. Ett sådant beslut kunde dock tas av domstolen först efter samråd med övriga parter. Detta ansågs innebära en olägenhet som inte förelåg för den påkallande parten. Denne kunde under de äldre, och även enligt de nuvarande reglerna, nämligen få en svarandepart bunden till förfarandet efter en *prima facie*-bedömning av domstolen som endast prövar om ett giltigt skiljeavtal som hänvisar till reglerna existerar. I den nya versionen av reglerna (2012) är möjligheten för svaranden att ansöka om *joinder* kodifierad. För att reducera ojämligheten mellan påkallande och svarande part gör ICC-domstolen numera samma typ av *prima facie*-bedömning som görs vid förfarandets inledande även när en *joinder* ska anslutas till förfarandet. Se Greenberg, s. 171 ff. och Fry, Greenberg & Mazza, s. 95.

Den praktiska tillämpningen av en sådan regel torde begränsas till situationer där skiljenämnden är utsedd på ett sätt som upprätthåller påverkansbalansen. För det fall skiljenämnden ges en rätt att besluta om partsinträde, men denna är utsedd på ett sätt som inte upprätthåller påverkansbalansen mellan samtliga parter, torde en part, på grund av likabehandlingsprincipens starka ställning, kunna vägra inträda i förfarandet. Även om skiljenämndens behörighet att besluta om partsinträde följer av en rättsregel.²⁸⁹ Vid tredjepartsinträde kan det däremot visserligen finnas skäl att anse att en part som önskar inträda i så fall får godta att förfarandet prövas av den redan utsedda skiljenämnden.

6.3.3. Är denna typ av reglering lämplig att införa i LSF?

Som tidigare diskuterat i denna uppsats är det enligt nuvarande rättsläge oklart huruvida partsinträde är möjligt i brist på avtal om detta. Den ordning som uppställs i den nederländska skiljeförfarandelagen skulle till viss del kunna anses vara kodifiering av den möjlighet till partsinträde som enligt Lindskog anses föreligga med stöd i 23 § 2 st. LSF.²⁹⁰ En bestämmelse av *opt out*-karaktär som gav skiljenämnden behörighet att besluta om partsinträde skulle dock enligt min uppfattning riskera medföra sådana nackdelar, som vid en avvägning mot de fördelar som en sådan regel skulle kunna medföra inte gör sådan reglering lämplig att införa i LSF. Särskilt den förutsebarhetsproblematik som en sådan bestämmelse kan medföra genom att det finns en risk i att någon part inte är medveten om att skiljenämnden har en sådan behörighet talar enligt min uppfattning emot en sådan bestämmelse.

En variant av denna typ av regel som inte ger upphov till denna förutsebarhetsproblematik men ändå skulle kunna medföra de fördelar med möjlighet till partsinträde som redogjordes i föregående avsnitt skulle kunna vara att skiljenämndens behörighet istället görs av *opt in*-karaktär. Som framgått innehåller den brittiska skiljeförfarandelagen en bestämmelse som uttryckligen anger att parterna har möjlighet att ge skiljenämnden behörighet att kumulera skiljeförfaranden genom avtal.²⁹¹ Det är tänkbart att en sådan bestämmelse på samma sätt skulle kunna ange en uttrycklig möjlighet för parterna att avtala om att skiljenämnden ska ha behörighet att besluta om partsinträde. En sådan behörighet har skiljenämnden exempelvis enligt UNCITRAL-reglerna.²⁹² Eftersom parterna även enligt gällande rätt anses kunna avtala om att ge skiljenämnden en sådan behörighet torde en bestämmelse som uttryckligen anger denna möjlighet visserligen främst kunna tänkas ha en *beteendepåverkande* funktion.²⁹³ Om lagen uttryckligen anger en sådan möjlighet är det tänkbart att frågan oftare skulle beaktas när parterna formulerar skiljeavtal.²⁹⁴ Skulle sådan effekt vara uppnås torde en sådan reglering kunna vara fördelaktig eftersom det generellt sett anses

²⁸⁹ Jfr Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 204 och Lindskog, s. 477.

²⁹⁰ Se avsnitt 3.2.6.3.

²⁹¹ Se avsnitt 5.3.2.3.

²⁹² Se avsnitt 5.4.2.2.

²⁹³ Jfr Lehrberg s. 193.

²⁹⁴ Jfr Magnusson & Shaughnessy, *SIAR* 2006:3, s. 49.

ovanligt att parter uttryckligen reglerar dessa typer av frågor i skiljeavtalet.²⁹⁵

Genom att parterna själva har avtalat om att skiljenämnden ska ha sådan behörighet finns även större möjligheter för effektiva partsinträden genom att parterna i samråd kan kunna komma fram till lämpliga lösningar i de enskilda fallen. I synnerhet angående frågan om skiljenämndens sammansättning efter partsinträdet. En sådan reglering skulle även innebära att en skiljeman kan vara förberedd på att t.ex. ett partsinträde kan komma ifråga och därmed beakta denna möjlighet när denne väljer att ta uppdraget.²⁹⁶

6.4. Utseende av skiljenämnden

6.4.1. Domstolsbehörighet att utse skiljenämnden

Om en tvist involverar flera skiljebundna parter med motstridiga intressen och parterna inte har avtalat om ett sätt att utse skiljenämnden, och inte heller kan komma överens om något sådant tillvägagångssätt vid förfarandets inledande, kan multi party-förfarande omöjliggöras även om skiljeavtalet uttryckligen anger att sådant ska vara möjligt.²⁹⁷ Detta följer, som tidigare nämnt, av att tillvägagångssättet för utseende av skiljenämnd enligt LSF när parterna inte har avtalat om detta är svårt att tillämpa när parterna är fler än två. Anledningen till detta är att enligt 13 § LSF, som är utformad för tvåpartsförfarande, ska vardera part utse en skiljeman. De partsutsedda skiljemännen utser sedan ordföranden. Om parterna är fler än två och några parter inte kan enas om en gemensam skiljeman så kan följden därför bli att ett multi party-förfarande inte kan inledas.²⁹⁸ Parterna får istället hantera tvisten i parallella tvåpartsförfaranden.²⁹⁹

Detta är en konsekvens av likabehandlingsprincipens starka ställning som innebär part inte anses behöva delta i ett förfarande om inte påverkansbalansen säkerställs i utseendet av skiljenämnden.³⁰⁰ Ett sätt att tillse detta i multi party-situationer är att en domstol eller annan neutral elektor utser hela skiljenämnden.³⁰¹

För att en domstol ska få sådan behörighet enligt gällande rätt krävs som framgått enligt 12 § 3 st. LSF att parterna avtalar om detta. Om parterna inte har avtalat om detta redan i skiljeavtalet är det tänkbart att en part, som inte anser sig ha någon vinning av ett multi party-förfarande utnyttjar situationen att, när tvist har uppstått, vägra gå med på ett tillvägagångssätt att utse skiljenämnden som upprätthåller påverkansbalansen. Förutsatt att övriga parter inte lyckas komma överens om en gemensam skiljeman, kan ett

²⁹⁵ Born, *Materials*, s. 673.

²⁹⁶ Jfr Heuman, JT 2003-04 s. 146 som att anser att skiljemännens samtycke sannolikt torde krävas om förfarandets subjektiva omfattning utökas.

²⁹⁷ Se avsnitt 3.2.2.

²⁹⁸ Om skiljenämnden inte kan utses på ett sätt så att påverkansbalansen upprätthålls kan skiljeavtalet anses överksam. Lindskog, s. 146 och 470. Jfr även NJA 1974 s. 573 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 275 f. Se även avsnitt 3.2.2.

²⁹⁹ Heuman, a.a., s. 203.

³⁰⁰ Heuman, a.a., s. 204 och Lindskog, s. 477.

³⁰¹ Se avsnitt 4.4.2.

sådant ställningstagande leda till att något multi party-förfarande inte kan inledas.

Av den internationella utblicken framgår att av de skiljeförfarandelagar och regelverk som innehåller reglering för hur en skiljenämnd med tre skiljemän ska utses i multi party-situationer så ser tillvägagångssättet för hur detta ska göras ser dessutom i huvudsak ser ut på samma sätt:

Parter med intressegemenskap ska om möjligt enas om gemensam nominering av en skiljeman. Om detta inte är genomförbart, t.ex. på grund av att inga parter anser sig ha gemensamma intressen, utses skiljenämnden av en elektor i form av ett institutionellt organ, en ”appointed authority” eller av domstol.³⁰²

Särskilt intressant är att detta tillvägagångssätt enligt vissa uttalanden i doktrin även skulle kunna anses vara möjligt under den tyska skiljeförfarandelagen, trots att detta inte uttryckligen framkommer av någon regel.³⁰³ Likt LSF är bestämmelsen för utseende av skiljenämnden utformad med en presumtion om tvåpartsförfaranden.³⁰⁴ Enligt denna uppfattning skulle det dock vara möjligt att tolka den tyska motsvarigheten till 14 § LSF³⁰⁵ på ett sådant sätt att domstolen, i multi party party-situationer där några parter inte kan enas om en gemensam nominering av skiljeman, på ansökan skulle kunna utse *flera* skiljemän³⁰⁶ i syfte att upprätthålla påverkansbalansen. Enligt 14 § LSF ges domstolen behörighet att utse en enskild skiljeman för det fall en motpart låter bli att utse skiljeman.

14 § LSF anger:

”Skall parterna var för sig välja skiljeman och har den ena parten i en begäran om skiljedom enligt 19 § underrättat motparten om sitt val av skiljeman, är motparten skyldig att inom trettio dagar från mottagandet av underrättelsen skriftligen underrätta den första parten om sitt val av skiljeman.

En part som på detta sätt har underrättat motparten om sitt val av skiljeman får inte utan motpartens samtycke återkalla valet.

Låter motparten bli att utse skiljeman inom den angivna tiden, skall tingsrätten på ansökan av den första parten utse skiljeman.”

Att det skulle kunna vara möjligt att utläsa stöd för att tingsrätten skulle ha behörighet att utse flera skiljemän i multi party-situationer enligt 14 § LSF har jag dock inte lyckats finna något stöd för.³⁰⁷ Att tolka bestämmelsen så extensivt skulle kunna anses strida mot principen att domstolsintervention i

³⁰² Skillnader föreligger dock, som framgått, i huruvida elektorsorganet har en *skyldighet* eller en *möjlighet* att göra detta.

³⁰³ Semler, s. 582 och Böckstiegel s. 204 f. se avsnitt 5.3.1.3. ovan.

³⁰⁴ Böckstiegel, s. 203.

³⁰⁵ 1035 (3) ZPO

³⁰⁶ Det tycks råda skilda uppfattningar huruvida det är lämpligast att domstolen i så fall utser två skiljemän som sedan utser en ordförande eller att domstolen utser hela skiljenämnden direkt. Se Böckstiegel, s. 205.

³⁰⁷ Motiven till lagen anger inte heller något som skulle kunna stödja en sådan tolkning. Jag har inte heller lyckats hitta någon diskussion angående detta i doktrin.

skiljeförfaranden endast får ske med uttryckligt lagstöd.³⁰⁸ Av bestämmelsens ordalydelse framgår att tingsrätten endast har behörighet att utse en-skild skiljeman.

Ett antal fördelar är dock tänkbara om domstolen gavs en behörighet att utse flera skiljemän i multi party-situationer, även utan partsavtal. Det skulle säkerställa att ett multi party-förfarande kan genomföras, oavsett om parterna har förbiset att reglera frågan om skiljenämndens utseende i skiljeavtalet. Detta skulle även kunna anses innebära större förutsebarhet för parter som önskar möjliggöra multi party-förfaranden men inte insett vikten av att reglera sättet för skiljenämndens utseende.

Eftersom denna typ av lösning existerar i ett flertal skiljedomsregelverk³⁰⁹ och anses även, som framgått, vara möjlig under ett antal skiljeförfarandelagar är det tänkbart att en sådan regel eventuellt skulle kunna anses bidra till ökad internationell uniformitet. I vart fall torde en sådan regel inte vara särskilt kontroversiell. Om regeln fungerade som utfyllande dispositiv rätt rätt t.ex. genom att den, likt brittiska bestämmelsen, gjordes av *opt out*-karaktär begränsas även inskränkningar i partsautonomin. Ett av parterna avtalat tillvägagångssätt för att utse skiljenämnden som upprätthåller påverkansbalansen går då alltid före.³¹⁰

6.4.2. Behörighet för domstol

att utse skiljenämnden när part

har ett otillbörligt fördelaktigt inflytande på sammansättningen

En typ av reglering som återfinns som både den tyska och den nederländska skiljeförfarandelagen innebär att en part kan ansöka om att domstol ska utse hela skiljenämnden för det fall parterna har avtalat om ett tillvägagångssätt för att utse denna som ger en part en otillbörlig fördel.³¹¹ I båda fallen är detta inte avsett att vara någon specifik multi party-reglering.³¹² Däremot är denna typ av reglering intressant inom ramen för multi party-förfaranden genom att en sådan regels praktiska effekt skulle kunna motsvara det tillvägagångssätt som diskuterades i föregående avsnitt. En förutsättning skulle då visserligen behöva vara att bestämmelsen gick att tolka på ett sådant sätt att den skulle vara möjlig att tillämpa i multi party-situationer när, på grund av att parterna inte har avtalat om något annat, det tillvägagångssätt som skiljeförfarandelagen anger måste tillämpas och detta

³⁰⁸ En sådan princip anges visserligen även uttryckligen i den tyska skiljeförfarandelagen § 1026 ZPO.

³⁰⁹ Förutom de ICC och UNCITRAL-reglerna finns liknande lösningar t ex i Singapore International Arbitration Center-reglerna (rule 9), Swiss Rules of International Arbitration (art 8) och Hong Kong International Arbitration Centre Administered Arbitration Rules (art 8).

³¹⁰ Detta torde även innebära att regeln inte heller kommer i konflikt med NYK art V(1)(d) jfr avsnitt 6.2.1. ovan.

³¹¹ Som framgått av kapitel 5 har visserligen den tyska respektive den nederländska bestämmelsen olika perspektiv. Den tyska bestämmelsen fokuserar på att en part inte ska hamna i ett ofördelaktigt läge medan den nederländska fokuserar på att ingen part ska få otillbörlig fördel. Se not 226 respektive 249 ovan.

³¹² Lew, Mistellis & Kröll, s. 385.

ger en part en otillbörlig fördel. Huruvida detta är möjligt inom ramen för de redogjorda bestämmelserna anses dock vara oklart.³¹³

Skulle en sådan tolkning vara möjlig skulle det innebära att en part i en multi party-situation kan ansöka hos domstol om att hela skiljenämnden ska utses av denna *dels* för det fall parterna inte har avtalat om något särskilt tillvägagångssätt och *dels* för det fall de har avtalat om ett tillvägagångssätt som ger en (eller eventuellt flera) part otillbörlig fördel.

Denna typ av lösning skulle enligt min uppfattning i stort medföra samma för och nackdelar som den typ av tillvägagångssätt som redogjordes för i föregående avsnitt. En skillnad föreligger dock i att denna typ av bestämmelse är mer långtgående genom att den även kan ge en part möjlighet att kringgå ett avtalat tillvägagångssätt för hur skiljenämnden ska utses om detta ger någon part en otillbörlig fördel.

6.4.3. Är denna typ av reglering lämplig att införa i LSF?

Reglering som tar sikte på hur skiljenämnden ska utses i multi party-förfaranden är enligt min uppfattning fördelaktig i flera avseenden. Den främsta invändningen mot en sådan reglering torde förmodligen vara att en part genom ett sådant tillvägagångssätt förlorar möjligheten att själv utse en skiljeman.³¹⁴ Detta anses vara en stor fördel med skiljeförfarande jämfört med domstolsprocess. På grund av likabehandlingsprincipens starka ställning och DUTCO-avgörandets tydliga genomslag torde det dock stå klart att vikten av att samtliga parter får samma inflytande på skiljenämnden har företräde framför en parts intresse av att få utse skiljeman.³¹⁵ I sammanhanget bör tilläggas att enligt t.ex. Lindskog bör, om parterna inte har särskilt avtalat om hur skiljenämnden ska utses, en ordning eftersträvas där påverkansbalansen upprätthålls även enligt gällande rätt.³¹⁶ För det fall parterna dessutom uttryckligen har avtalat om att multi party-förfarande ska vara möjligt kan det inte anses alltför långsökt att presumera att de även har godtagit en ordning där skiljenämnden utses på ett sätt som upprätthåller påverkansbalansen.³¹⁷ Om bestämmelsen utformades med en möjlighet till *opt out* skulle en part som anser att en domstolsnominerad skiljenämnd inte är att föredra naturligtvis ha möjligheten att försöka få till stånd ett avtal med övriga parter om att skiljenämnden ska utses på ett annat sätt.

Om en skiljenämnd kan utses på ett sätt som upprätthåller påverkansbalansen i förfarandet skulle detta även kunna innebära effektivare möjligheter för avtalat partsinträde. Som tidigare nämnts kan en part förmodligen vägra att bli indragen i ett pågående förfarande, även om möjlighet till *joinder* har

³¹³ Lew, Mistellis & Kröll, s. 385. Jfr även Kröll, s. 16.

³¹⁴ Jfr Lew, Mistellis & Kröll, s. 382.

³¹⁵ Jfr avsnitt 4.4.2

³¹⁶ Lindskog anser att detta i vissa fall kan göras genom tolkning, utfyllnad eller jämkning av avtalet vilket anses vara möjligt eftersom sättet att utse skiljenämnden är dispositivt. Vidare anser han att ett skiljeavtal i vissa fall jämkningsvis skulle kunna ges sådant innehåll så att tingsrätten får behörighet att utse skiljenämnden enligt 12 § 3 st. LSF. Se Lindskog s. 470 och 479. Jfr dock Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 199 f. som anser dock att frågan om hur skiljemännen ska utses generellt inte kan lösas med anpassningstolkning.

³¹⁷ Jfr Lindskog, s. 479.

avtalats, med grund i att denne inte har haft något inflytande på hur skiljenämnden har utsetts. Denna invändning torde inte kunna göras när hela skiljenämnden är utsedd av domstol.³¹⁸

6.5. Summering

Enligt min bedömning kan två av de typer av reglering som har diskuterats vara tänkbara att införa i LSF. Den ena typen av reglering anger uttryckligen att parterna har möjlighet att avtala om att skiljenämnden ska ha behörighet att besluta om konsolidering, både partsinträde och kumulation.³¹⁹ En sådan reglering skulle kunna bidra till att konsolideringsfrågor oftare övervägs av parterna och torde därigenom främja ökade möjligheter till effektiva multi party-förfaranden. Samtidigt skulle en sådan typ av regel, genom att den gjordes tillämplig för det fall parterna avtalat om detta, inte innebära några större inskränkningar i partsautonomin.

Den andra typen av reglering som skulle kunna vara lämplig att införa i LSF är reglering som i ökad utsträckning ger tingsrätten behörighet att utse hela skiljenämnden i multi party-situationer. En sådan bestämmelse skulle då med fördel vara av *opt out*-karaktär, och därmed gälla för det fall parterna inte själva har avtalat om ett alternativt tillvägagångssätt alternativt kommer överens vid förfarandets inledande, t.ex. genom att några parter frivilligt utser en gemensam skiljeman.

Som framgått ovan kan en sådan typ av reglering tänkas utformas på två alternativa sätt. Det ena sättet skulle vara att domstol ges en behörighet att på ansökan utse flera skiljemän eller hela skiljenämnden om parterna inte kan komma överens om nämndens sammansättning. Det andra sättet är att det en part har möjlighet att ansöka om att domstol ska utse skiljenämnden för det fall parterna avtalat om ett tillvägagångssätt som inte upprätthåller påverkansbalansen och låter denna möjlighet bli tillämplig i multi party-situationer även för det fall parterna *inte har avtalat* om hur skiljenämnden ska utses.

Oavsett vilken karaktär en sådan reglering ges säkerställer den att påverkansbalansen upprätthålls i hur skiljenämnden utses i multi party-situationer. Detta innebär även att lägre krav skulle ställas på parterna att beakta frågan på förhand. Har parterna räknat med att multi party-förfarande ska vara möjligt kan ett sådant därmed också genomföras, oavsett om parterna förbisetat att reglera hur skiljenämnden ska utses, vilket får anses förbättra förutsebarheten. Visserligen skulle en sådan typ av bestämmelse medföra ett visst mått av ökad domstolsintervention. I motiven till LSF anges dock att domstolsintervention i skiljeförfaranden kan vara

³¹⁸ Lindskog, s. 564 not 150. Visserligen krävs förmodligen en ny jävsprövning av skiljemännen krävas även om skiljenämnden är utsedd av domstol när en ytterligare part inträder. Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 204.

³¹⁹ Återigen bör tydliggöras att denna uppsats är avgränsad till att behandla multi party-single contract-situationer. Om parterna avtalar om konsolideringsmöjligheter i skiljeavtalet torde detta endast innebära att partsinträde av en annan part bunden av *samma skiljeavtal* möjliggörs. Det samma gäller avseende kumulation. Skiljenämnden skulle genom ett sådant avtal endast kunna tilldelas behörighet besluta om kumulation av skiljeförfaranden grundade på samma skiljeavtal. Se avsnitt 1.4.2.

särskilt rättfärdigat i syfte att säkerställa att en skiljenämnd kan komma till stånd och fungera på ett effektivt sätt.³²⁰ Enligt min uppfattning skulle denna typ av reglering främst ha en sådan funktion. Dessutom uppställer lagen redan i dess nuvarande form en möjlighet för parterna att avtala om att domstol ska ha behörighet att utse skiljenämnden. Den praktiska förändringen skulle därmed endast bli att domstolen istället skulle ha denna behörighet förutsatt att parterna inte har avtalat om ett annat lämpligt sätt att utse skiljenämnden.

³²⁰ SOU 1994:81 s. 70.

7. Bör LSF anpassas för multi party-förfaranden och i så fall hur?

7.1. Inledning

I detta kapitel, som avser presentera uppsatsens slutsatser, kommer inledningsvis att diskuteras huruvida multi party-reglering i LSF överhuvudtaget är nödvändigt. Sedan kommer att presenteras förslag på vilken typ av multi party-reglering som jag bedömer vara mest lämplig att införa. Avslutningsvis kommer några kommentarer att göras angående multi party-problematiken i allmänhet.

7.2. Bör LSF i större utsträckning anpassas för multi party-förfaranden?

Som ovan nämnt hanterar parter i praktiken ofta multi party-problematik genom att avtala om att något skiljedomsregelverk ska gälla för tvisten. Eftersom UNCITRAL-reglerna numera innehåller uttrycklig multi party-reglering, har även parter som önskar ett *ad hoc*-snarare än ett institutionellt-förfarande, tillgång till effektiva multi party-regler. Dessutom är det inte, även om det förutsätter viss sakkunskap av parterna, omöjligt att avtala om en effektiv ordning för multi party-förfarande under lagen i dess nuvarande form. Med bakgrund av detta kan frågan ställas huruvida någon ytterligare multi party-anpassning av LSF överhuvudtaget är påkallad.

Som framkommit kan ett antal praktiska problem uppkomma när multi party-förfarande ska genomföras under LSF och parterna inte särskilt har reglerat vissa frågor. Särskilt otillfredsställande torde vara faktumet att ett förfarande med fler än två parter i vissa fall kan omöjliggöras om parterna har förbisett att reglera hur skiljenämnden ska utses på ett sätt som upprätthåller påverkansbalansen. Att parterna förutsätts själva avtala om en effektiv ordning för att genomföra multi party-förfaranden innebär att lagstiftaren ställer relativt höga krav på sådana parter som önskar på förhand möjliggöra detta. Frånvaron av uttryckliga multi party-regler kan tänkas ge upphov till viss osäkerhet hos sådana parter.³²¹ Det torde kräva viss sakkunskap för att utforma ett effektivt multi party-skiljeavtal och som också framkommit kan de frågor som parterna behöver reglera skilja sig åt beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Även om parterna, som ovan påpekats, kan gå runt denna problematik genom att avtala om att förfarandet ska hanteras enligt skiljedomsregler som innehåller multi party-reglering är det enligt min mening lämpligt att i LSF, i egenskap av nationellt förfarandelag, erbjuda en ordning som i vart fall erbjuder parterna möjlighet att *få till stånd* ett multi party-förfaranden utan att alltför höga krav ställs på parterna att själva förutse vilka frågor som måste regleras.

LSF kan visserligen anses främst ha en funktion som legalt ramverk i syfte att säkerställa rättsäkerhet i skiljeförfaranden. Lagen innehåller dock även viss utfyllande dispositiv rätt som uttryckligen syftar till att säkerställa att

³²¹ Lindskog anser att denna osäkerhet i vissa fall kan tänkas leda till att parterna väljer att förlägga tvisten i domstol i stället. Se Lindskog, s. 42.

parterna på ett effektivt sätt kan genomföra ett skiljeförfarande utan att behöva detaljreglera en handläggningsordning i skiljeavtalet.³²² Med utgångspunkt i detta torde det inte vara alltför långsökt att anse att sådan utfyllande dispositiv rätt borde utformas i syfte att även effektivisera multi party-förfaranden. Enligt min uppfattning kan även den rådande situationen, där en part som vid ingåendet av ett skiljeavtal räknat med möjligheten att kunna få till stånd ett multi party-förfarande vid en framtida tvist i vissa fall ändå inte kan få det, till viss del ifrågasättas utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Särskilt om konsekvensen blir att den parten tvingas påkalla separata förfaranden som resulterar i motstridiga domar.

Faktumet att parterna kan ta till andra metoder för att få till effektiva multi party-förfaranden, exempelvis genom att hänvisa till skiljedomsregler, kan enligt min uppfattning inte innebära att det inte bör eftersträvas en ordning där sådana förfaranden kan genomföras när parterna endast kan stödja sig på reglering i LSF.

Den nuvarande lagen är vid det här laget 15 år gammal och vid dess tillkomst var multi party-reglering ovanlig även i skiljedomsregelverk.³²³ För att återknyta till vad regeringen anför i dir. 2014:16 så har tvister med fler än två parter ökat internationellt sett. Att frekvent tillämpade regelverk som ICC och UNCITRAL-reglerna numera uttryckligen hanterar särskilda multi party-frågor kan anses tyda på ett generellt behov av sådan reglering och att det ställs högre krav på effektiva tvistlösningsmekanismer även när parterna till ett skiljeavtal är fler än två.³²⁴ Enligt min uppfattning är det därför lämpligt att i ytterligare utsträckning anpassa LSF för multi party-förfaranden.

7.3. Hur bör LSF anpassas för multi party-förfaranden?

Enligt min uppfattning är den tydligaste problematiken kring multi party-förfaranden kopplad till inledandet av sådana förfaranden. Praktiska frågor som kan uppkomma när förfarandet väl är inlett kan i många fall kräva särskilt svåra avvägningar med grund i att parterna i förfarandet är fler än två. Sådana problem hanteras troligtvis ändå med fördel av parterna själva eller genom skiljenämndens diskretionära rätt.

Som framgått finns det två huvudsakliga problemområden relaterade till inledande av multi party-förfaranden. Det ena har att göra med hur skiljenämnden ska utses och det andra har att göra med i vilken utsträckning konsolideringsmöjligheter ska stå till buds för parterna. Eftersom frågorna delvis går in i varandra anser jag att det skulle kunna vara lämpligt att införa reglering avseende båda dessa problemområden, dock av olika karaktär.

³²² Jfr SOU 1994:81 s. 69 f.

³²³ Jfr t.ex. de tidigare UNCITRAL-reglerna (1976) och ICC-reglerna (1998) som i princip inte innehöll någon multi party-reglering.

³²⁴ Även andra skiljedomsregler har på senare tid infört flera uttryckliga multi party-regleringar. T.ex. Swiss Rules of International Arbitration (2012) och Hong Kong International Arbitration Centre Administered Arbitration Rules (2013).

Som påpekades i föregående kapitel kan enligt min bedömning relativt få nackdelar identifieras med en regel som ger domstol behörighet att utse hela skiljenämnden när ett multi party-förfarande inleds förutsatt att parterna inte avtalat om något annat. En sådan typ av reglering skulle kunna vara av två olika karaktärer. Antingen ges den en sådan utformning som ger part möjlighet att ansöka hos domstol om att skiljenämnden ska utses om parterna inte kan enas. Den andra varianten ger en part möjlighet att ansöka hos domstol om att skiljenämnden ska utses för det fall parterna har avtalat om ett sätt att utse skiljenämnden som ger en part otillbörlig fördel, alternativt att parterna i en multi party-situation inte har avtalat om något tillvägagångssätt alls.

Den senare varianten kan dock tänkas ge upphov till särskilda gränsdragningsproblem. Som påpekats ovan anses det generellt krävas att parterna avtalar om att multi party-förfarande ska vara tillämpligt eller att samtliga parter samtycker till detta. Enligt min uppfattning är en sådan ordning rimlig. Då multi party-förfarande många gånger inte är fördelaktigt för samtliga inblandade parter torde det vara lämpligt att kräva att parterna på förhand har avtalat om att flera parter ska kunna delta i ett förfarande, om inte samtliga inblandade parter samtycker kan inhämtas vid tidpunkten. Som tidigare nämnts kan en följd av detta vara, i vart fall enligt Lindskog, att det som utgångspunkt inte är möjligt att presumera att parterna har samtyckt till sådant förfarande enbart på den grunden att skiljeavtalet binder fler än två parter.³²⁵ Sannolikt torde det dock vara möjligt att i vissa fall genom tolkning anse att parterna har avtalat om möjligheten till detta även om det inte uttryckligen anges. På grund av att frågan om huruvida parterna kan anses ha avtalat om möjligheten till multi party-förfarande många gånger kan innebära svåra gränsdragningar, torde denna variant av regel kunna ge upphov till problem. Anledning är att regeln skulle bli tillämplig förutsatt att ett multi party-förfarande ska inledas, vilket därmed förutsätter att möjligheten till att multi party-förfarande har avtalats eller att parterna samtycker till detta. Om en part ansöker om att domstol ska utse hela skiljenämnden på grund av att parten avser att inleda ett multi party-förfarande och parterna inte har avtalat om hur nämnden ska utses torde en motpart ofta, om inte annat för att obstruera, invända att multi party-förfarande inte alls är avtalat varvid denna fråga också måste prövas innan skiljenämnd kan utses vilket drar ut på tid- och kostnader.

En lämpligare ordning är, enligt min uppfattning, att införa sådan reglering som återfinns i både i ICC-, UNCITRAL- och SCC-reglerna samt i de nederländska och brittiska skiljeförfarandelagarna. Nämligen för det fall parterna inte kan enas om vilka skiljemän som ska utses så kan domstolen, på ansökan, utse hela skiljenämnden. En sådan regel kan visserligen också ge upphov till gränsdragningsproblematik, men enligt min uppfattning inte i samma utsträckning. Anledningen till detta är att domstolen får sin behörighet att utse hela skiljenämnden i ett senare skede, nämligen efter att det har visat sig att parterna inte kan enas om hur skiljenämndens sammansättning. Domstolen får därmed inte behörighet på grund av att någon part

³²⁵ Se avsnitt 3.2.1.

avser att inleda ett multi party-förfarande, utan på grund av att parterna inte kan enas om utseende av skiljenämnden. En sådan lösning skulle exempelvis kunna åstadkommas genom tillägg eller omformulering av 14 § LSF som i dess nuvarande form ger domstolen en behörighet att utse enskild skiljeman i tvåpartsförfaranden när en part inte själv gör detta inom viss tid. Den praktiska förändringen skulle bli att domstolen även kunde få en behörighet att utse hela skiljenämnden i multi party-situationer.³²⁶

Visserligen kan det tänkas en part i domstolsärendet invänder att multi party-förfarande inte har avtalats. Domstolen torde i sådana fall ändå behöva pröva huruvida möjligheten till multi party-förfarande kan anses avtalad. Möjligen är det lämpligt att detta görs i form av en prejudiciell prövning i syfte att inte dra ut på tiden i alltför stor utsträckning.³²⁷

Den andra typen av reglering som enligt min uppfattning skulle kunna vara lämplig att införa i LSF är en regel som ger parterna en uttrycklig möjlighet att genom avtal ge skiljenämnden behörighet att besluta om konsolidering. En sådan typ av reglering finns, som framgått, i den brittiska skiljeförfarandelagen. Det är tänkbart att en sådan reglering skulle kunna leda till att parter redan vid utformningen av skiljeavtalet i större utsträckning beaktar konsolideringsfrågan. Efter att en tvist har uppstått torde det vara svårt, som påpekats, att få samtliga parter samtycke till kumulation eller partsinträde.³²⁸

Regleringen skulle med fördel ange att en förutsättning för att konsolidering ska ske är att skiljenämnden bedömer detta som lämpligt. Detta skulle t.ex. kunna förhindra tids- och kostnadsineffektiv konsolidering. Exempelvis kan det tänkas vara lämpligt att neka partsinträde eller kumulation under ett sent skede av förfarandet.³²⁹

³²⁶ Diskussion av om det lämpligaste alternativet är att domstolen utser två skiljemän som sedan gemensamt utser en tredje eller att domstolen utser hela skiljenämnden har förts t.ex. inom ramen för tysk rätt. Jfr not 306 ovan. I syfte att minimera tidsförluster torde det effektivaste alternativet, enligt min uppfattning, vara att domstolen utser hela skiljenämnden. Jfr Böcksteller, s. 205.

³²⁷ Likt den prejudiciella prövning av skiljebundenhet som tingsrätten gör om en part har ansökt om utseende av skiljeman enligt 14 § 3 st. och motparten invänder att inget giltigt skiljeavtal föreligger. Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 235 f.

³²⁸ Jfr Heuman, a.a., s. 199.

³²⁹ Jfr Heuman, a.a., s. 207.

7.4. Avslutande kommentarer

Lämpligheten i de förslag som har presenterats i föregående avsnitt är naturligtvis till stor del baserade på teoretiska resonemang. Reglering av skiljeförfarande har dock som främsta avsikt, förutom att upprätthålla rättssäkerhet i förfarandet, att fylla det praktiska rättslivets krav.³³⁰ Av denna anledning är det nödvändigt att försöka anlägga ett pragmatiskt synsätt när skiljemannarättslig problematik diskuteras. Även om ett sådant synsätt har eftersträvat när för- och nackdelar med olika typer reglering har diskuterats, finns det ändå att en viss risk att problematiken teoretiseras.

Trots att vissa uppenbara problem relaterat till LSF:s avsaknad av multi party-reglering kan identifieras, kan det ifrågasättas hur pass ofta denna problematik infinner sig i praktiken. Den begränsade mängden domstolspraxis som avser multi party-förfaranden skulle möjligtvis kunna tyda på att multi party-problematik sällan uppkommer i praktiken. Dock är det sannolikt inte möjligt att dra några större slutsatser på grund av ett sådant faktum. Med anledning av att skiljeförfaranden ofta är hemliga är det svårt att bilda en uppfattning om hur pass vanligt förekommande multi party-förfaranden under LSF är och hur särskilda multi party-problem hanteras i praktiken. Att de förekommer i relativt stor utsträckning torde dock stå klart.³³¹

Den tydliga internationella trenden med ökad multi party-reglering i skiljedomregler torde dock tyda på att det i praktiken finns ett visst behov av att hantera dessa frågor med reglering. Det är naturligt att denna trend än så länge endast kan observeras inom ramen för skiljedomregler. Skiljedomregler är generellt föremål för kontinuerlig översyn för att kunna bemöta efterfrågan på ändamålsenliga tvistlösningsmetoder anpassade för nutidens typer av tvister.³³²

Av denna anledning är det enligt min uppfattning inte alltför långsökt att tänka sig en framtida utveckling där även skiljeförfarandelagar i högre utsträckning anpassas för multi party-förfaranden. Som framgått pågår i denna stund en utredning som delvis ska ta ställning till huruvida det är lämpligt att göra så med LSF. Det återstår att se vad denna kommer fram till.

³³⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 45.

³³¹ Franke, s. 6.

³³² Jfr Madsen s. 64.

Källförteckning

Litteratur

Bastidas Venegas, Vladimir., *Rättsekonomi*, Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), Juridisk metodlära, Studentlitteratur, Lund, 2013 s. 175–206. [Cit.: Bastidas Venegas].

van der Bend, Bommel, Leijten, Marnix & Ynzonides, Marc, (ed.), *A Guide to the NAI Arbitration Rules: Including a Commentary on Dutch Arbitration Law*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2009. [Cit.: van der Bend].

van den Berg, Albert, J., *Consolidated arbitrations and the 1958 New York Arbitration Convention*, Arbitration International, vol. 2, 1986, s. 367 – 369. [Cit.: van den Berg, Arbitration International, 1986]

van den Berg, Albert, J., *Consolidated Arbitrations, the New York Arbitration Convention and the Dutch Arbitration Act 1986 – A Replique to Mr Jarvin*, Arbitration International, vol. 3, 1987 s. 257-261. [Cit.: van den Berg, Arbitration International 1987].

Bernitz, Ulf, *Introduktion*, Bernitz, Ulf, et al. (eds.), Finna rätt, 12 u., Norstedts Juridik, Stockholm, 2012. s.17-34. [Cit.: Bernitz, *Introduktion*].

Bernitz, Ulf, *Näringslivets normer*, Bernitz, Ulf, et al. (eds.), Finna rätt, 12 u., Norstedts Juridik, Stockholm, 2012. s. 163-182. [Cit.: Bernitz, *Näringslivets normer*].

Bitter, Jan, W., *Consolidation of Arbitral Proceedings in the Netherlands: The Practice and Perspective of the Netherlands Arbitration Institute*, Permanent Court of Arbitration (utg.), Multiple party actions in international arbitration, Oxford University Press, Oxford, 2009, s.221-238. [Cit.: Bitter].

Bogdan, Michael, *Komparativ rättskunskap*, 2 u., Norstedts juridik, Stockholm, 2003. [Cit.: Bogdan].

Born, Gary B., *International Commercial Arbitration*, 2 u., Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2014. [Cit.: Born, *International Commercial Arbitration*].

Born, Gary B., *International arbitration: cases and materials*, Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2011. [Cit.: Born, *Materials*].

Brekoulakis, Stavros L., *Third parties in international commercial arbitration*, Oxford University Press, Oxford, 2010. [Cit.: Brekoulakis].

Böckstiegel, Karl-Heinz, Kröll, Stefan & Nacimiento, Patricia. (red.), *Arbitration in Germany: the Model Law in practice*, Wolters Kluwer Law & Business, Austin, 2007. [Cit.: Böckstiegel].

Caron, David D. & Caplan, Lee., *The UNCITRAL arbitration rules: a commentary*, 2nd ed., Oxford University Press, Oxford, 2013. [Cit.: Caron & Caplan].

Delvolvé, Jean-Louis, *Final Report on Multi-Party Arbitration*, ICC Bulletin, vol. 6.1, 1995, s. 26-50. [Cit.: Delvolvé].

Dillén, Nils, *Bidrag till läran om skiljeavtalet*, AB Gustaf Larssons bokhandels förlag., Stockholm, 1933. [Cit.: Dillén]

Ekelöf, Per Olof, *Rättegång. H.2*, 8., bearb. uppl., Norstedt, Stockholm, 1996. [Cit.: Ekelöf II]

Franke, Ulf, Magnusson, Annette, Ragnwaldh, Jakob & Wallin, Martin (red.), *International arbitration in Sweden: a practitioner's guide*, 2013. [Cit.: Franke & Magnusson].

Franke, Ulf, *National Report for Sweden (2011)*, Paulsson, Jan (ed), *International Handbook on Commercial Arbitration*, Kluwer Law International 1984, (Supplement No. 66, September 2011) s. 1–28. [Cit.: Franke].

Fry, Jason, Greenberg, Simon & Mazza, Francesca., *The Secretariat's guide to ICC arbitration: a practical commentary on the 2012 ICC Rules of Arbitration from the Secretariat of the ICC International Court of Arbitration*, International Chamber of Commerce, Paris, France, 2012 [Cit.: Fry, Greenberg & Mazza].

Gaillard, Emmanuel & Savage, John (red.), *Fouchard, Gaillard, Goldman on international commercial arbitration*, Kluwer Law International, The Hague, 1999 [Cit.: Gaillard & Savage]

Greenberg, Simon, Ricardo Feris, José & Albanesi, Christian, *Consolidation, Joinder, Cross-Claims, Multiparty and Multicontract Arbitration: Recent ICC Experience*, Dossier of the ICC Institute of World Business Law: Multiparty Arbitration, 2010, s. 161-180. [Cit.: Greenberg]

Hanotiau, Bernard, *Complex Arbitrations: multiparty, multicontract, multi-issue and class actions*, Kluwer, The Hague, 2006. [Cit.: Hanotiau].

Herrlin, Hans, *Tredje mans deltagande i skiljeförfarande, svensk och internationell skiljedom*, Årsskrift från Stockholms Handelskammars Skiljeinstitut, 1981 s. 31-33. [Cit.: Herrlin].

Heuman, Lars, *Skiljemannarätt*, Norstedts juridik, Stockholm, 1999. [Cit.: Heuman, *Skiljemannarätt*]

Heuman, Lars, *Kan ett utomstående rättssubjekt träda in eller tvingas in i ett pågående skiljeförfarande?*, JT 2003–04, s. 146-166. [Cit.: Heuman, JT 2003–04]

Hilding, Mats, *Debatt av ett rättsfall rörande trepartskiljeförfarande: Kritik av ett skiljeförfarande*, JT 2000–01 s. 686–688. [Cit.: Hilding, JT 2000-01].

Hjerner Lars, *Multi-Party arbitration, svensk och internationell skiljedom*, Årsskrift från Stockholms Handelskammars Skiljeinstitut, 1989, s. 45-49. [Cit.: Hjerner]

Hobér, Kaj, *International commercial arbitration in Sweden*, Oxford University Press, Oxford, 2011 [Cit.: Hobér, *Commercial arbitration in Sweden*]

Hobér, Kaj, *Ogiltighet och klander i internationella skiljeförfaranden. Högsta domstolen meddelar dom i Ugandamålet*, Årsskrift från Stockholms Handelskammars Skiljeinstitut 1989 s. 9-26. [Cit.: Hobér, Årsskrift från Stockholms Handelskammars Skiljeinstitut 1989].

Jarvin, Sigvard, *Cour de Cassations avgörande i Dutco-målet – grundkänning i dåligt utprickade multipartyförfaranden*, JT 1991–92, s. 716–724. [Cit.: Jarvin, JT 1991–92]

Jarvin, Sigvard, *Consolidated Arbitrations, the New York Arbitration Convention and the Dutch Arbitration Act 1986 - a Critique of Dr. van den Berg*, *Arbitration International*, vol. 3, 1987, s. 254 -256. [Cit.: Jarvin, *Arbitration International* 1987].

Jarvin, Sigvard, *Kraven på domskäl i skiljedomar*, JT 2009–10, s. 705–720. [Cit.: Jarvin, JT 2009-10].

Jarvin, Sigvard, *Parts möjlighet att avtalsvägen utesluta klander av skiljedom i Belgien, England, Frankrike och Schweiz*, Årsskrift från Stockholms Handelskammare Skiljeinstitut, 1989, s. 27-38. [Cit.: Jarvin, Årsskrift från SCC 1989].

Kurkela, Matti & Turunen, Santtu, *Due process in international commercial arbitration*, 2. ed., Oxford University Press, Oxford, 2010. [Cit.: Kurkela & Turunen].

Kvart, Johan & Olsson, Bengt, *Twistlösning genom skiljeförfarande: en handledning till lagen om skiljeförfarande*, 2., [rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2007 [Cit: Olsson & Kvart].

Kröll, Stefan Michael, *National Report for Germany (2007)*, Paulsson, Jan (ed), *International Handbook on Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 1984, (Supplement No. 48, February 2007) s. 1–70. [Cit.: Kröll].

Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod*, Iustus, Uppsala, 1992. [Cit.: Lehrberg].

Lew, Julian D. M., Mistelis, Loukas A. & Kröll, Stefan, *Comparative international commercial arbitration*, Kluwer, The Hague, 2003. [Cit.: Lew, Mistellis & Kröll].

Lindell, Bengt, *Alternativ tvistlösning: särskilt medling och skiljeförfarande*, Iustus, Uppsala, 2000. [Cit.: Lindell].

Lindskog, Stefan, *Skiljeförfarande: en kommentar*, 2., [rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012. [Cit.: Lindskog].

Madsen, Finn, *Skiljeförfarande i Sverige: en kommentar till lagen (1999:116) om skiljeförfarande och till reglerna för Stockholms handelskammare skiljedomsinstitut*, 2 u., Jure AB, Stockholm, 2009. [Cit.: Madsen].

Magnusson, Annette & Shaughnessy, Patricia, *The 2007 arbitration rules of the arbitration institute of the Stockholm Chamber of Commerce*, *Stockholm International Arbitration Review*, 2006:3, s. 33–66. [Cit.: Magnusson & Shaughnessy, SIAR 2006:3].

Magnusson, Annette & Shaughnessy, Patricia, *Nya regler för Stockholms Handelskammare Skiljeinstitut*, *JT* 2006–07, s. 912–933. [Cit.: Magnusson & Shaughnessy, JT 2006-07]

Meijer Gerard J. & Paulsson, Marika R. P., *National Report for The Netherlands (2012)*, Paulsson, Jan (ed), *International Handbook on Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 1984, (Supplement No. 71, October 2012), s. 1 – 74. [Cit.: Meijer & Paulsson].

Mistelis, Loukas A. & Brekoulakis, Stavros L. (red.), *Arbitrability: international & comparative perspectives*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2009. [Cit.: Mistelis & Brekoulakis].

Paulsson, Jan & Petrochilos, Georgios, *Revision of the UNCITRAL Arbitration Rules*, publicerad på UNCITRALs hemsida 2006-09-06.06. ”http://www.uncitral.org/pdf/english/news/arbrules_report.pdf”, hämtad 2014-03-20. [Cit.: Paulsson & Petrochilos].

Patocchi, Michele, Paulo & Niedermaier, Tilman, *UNCITRAL Rules*, Schütze, Rolf. (ed.), *Institutional arbitration: article-by-article commentary*, Verlag C.H. Beck oHG, München, 2013, s. 1007–1250. [Cit.: Patocchi & Niedermaier].

Ramberg, Jan, *Dom eller skiljedom? Om effektivitet och rättsäkerhet i dömande verksamhet*, *JT* 1997–98, s. 627–639. [Cit.: Ramberg, JT 1997-98].

Ramberg, Jan, *Affärstvister och konfliktlösning*, Exportrådet, Stockholm, 2006. [Cit.: Ramberg, *Affärstvister*].

Redfern, Alan, Blackaby, Nigel, Partasides, Constantine & Hunter, Martin, *Redfern and Hunter on international arbitration*, 5. ed., Oxford University Press, Oxford, 2009. [Cit.: Redfern & Hunter].

Reiner, Andreas & Aschauer, Christian, *ICC Rules*, Schütze, Rolf. (ed.), Institutional arbitration: article-by-article commentary, Verlag C.H Beck oHG, München, 2013, s. 25–202. [Cit.: Reiner & Aschauer].

Samuel, Adam, *Arbitration, Alternative Dispute Resolution Generally and the European Convention on Human Rights*, Journal of International Arbitration, vol. 21, 2004, s. 413–437. [Cit.: Samuel].

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 2. u., Norstedts juridik, Stockholm, 2007. [Cit.: Sandgren].

Semler, Franz-Jörg, *German Arbitration Law - The 1998 Reform and Recent Case Law*, Journal of International Arbitration, Volume 18:5, 2001, s. 579 – 586. [Cit.: Semler].

Schöldström, Patrik, *The arbitrator's mandate: a comparative study of relationships in commercial arbitration under the laws of England, Germany, Sweden and Switzerland*, Jure AB, Stockholm, 1998. [Cit.: Schöldström].

Sheppard, Audley, *English Arbitration Act (Chapter 23)*, Mistelis, Loukas A. (red.), Concise International Arbitration, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2010, s. 719-874. [Cit.: Sheppard].

Skog, Emilia, *En undersökning av Svea hovrätts mål om ogiltighet och klander av skiljedomar under tidsperioden 1987-1997*, JT 1999–00, s. 677–688. [Cit.: Skog, JT 1999-00].

Skog, Emilia, *Replik på en replik av Mats Hilding*, JT 2000–01, s. 689–690. [Cit.: Skog, JT 2000-01].

Tweeddale, Andrew & Tweeddale, Keren, *Arbitration of commercial disputes: international and English law and practice*, Oxford University Press, Oxford, 2005. [Cit.: Tweeddale & Tweeddale].

Woollett, Mary & Sasson Monique, *Multi-party Arbitration*, SAR 2002:1, s. 1-20. [Cit.: Woollett & Sasson].

Öhrström, Marie, *SCC Rules*, Schütze, Rolf. (ed.), Institutional arbitration: article-by-article commentary, Verlag C.H. Beck oHG, München, 2013, s. 815–862. [Cit.: Öhrström.]

1998 Statistical Report, ICC Bulletin, vol. 10.1, 1999, s. 4–10. [Cit.: *ICC 1998 Statistical report*].

2012 Statistical Report, ICC Bulletin, vol. 24.1, 2013, s. 7–17. [Cit.: *ICC 2012 Statistical report*].

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1998/99:35 Ny lag om skiljeförfarande.
NJA II 1929 nr. 1 Ny lagstiftning om skiljemän.

Statens offentliga utredningar

SOU 1994:81 Ny lag om skiljeförfarande. Delbetänkande av Skiljedomsutredningen.
SOU 1995:65 Näringslivets tvistlösning. Slutbetänkande av Skiljedomsutredningen.
SOU 2007:26 Alternativ tvistlösning.

Kommittédirektiv

Dir. 2014:16 En översyn av lagen om skiljeförfarande.

Rättsfall

NJA 1953 s. 751
NJA 1974 s. 573
NJA 1975 s. 611
NJA 1979 s. 527
NJA 1982 s. 853
NJA 1992 s. 143
NJA 1992 s. 290
NJA 1992 s. 733
NJA 1997 s. 866
NJA 1998 s. 189
NJA 2000 s. 538
NJA 2003 s. 3
NJA 2003 s. 379
NJA 2007 s. 841
NJA 2010 s. 219
NJA 2010 s. 508

RH 1994:116
RH 1997:110

Skiljedomar

SCC case 009/2001, referat i SAR 2001:1 s. 125-134.

Antoine Biloune, Marine Drive Complex Ltd. v Ghana Investments Centre, the Government of Ghana, Awards, 27 October 1989 in Albert Jan van den Berg (ed), Yearbook Commercial Arbitration 1994 - Volume XIX, Volume XIX (Kluwer Law International 1994) s. 11 – 32.

Utländskt material

UNCITRAL travaux préparatoires

UNCITRAL 42nd Session, UN Doc A/CN.9/665.
UNCITRAL 40th Session, UN Doc A/CN.9/619.

Utländska domar

BKMI Industrienlagen GmbH & Siemens AG v. Dutco Construction, Cour de Cassation (1er Chambre Civile), Pourvoi N° 89-18708 89-18726, 7 January 1992, referat i Albert Jan van den Berg (ed), Yearbook Commercial Arbitration 1993, Volume XVIII, Kluwer Law International, 1993, s. 140 – 142.

UK No. 13, *Eastern Bechtel Corporation v. Chiyoda Chemical Engineering & Construction Company Ltd., Abu Dhabi Gas Liquefaction Company Ltd. v. Eastern Bechtel Corporation, and Chiyoda Chemical Engineering & Construction Company Ltd. and others*, Court of Appeal, 23 June 1982, referat i Pieter Sanders (ed), *Yearbook Commercial Arbitration* 1984, Volume IX, Kluwer Law International, 1984, s. 448–450.

Europadomstolen & Europakommissionen

Deweere v. Belgium, judgement of 27 February, 1980, *European Court of Human Rights, series A*, No 35.

Suovaniemi and others v. Finland, Application No. 31737/96, decision of 23 February, 1999, *European Court of Human Rights*.

Nordström-Janzon and others v. the Netherlands, Application No. 28101/95, decision of 27 November, 1996, *European Commission of Human Rights*.

Övrigt material

SCC statistik för 2013,
”<http://www.sccinstitute.se/hem-1/statistik.aspx>”, lydelse 2014-05-04.

Status of Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards,
”http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html”,
lydelse 2014-04-02.